

MİMARLIKTA GÖSTERGE VE SİMGE -EŞİK AŞAMASININ BELİRLENMESİ-

VEYİS ÖZEK
Y. Mühendis (Mimar)

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ İNŞAAT VE MİMARLIK FAKÜLTESİNCE

DOKTOR

UNVANININ VERİLMESİ İÇİN KABUL EDİLEN TEZDİR

Tezin Fakülteye Teslim Tarihi : 07 Kasım 1979

Tezin Savunma Tarihi : 28 Ocak 1980

Doktorayı Yöneten Profesör : Prof. Dr. Erdem AKSOY

Jüri Üyesi : Prof. Gündüz ÖZDEŞ

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Berke VARDAR

Çalışmamın her anında sürekli desteği ve
yorulmak bilmeyen emeğiyle yanımda olan,
sorunlarımı kendisine özgü içtenliğiyle
paylaşan eşim Betül'e minnet borçluyum.

Veyis Özek

Annemin anısına

Babama

Betül'e

İçindekiler :

Türkçe özet	V
Almanca özet	VII
0. Giriş	1
1. Kuramlar	5
1.1. "Gösterge" kavramının tanımı	7
1.1.1. Üçöğeli (triadic) gösterge kuramınca "gösterge" kavramının tanımı -yararsalıcı görüş yaklaşımı	7
1.1.2. İkiöğeli (diadic) gösterge kuramınca "gösterge" kavramının tanımı -yapısalcı görüş yaklaşımı	19
1.1.3. Teköğeli (monadic) gösterge kuramınca "gösterge" kavramının tanımı -yalın, salt görüş yaklaşımı	25
1.1.4. "Gösterge" kavramı tanımlarının tartışılması	28
1.2. "Simge" kavramının tanımı	33
1.2.1. Üçöğeli (triadic) gösterge kuramınca "simge" kavramının tanımı -yararsalıcı görüş yaklaşımı	33
1.2.2. İkiöğeli (diadic) gösterge kuramınca "simge" kavramının tanımı -yapısalcı görüş yaklaşımı	34
1.2.3. Teköğeli (triadic) gösterge kuramınca "simge" kavramının tanımı -yalın, salt görüş yaklaşımı	36
1.2.4. "Simge" kavramı tanımlarının tartışılması	37
1.2.5. Simge dizgelerinin evrimi	40
1.3. "Gösterge" ve "simge" kavramlarının mimarlıkta örneklen- mesi	41
1.3.1. Mimari nesne - mimari gösterge	41
1.3.2. Mimari nesnelerin biçimleniş kaynakları	42
1.3.3. Sanat olayı olarak mimari ürün	45
1.3.4. İletişim olgusu (haber) olarak mimari ürün	51
1.3.5. Kentsel uzam ögesi olarak mimari ürün	60

1.4. "Gösterge" ve "simge" kavramları arasında eşik aşamasının saptanması	71
1.4.1. Üçöğeli ilişkinin tanımladığı "gösterge" ve "simge" kavramları arasındaki eşğin belirlenmesi	71
1.4.2. İkiöğeli ilişkinin tanımladığı "gösterge" ve "simge" kavramları arasındaki eşğin belirlenmesi	72
1.4.3. Teköğeli ilişkinin tanımladığı "gösterge" ve "simge" kavramları arasındaki eşğin belirlenmesi	73
1.4.4. "Gösterge" ve "simge" kavramlarının zaman ve uzam içinde anlam ve kapsama ilişkin değişimleri	74
1.5. "Gösterge" ve "simge" kavramlarına çağdaş kuramsal yaklaşımların mimarlık olayı yönünden eleştirisi	78
2. Uygulama	103
2.1. Giriş	105
2.1.1. Sorun tanıtılması	105
2.1.2. Soruna temel olacak kuramsal tanımlamaların gözden geçirilmesi	105
2.1.3. Varsayımın belirlenmesi	109
2.2. Yöntem	109
2.2.1. Soruşturma gereçleri	109
2.2.2. Denekler	109
2.2.3. Soruşturmanın uygulanış biçimi	110
2.2.4. Veri çözümlemeleri	117
2.3. Sonuç	127
2.3.1. Gözlemler	127
2.3.2. Değerlendirme	128
2.3.3. Karşılaştırma	128
3. Sonuçlar	131
3.1. Mimarlık olgusu içinde dil	133

3.2. Simgeleşme olayı	134
3.3. "Gösterge" ve "simge" arasındaki eşik aşaması	135
3.4. Çalışma üzerine bir değerlendirme	135
4. Kaynakça	137
4.1. Başvurulan kaynaklar	139
4.2. İlgili yayınlar	151
. Ekler	179
. Soruşturma formu -1	181
. Soruşturma formu -2	187
. Uygulamada gösterilen dialar	189
. Konuyla ilgili sözlükçe	199
. Özgeçmiş	205

ÖZET:

Mimari ürünün yorumlanması bir dil olgusunu gerekli kılmakta, giderek yorumcuları arasında bir iletişimi anlatmakta, bir göstergeler alışverişini tanımlamaktadır. "Gösterge", anlam çağrışımları da yüklendiğinde "simge" değerine ulaşmaktadır.

"Gösterge" ve "simge" kavramlarının oluşumları ve kullanım biçimleri, anlam ilişkileri, gelişim çizgileri üç çağdaş göstergebilim kuramı görüşüyle irdelendiğinde şu gözlemler sınıflanmaktadır:

1. Her üç kuramın ortaklaştığı görüşler:

- 1.1. "Gösterge" ve "simge", ilişkilere dayalı tanımlanırlar.
- 1.2. Gösterge alışverişi, bir "iletişim olayı"nı yansıtır.
- 1.3. Simge oluşumu, "öğrenme süreci"ne koşt özellikler göstermektedir.

2. Her üç kuramın birbirinden ayrıldığı görüşler:

- 2.1. Üçöğeli gösterge kuramı "simge"yi, göstergenin "nesne ilişkisini betimleyen alt sınıflarından biri" olarak tanımlamaktadır.
- 2.2. İkiöğeli gösterge kuramında gösterge ve simge tanımları, "bir yapısal kuruluş modelinin iç ilişkisi"ne dayanmaktadır. Bu modelin "gösteren" ve "gösterilen" öğeleri arasındaki ilişki "nedensiz" ise gösterge bütünü, "nedenli" ise simge bütünü tanımlanır.
- 2.3. Yalın gösterge kuramı anlayışında "simge", "belirli toplumsal ortamda, belirli anlam karşılıkları taşıyan gösterge" olarak tanımlanmaktadır.

Gösterge ve simge kavramları arasındaki eşik, üçöğeli (yararsalıcı ya da davranışçı) gösterge kuramında bir anlam ilişkisinin başlangıç noktası olarak belirlenmektedir. Bu eşik, ikiöğeli (yapısalcı)

gösterge kuramı görüşüyle "gösteren-gösterilen" yapısal kuruluş modelinin -nedenli ya da nedensiz- iç ilişki biçiminin tanımından kaynaklanmaktadır. Teköğeli (yalın) gösterge kuramı, simgenin göstergeden ayırıcı özelliğini işlevsel düzeyde yorumlamakta, buna göre "anlatım işlevi" iki kavramın arakesitini oluşturmaktadır.

Simgeleşme olayı, "öğrenme süreci" koşullarıyla yakın ilişkili olmakta, bilginin bilince yerleşmesinde yorum olgusu "simge"yi belirlemektedir.

ZUSAMMENFASSUNG :

Die vorliegende Arbeit untersucht das architektonische "Zeichen" und "Symbol" und deren Übergangszone zueinander.

Diese Untersuchung besteht aus zwei Hauptteilen: 1. theoretischem Teil, 2. experimentellem Teil. Der theoretische Teil bringt einen Überblick über die Begriffe "Zeichen" und "Symbol" und ihre Anwendungsbeispiele in der Architektur. Die Untersuchung der Begriffe "Zeichen" und "Symbol" nach ihren Ursprüngen, Anwendungsformen, Bedeutungsrelationen und Entwicklungslinien wird hier unter den Aspekten der drei zeitgenössischen semiologischen Theorien unternommen. Diese semiologischen Betrachtungen beruhen auf

1. die triadische Zeichenrelation,
2. die diadische Zeichenrelation und
3. die monadische Zeichenrelation.

Die triadische Relation der Metaphysik von Charles Sanders Peirce ist der Ausgangspunkt der "triadischen oder pragmatischen Zeichentheorie" von Charles Morris. Die "diadische oder strukturalistische Zeichentheorie" beruht auf die diadische Relation von Signifikant und Signifikat im de Saussure'schen Modell. Schliesslich die monadische Relation ist der Erklärungsansatz der "monadischen oder naiven Zeichentheorie".

In den Abschnitten 1.1. und 1.2. werden die semiologischen Erklärungen zu den Begriffen "Zeichen" und "Symbol" gebracht, wo sie unter den Blickwinkeln der genannten Theorien einzeln betrachtet werden.

Im Abschnitt 1.3. werden die Begriffserläuterungen zum "Zeichen" und "Symbol" auf die Architektur angewandt. Die Beziehungen und Vergleiche zwischen dem Architekturobjekt und dem architekto-

VIII

nischen Zeichen werden angegeben; die Ursprünge der Architekturformen werden diskutiert; das Architekturzeugnis wird noch unter Betrachtung als Kunstphänomen, als Informationsgebilde -eine Nachricht auf kommunikativer Ebene und als städtisches Raumelement untersucht.

Der Abschnitt 1.4. beschreibt den Übergangsbereich zwischen dem Zeichen- und dem Symbolgebilde. Von den genannten semiologischen Theorien ausgehend wird diese Schwelle festgestellt, wobei die Übergangsbedingungen der Zeichen- und Symboleigenschaften diskutiert werden. Darüber hinaus zeigen die Zeichen- und Symboleigenschaften eine Dynamik durch Zeit und räumliche Zustände. Der Abschnitt 1.4.4. betrachtet die Bedeutungs- und Kontextveränderungen an Zeichen- und Symbolbegriffen durch zeitliche und räumliche Bedingungsschwankungen.

Die Kritik der drei semiologischen Theorien wird im Abschnitt 1.5. unternommen. Der Vergleich zwischen den Theorien wird in zwei Betrachtungsgruppen durchgeführt; in der einen werden ihre Gemeinsamkeiten und in der anderen ihre Differenzierungen genannt.

Die gemeinsamen Aspekte der triadischen, diadischen und monadischen Zeichentheorien sammeln sich in drei Punkten :

1. Das Zeichen- und das Symbolbegriff erklären sich auf Grund der Relationen.
2. Der Zeichenaustausch ist ein Phänomen, das auf kommunikativer Ebene vorkommt.
3. Die Symbolbildung zeigt parallelen Erscheinungscharakter zum Lernprozess.

Diejenigen Aspekte, in denen sich die Zeichentheorien unterscheiden, sind auch in drei Punkten zu nennen :

1. Das triadische Zeichenmodell unterscheidet die drei Relations-
ebenen der Zeichen und erklärt die syntaktische, semantische
und pragmatische Dimensionen der Zeichen.

Nach der triadischen Zeichentheorie ist das Symbol eine Unter-
klasse des Zeichens objektbezogener Relation mit niedrigstem
Beziehungswert zum Objekt.

2. Nach der diadischen Zeichentheorie besteht der Unterschied zwi-
schen dem Zeichen und dem Symbol in der inneren Relationsart
des strukturellen Modells. Die motivierte Relation zwischen
Signifikant und Signifikat des Modells deutet das Zeichen, und
die arbiträre Relation derselben Elemente im Modell deutet das
Symbol.

3. In der monadischen Zeichentheorie ist das Symbol eine höhere
Klasse des Zeichens, die in bestimmten kulturellen und sozi-
alen Kontexten bestimmte Bedeutungen besitzt. Als natürliches
und als auch künstliches Gebilde erscheint das Symbol auf all-
gemeiner Ebene. Das Zeichen dagegen ist künstliches Produkt
eines Lebewesens.

Den zweiten Teil der Arbeit bildet die Durchführung eines Expe-
riments, in dem der Lernprozess als symbolbildende Erscheinung
auf Versuch gestellt wird.

In der Einleitung des Experiments (Abschnitt 2.1.) wird das Pro-
blem vorgestellt. Nach einer Wiederholung der unterliegenden Theo-
rien wie die Zeichen-, Informations- und Lerntheorien wird die Hy-
pothese des Experiments formuliert. Nach der Hypothese soll die
Beziehung des Lernprozesses zu der Symbolbildung nachgewiesen wer-
den.

Der Abschnitt 2.2. die Durchführungsmethode des Experiments vor-
Das Experiment beabsichtigt die assoziierten Bedeutungsrelationen

zwischen den gelernten Symboleigenschaften und den dazugehörigen Orten festzustellen.

Von den ausgewählten 20 Städten und Ländern wurden Dias vorgeführt. Jedes Dia stellte ein natürliches oder ein künstliches (Bauwerk) Element aus einer Umgebung dar, das bestimmte Eigenschaften der theoretisch festgestellten Symbolwerte für die gewählte Ortslandschaft besass. Die Symbolwerte stützen sich auf soziale, kulturelle, geographische u.a. Eigenarten einzelner Gemeinschaften.

Als Versuchspersonen nahmen 35 Gymnasiumschrüler und -schülerinnen in der Alterssschicht von 15 bis 19 Jahren (darunter % 77 von 16 Jahren) an dieser Befragung teil. Es wurde noch gleichzeitig eine gemeinsame Bildungsebene unter den Versuchspersonen erzielt.

Die Befragung dauerte 3 Tage lang und bestand aus insgesamt 5 Sitzungen. An den ersten beiden Tagen wurden die gewählten 20 Dias -jedesmal in einer anderen beliebigen Reihenfolge vorgeführt, und bei jedem Dia wurde die Versuchspersonengruppe gefragt, ihre frei assoziierten Meinungen und Gedanken in einer gegebenen Liste aufzuschreiben.

In der ersten Sitzung wurden die 20 Dias ohne Ortsnamen zu geben vorgeführt und die freien Assoziationen der Versuchspersonen erwartet. Zwischen der ersten und der zweiten Sitzung wurde eine Pause gehalten, in der diejenige Diagruppe in einer anderen beliebigen Reihenfolge -diesmal aber gleichzeitig die Ortsnamen angehend rasch projiziert. Gleich nach der Pause fand die nächste Sitzung mit denselben Bedingungen wie bei der ersten statt.

Am zweiten Tag wurden die beiden Sitzungen des ersten Tages wiederholt, jedoch in anderen beliebigen Reihenfolgen. Am dritten

und letzten Tag wurden in die gelernte Diagruppe noch andere 20 Dias mit ähnlichen Darstellungen beigemischt. Nach dieser Kontextvergrößerung wurde aus 40 Elementen bestehende neue Diagruppe -jedoch ohne Angabe der Ortsnamen vorgeführt und dieselben Versuchspersonen wiederum nach ihren freien Assoziationen gefragt.

Nach dem Ablauf der Befragungen wurden die Assoziationslisten durchbewertet und die richtig assoziierten "abgebildetes Symbolgebilde-Herkunftsort"-Paare festgestellt; dann wurden die Daten analysiert und bewertet.

Der Experimentvorgang besteht aus Lern-, Vergessens- und Erinnerungsphasen. Mit dem Angeben der Ortsnamen wurde die Erinnerung an die Assoziationspaare "abgebildetes Symbolgebilde-Herkunftsort" erzielt. Die zeitlichen Abstände zwischen den Sitzungen und die Beimischung anderer Dias bildeten das physikalische und semantische Geräusch, d.h. die Bedingungen zum Vergessen der erlernten Assoziationen als Bestandteil des Lernprozesses. Die Vertauschung der Anordnung vorgeführter Dias in jeder Sitzung beabsichtigte die Verhinderung des unerwünschten Assoziierens durch dieselbe wiederholte Reihenfolge.

Im Abschnitt 2.3. wurden als Schlussfolgerung des Experiments die Beobachtungen, Bewertungen und Vergleiche der Ergebnisse erörtert. Die mittlere Frequenz der richtig gewussten Assoziationspaare erhöhte sich in der letzten Sitzung des Experimentmodells auf % 99, so dass dieses Ergebnis diejenige Behauptung der Hypothese bestätigt. Die Relation zwischen der Symbolbildung und dem Erlernen informativer Kenntnisse wird im Abschnitt 2.3.3. mit dem Modell "kultureller Kanon" von E. Neumann verglichen.

Der 3. Abschnitt enthält die Schlussfolgerungen der Arbeit. Die

Ergebnisse der Untersuchung semiologischer Aspekte im architektonischen Gebilde werden hier zusammenfassend diskutiert. Die Symbolbildung und der Übergangsbereich zwischen dem Zeichen und dem Symbol in der Architektur werden festgestellt.

Die Interpretation des architektonischen Objekts deutet auf einen Informationsvorgang -einen Zeichenaustausch unter seinen Interpreten. Der Lernvorgang ist die Informationsübertragung in einem gemeinsamen kulturellen Kontext einer Gemeinschaft. Die Interpreten im architektonischen Kontext sind der Architekt als Vermittler und der Benützer des Architekturserzeugnisses. In entsprechender Beziehung auf kommunikativer Ebene ist der Architekt als Absender der Architekturinformation und der Benützer des Bauwerks oder einer Stadtlandschaft als Empfänger derjenigen Information zu sehen. Dieselbe Analogie auch auf die wirtschaftliche Ebene übertragend ist die Architekturinterpretation ein Zeichenaustausch zwischen dem Architekten -dem Produzenten des Architekturprodukts und dem Benützer des Architekturobjekts oder den Bewohnern einer Stadt -den Konsumenten der architektonischen Umwelt.

Die Bewertung der Arbeit ist im Abschnitt 3.4. Das bearbeitete Thema bringt Erörterungen zu einer Grundlage in der Architekturbewertung, insbesondere zu allgemeinen Kriterienlisten in der Diskussion des Denkmalwertes an Architekturobjekten.

Die zitierten und andere bezüglichen Literaturquellen werden im 4. Abschnitt angegeben. Der Anhang enthält die Befragungsbogenexemplare und die vorgeführten Diabilder im Experiment.

0. giriş

0. GİRİŞ:

Toplumsal yaşam, imler alışverişidir, simgelerin okunmasıdır, geniş anlamıyla dildir. Bilgi, ya doğrudan algılanarak ya da insanlar arasında alış-veriş biçiminde iletilir. Dil, düşünce ve gerçek arasında bir ilişki, insanların birbiriyle haberleşmesini amaçlayan toplumsal bir üründür.

Bilginin her türlü aktarımı, bir gösterge iletimidir. Doğal, insani diller, matematik, mantık gibi yapay diller ve bilimsel kuramlar, birtakım kurala uygun olarak düzenlenmiş gösterge dizgeleridir. Bir özel davranışı çağıran uyarıcı olarak nesnenin yerini burada "gösterge" almaktadır. Doğa bilimleri kuramları, gerçek nesne dünyasının ilişkilerini yansıtmak üzere göstergelerin ilişkisini ortaya koyarlar. Algılama ve iletişim olayları ancak belli koşullar içinde olanaklıdır. En önemli koşul, kullanılan göstergelerin yorumlanabilmesi, yani gösterge dizgelerinin tanınması gereğidir. İletişim, ortak davranış örneklerine ya da yaşam biçimlerine ilişkin ortak göstergeler dizgelerine dayanır. Bu göstergelerin taşıdığı anlamlar bir yorumcu takımı için bilinmektedir ve farklı durumlarda aynı kalmaktadır.

Bunlara göre: Bir dil, bir yorumcu takımı için ortak olan, birleşimleri kısıtlı, çoğul durumlu göstergelerin oluşturduğu bir dizidir, ya da göstergeler dizgesidir.

Göstergeler ve gösterge dizgelerinin karşılıklı ilişkileri, ayrıca gerçeğe ve bilinçle ilişkileri "gösterge kuramı"nı tanımlamaktadırlar. Gerçekler dünyası ile bilinç arasında -giderek bilinçlerarası- bağlantının en birincil, dolaysız ve genel ortamı, bir göstergeler dizgesidir, bilinen bir belirtkeler dizge-

sidir. Belirtkeler, çevre nesnelerinin fiziksel kesitleri, göstergeler ise bilincin olgusal kesitleri olmaktadırlar. Göstergebilimsel dizgeler, bu aktarım ve değişimin sınırını kurmaktadırlar.

Gösterge ilişkileri, üç çağdaş yaklaşımca irdelendiğinde tanımlanan kuramları;

1. yararsalcı (pragmatic) görüşü temel alan,
2. yapısalcı (structuralist) bir modele dayanan,
3. yalın, salt (naiv) bir ilişki anlayışı güden üç sınıf oluşturlar.

Mimarlıkta ürün bir yorumcu takım tarafından üretilir, algılanır, yorumlanır ve sözcüklere dökülür. Mimarlık olgusunu belirleyen algılama, kavramlaştırma ve anlatım aşamaları dilin oluşumunu hazırlayan koşullardır. Mimari nesneye örnek olarak "bina", toplumsal ilişkiler ortamının bir göstergesi olmaktadır.

Temel görev olarak göstergebilim yöntemleri, mimarlıkta değer sorunlarının formüller içinde izlenmesine yardımcı olurlar, tasarımın nicel yanları ile karşılaştırma sağlarlar. İşlevin getirdiği biçimleniş, bir anlam çağrışımı da yüklendiğinde "simge" kavramından söz edilir. Mimarlıkta "gösterge" ile "simge" olguları arasındaki eşik, birtakım farklı değer oluşlarını, değişimlerini ya da yeni özellik takımlarının katılmalarını gerektirmektedir.

1. KURAMLAR :

- 1.1. "Gösterge" kavramının tanımı
- 1.2. "Simge" kavramının tanımı
- 1.3. "Gösterge" ve "simge" kavramlarının mimarlıkta örneklenmesi
- 1.4. "Gösterge" ve "simge" kavramları arasında eşik aşamasının saptanması
- 1.5. "Gösterge" ve "simge" kavramlarına çağdaş kuramsal yaklaşımların mimarlık olayı yönünden eleştirisi

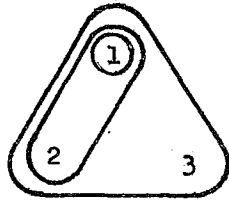
1.1.1. ÜÇÖĞELİ (TRIADIC) GÖSTERGE KURAMINCA "GÖSTERGE" KAVRAMININ
TANIMI (YARARSALCI YAKLAŞIM):

Charles Sanders Peirce'in üçöğeli, fizikötesi kuramı, göstergelyi bir ilişki ögesi olarak görür ve bu ilişkiyi üç sınıfa ayırır: (1)

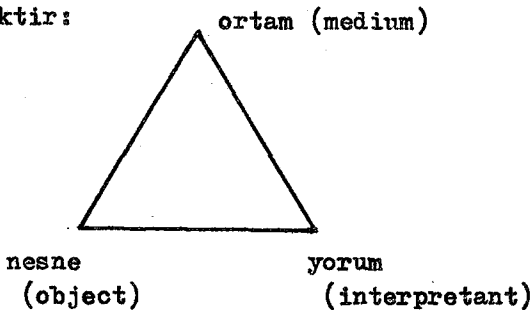
1. Hiçbir başka olguyla ilişki kurmayan olgu
2. Bir diğer olguyla ilişkili olgu,
3. İkinci ve üçüncü olgularla ilişkili olgu.

Bu modeli, Charles Morris "gösterge" kavramına uygulamış ve göstergenin üç ilişki düzeyini tanımlamıştır: (2)

1. Göstergenin tek öğeli ilişkisi-yalnız kendi içinde, kendi biçimsel yapısı ile gerçekleştiği ortam arasındaki ilişki: DİZİMSEL DÜZEY ya da DİZİMSEL BOYUT.
2. Göstergenin iki öğeli ilişkisi -kendisi ve temsil ettiği ya da yerine geçtiği nesne arasındaki ilişki: ANLAMSAL DÜZEY ya da ANLAMSAL BOYUT.
3. Göstergenin üç öğeli ilişkisi -kendisi, temsil ettiği ya da yerine geçtiği nesne ile kullanıcı/yorum arasındaki ilişki: YARARSAL DÜZEY ya da YARARSAL BOYUT.

Üçöğeli gösterge ilişkisinin şematik anlatımı şu ilişki üçgeninde biçimlenecektir:

Üçöğeli gösterge ilişkisinin yapısal tanımı, ikili belirtke birimleri kimlerinin ayırıcı, birleştirici ve bir ortalama getirici özellikte ilişkilerine dayanır. Bu yapısal, birikimkuramcı ve belirtkekuramcı anlayışa göre, gösterge bir özdeksel yapı ve ilişki olarak varlıkların bir özelliğidir. (3)

Göstergeyi oluşturan koşullar şöyle sıralanabilir: (4)

1. Bir gösterge ya da bir gösterge takımı, belirli bir gösterge dizgesinin içinde yer alır. Doğal dillerin gösterge dizgelerinden başka günlük ve teknik kullanımda çok sayıda gösterge dizgelerinden söz edilebilir. Örneğin trafik belirtkeleri, mors düzgüsü, simgesel mantık, kimya v.d. yapay dillerin gösterge dizgeleri.
2. Bir gösterge her zaman algılanabilir biçimde olmalı, yani belirli bir ortamda gerçekleşmelidir. Zengin dizgeler içindeki göstergeler arasında ayrıca zaman ve uzam ilişkisinden söz edilir. Dilsel gösterge biçimleri çizgisellik prensibine göre düzenlenirler ve konuşulan dilde zaman içinde, yazılı dilde uzam içinde yanyana dizilirler.

Bu iki özellik dilsel gösterge biçimlerinin "dizimsel ilişki"sinin konusudurlar.

3. Göstergeler, anlattıkları belirli özdeksel biçimlerin kavramsal karşılıklarını oluşturmali, bir neni temsil etmeli, belirli bir işlevi karşılamalı, yani algıladığımız görüntüsünün, özdeksel biçiminin ötesinde bir anlam taşımalıdır.

Gösterge biçimi ve belirtilen nen arasındaki ilişki "anlamsal ilişki" olarak adlanmaktadır.

4. Göstergeler aracılığıyla her bildirim süreci en az iki ögenin varlığını gerektirmektedir.

a. Göstergeyi üreten ya da gönderici,

b. Gösterge alıcı.

Gönderici, alıcı ve gösterge ya da gösterge birleşimleri arasında ise "yararsal ilişki"den söz edilir.

Charles S. Peirce'in fizikötesi kuramı, Max Bense'nin öncülüğünü yaptığı Stuttgart Okulu tarafından geliştirilerek göstergebilimin bir temel kuramı olmuştur.

Max Bense'nin üçöğeli ilişki mantığında ortam, nesne ve yorum ilişkileri kendi içlerinde dallanarak dokuz alt ilişki sınıfını meydana getirmektedirler: (5)

1. Göstergenin ortam ilişkisi:

- 1.1. Quali - nitel ilişki,
- 1.2. Sin - tekil ilişki,
- 1.3. Legi - kural ilişkisi.

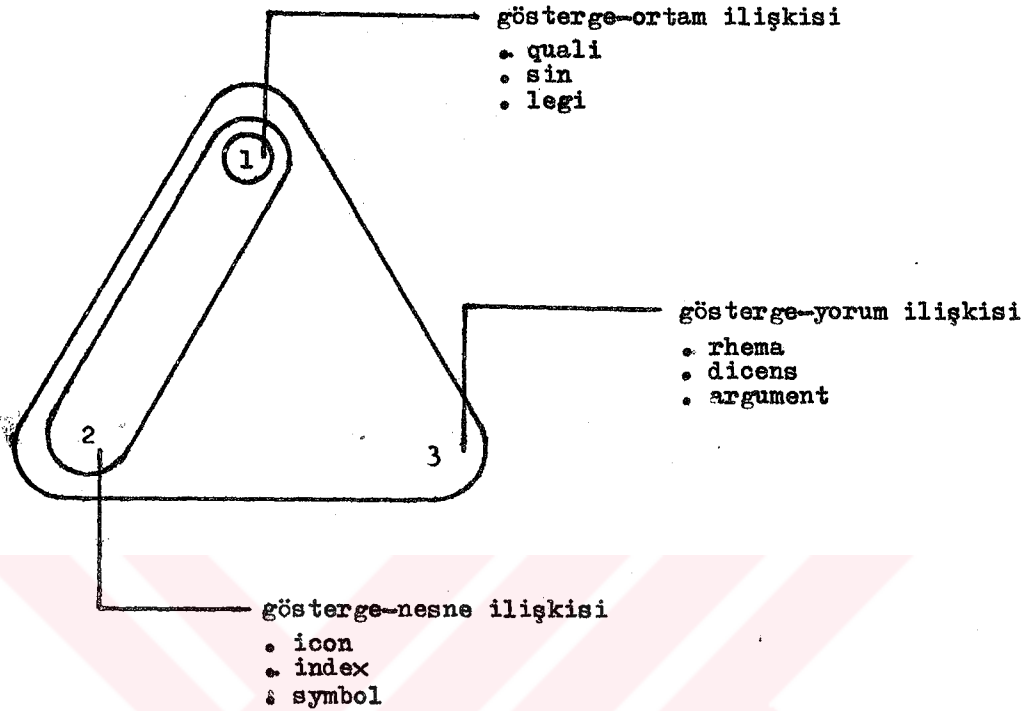
2. Göstergenin nesne ilişkisi:

- 2.1. Icon - görüntüsel benzerlik ilişkisi,
- 2.2. Index - nedenli, işlevsel ilişki,
- 2.3. Symbol -bağımsız biçim ilişkisi.

3. Göstergenin yorum ilişkisi:

- 3.1. Rhema - açık yorum ilişkisi,
- 3.2. Dicent - kapalı yorum ilişkisi,
- 3.3. Argument - bir üst dizge bütünü içinde kurallı yorum ilişkisi.

Yukarıdaki sınıflamanın ışığında, göstergenin ilişki şeması şöyle geliştirilebilir:

Göstergenin kendi iç ilişkisi, biçimsel çatkısını ve içinde gerçekleştiği ortamı konu edinir. Bu durum aşağıdaki üç bakış açısında betimlenmektedir:

1. Göstergenin özdeksel öğelerinin niteliğini belirleyen öz, biçim, renk ve diğer duyumsal algılanan nitel özellikler (quali -nitel gösterge sınıfını tanımlamaktadırlar).
2. Göstergenin öğeleri arasında gerçekleşmiş, tekil göstergenin büyüklüğü (ölçüsü), konumu ve bir nesne ya da varlık olarak nitel gücüne dayanan nitel ilişki özellikleri (sin -tekil gösterge sınıfını tanımlamaktadırlar). Örneğin yapı malzemesi ve biçimleri arasındaki ilişkilerin bireysel özellikleri.
3. Göstergenin daha genel bir dizge içinde tipik biçimsel özellikleri (legi -genelleyici, kural göstergesi sınıfını tanımlamaktadırlar). Örneğin bir mimari nesnenin daha genel özdeksel diz-

geler olan yapı fiziği ve statik kurallarına uyum zorunluluğu taşıyıcı düzeninde birtakım biçimsel koşullanmalar getirmektedir. Çağdaş ekonomik koşulların ve üretim teknolojisinin oluşturduğu standartlaştırma yönelimi, yapı bileşenlerinin çok sayıda ve daha ucuza gerçekleştirilmesini amaçlayan dizi üretim endüstrisi eşbiçimliliği getirmiştir.

Göstergenin nesne ilişkisi, temsil ettiği nesne ile kendi arasındaki ilişkiyi konu edimdir. Bu durumu betimleyen üç bakış açısı şöyle sıralanırlar:

1. Gösterge, temsil ettiği nesnenin imgesi görünümündeki yapısı nedeniyle nesne ile ortak özellik göstermesi (icon -görüntüsel benzer gösterge sınıfını tanımlar). Örneğin bir binanın gerçekleştirilmiş fiziksel yapısı, mimari tasarımın taşıdığı düşünceyi yansıtan ikonik görüntüsüdür.
2. Göstergenin, temsil ettiği nesneyle dolaylı ya da nedenli ilişkisi, işlevle biçimleniş arasında bir etkileşimi vurgulayan görsel bilgi iletimi (index -nedenli işlevsel gösterge sınıfını tanımlamaktadır). Örneğin bir binanın biçimleniş, işlevsel programına dayanan nedenli bir ilişki ürünüdür. Uzun -zaman -mimari ürün arasındaki estetik etkileşimin kökeninde nedenli ilişki söz konusudur.
3. Göstergenin, bir nesneyi biçimsel ve işlevsel özelliklerinden bağımsız (dikkate almaksızın), salt geleneksel ve gizil sembolik gücünü vurgulayarak temsili (symbol -bağımsız biçimsel gösterge, sembol sınıfını tanımlamaktadır). Örneğin ayırıcı dizgeler, ölçü dizgeleri, kişi adları, yapay dillerde kavramlara karşılık gösterilen harfler. Mimarlıktan örneklendiğinde bir okul ya da büro binası doğrudan ya da nedenli bir işlevsel

ilişkiyi anlatırken, örneğin bir Osmanlı camisinin örtüsü, işlevinin ötesinde anlamsal değerler amaçlayan bir gösterge olmaktadır.

Göstergenin yorum ilişkisi, kendisiyle temsil ettiği nesne ve yorum arasındaki ilişkiyi konu edinir. Bu durum şu üç bakış açısında betimlenir:

1. Yorum açık kalabilir. Göstergenin uzam ve zaman içinde gelişen olası koşullara göre değişebilir, esnek yorumu (rhema -açık yorum göstergesi sınıfını tanımlar). Örneğin çok yönlü kullanım ve yoruma açık bir mimari ürün, işlev esnekliği amaçlayan çokanlamlı bir mimari örtü.
2. Yorum, bilgiye (information) dayalı olabilir. Bu durumda, açık seçik (sarih) ve bir kuşkuyla yöneltmeyecek, tek anlamlı yorumdan söz edilir (dicent -kapalı, belirli yorum göstergesi tanımlanmaktadır). Örneğin bir binanın nesnel yorumu, onun ölçülebilir, sınanabilir kullanım değerine dayanır.
3. Yorum, tam bir bütün olabilir. Çeşitli konuların oluşturduğu karmaşık bir bağlam içinde ulaşılan bileşke yorum (argument -kurallı yorum göstergesini tanımlamaktadır). Örneğin mimarlık dizgelerinin işlevsel, teknolojik, bilimsel, ekin sel, tarihsel, siyasal, ekonomik v.d. çerçevede bir karmaşık ülküsel (ideolojik) yorum içinde konumu, uygulanabilirlik alanı ve sınırları, mimari ürünün kurallı yorum ilişkisidir.

Göstergenin, sayılan dokuz alt ilişki sınıfı değer düzeyleri bakımından şu aşama sırasını izlerler:

1. <u>ORTAM</u> <u>ilişkisi</u>	2. <u>NESNE</u> <u>ilişkisi</u>	3. <u>YORUM</u> <u>ilişkisi</u>
1.1. Nitel,	2.1. Görüntüsel benzerlik,	3.1. Açık yorum,
1.2. Tekil,	2.2. Nedenli işlevsel,	3.2. Kapalı yorum,
1.3. Yasal.	2.3. Simge.	3.3. Kurallı yorum.

Buna göre en az ilişki değeri nitel (-quali) ilişki düzeyinde, en çok ilişki değeri kurallı yorum (-argument) ilişkisi düzeyinde olmaktadır.

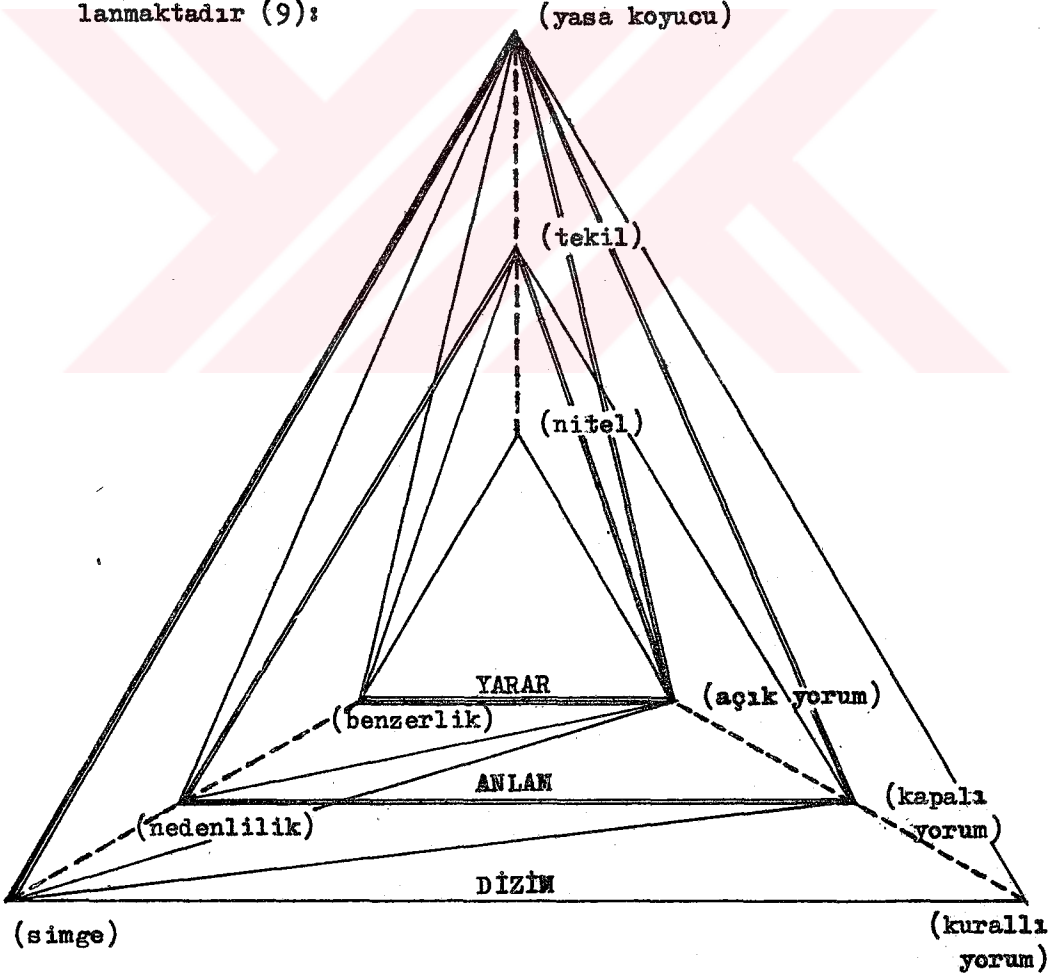
Yukarıda belirtilen ilişkilerin kombinasyonu, on temel gösterge sınıfını ortaya koymaktadır (6). Yine aynı aşama sırası ile -en az ilişki düzeyinden en çok ilişki düzeyine doğru -sayıldığında şöyle sınıflanırlar:

1.1-2.1-3.1: nitel	-benzer	-açık yorum göstergesi,
1.2-2.1-3.1: tekil	-benzer	-açık yorum göstergesi,
1.2-2.2-3.1: tekil	-nedenli	-açık yorum göstergesi,
1.2-2.2-3.2: tekil	-nedenli	-kapalı yorum göstergesi,
1.3-2.1-3.1: yasa koyucu	-benzer	-açık yorum göstergesi,
1.3-2.2-3.1: yasa koyucu	-nedenli	-açık yorum göstergesi,
1.3-2.2-3.2: yasa koyucu	-nedenli	-kapalı yorum göstergesi,
1.3-2.3-3.1: yasa koyucu	-simgesel	-açık yorum göstergesi,
1.3-2.3-3.2: yasa koyucu	-simgesel	-kapalı yorum göstergesi,
1.3-2.3-3.3: yasa koyucu	-simgesel	-kurallı yorum göstergesi.

E. Walther'in örneklemesinde mimari nesneler bu genel sınıflama içinde tekil -nedenli -kapalı yorum göstergesini oluştururlar(7). Mimari nesne, öğelerinin tekil birleşimiyle gerçekleşirken, uzam, zaman ve üreticileri (mimar -üstenci) arasında dolaysız ve nedenli ilişkiye dayanmakta, işlevi ve mimarının anlatışı (stili)

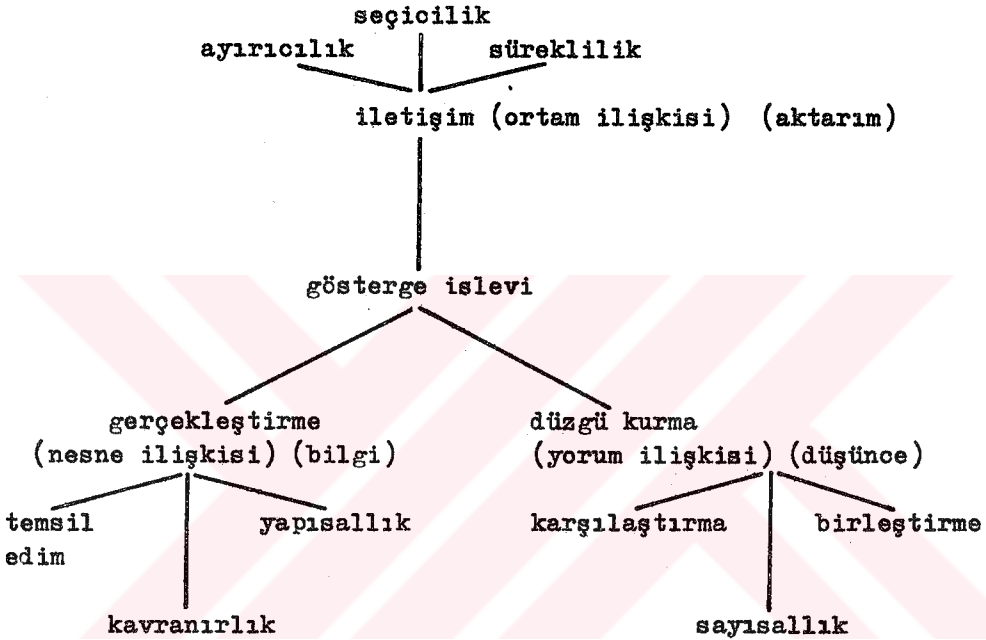
üzerine yoğun bilgi ortaya koymaktadır (kapalı, belirli yorum). Üçöğeli göstergenin ilişki düzeyleri, değerlerinin aşama sırasınca birbirini kapsayan üç ana gösterge sınıfını tanımlamaktadırlar (8). En yüksek değerli sınıf, bilinçle en yakın ilişkili imleme sürecini kuran gösterge sınıfı olmaktadır (dizimsel) ve bilinçle dış dünya arasında ilişkili imleme sürecini kuran gösterge sınıfını kapsamaktadır (anlamsal). Giderek bu iki ana sınıf en az değerli imleme sürecindeki dış dünyaya en yakın ilişkiyi kuran gösterge sınıfını kapsamaktadırlar (yararsal).

Dokuz altı ilişki sınıfı da, E. Walther'in geliştirdiği şemada tanımlanmaktadır (9):

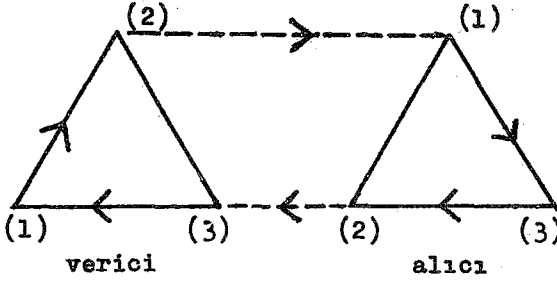
Şemadan da görüleceği üzere, sınıflamanın kökeni, öze (Substanz) ilişkin olmayıp, ilişkilerden kaynaklanmaktadır.

Üçöğeli göstergenin işlev sınıflaması da, ilişki şemasında olduğu gibi, yine üçkollu dallanan bir şema izler (10):

Karl Bühler'in sınıflamasında, iletişim bağlamı üç etmene dayandırılmaktadır (11):

1. Göstergeler: herhangi bir niyetin iletilmesinde başvurulmuş fiziksel nesne ya da olaylar,
2. Göstergelerin dil-dışı karşılaştıkları ya da gösterdikleri nesneler,
3. Göstergeyi kullananlar.

iletişim bağlamı

verici, alıcı: göstergesi kullananlar
ya da yorumlayanlar

K. Bühler'in tanımına göre gösterge,

(verici için) anlıksal durumun (anlık içinde olup bitenlerin) bir belirtisi (symptom) ve bildirmek istediği niyetin bir simgesidir;

(alıcı için) bir belirtke (sinyal)dir.

İletişim olayının üç ana etmeni, yani "gönderici", "alıcı" ve "gösterilen" ya da "anlatılan" arasında dizgesel ilişki, dil göstergesinin sözü edilen üç işlevine dayanır. Buna göre gösterge özelliği taşıyan her anlatım, aynı anda üç işlevi de yerine getirmektedir: (12)

1. Hakkında bilgi aktarılan nesneye ilişkin olarak SİMGE- ya da ANLATIM işlevi,
2. Alıcı kişiye ilişkin olarak BELİRTKE- ya da BİLDİRİM (hitap = Appell) işlevi,
3. Gönderici kişiye ilişkin olarak BELİRTİ (Symptom) işlevi.

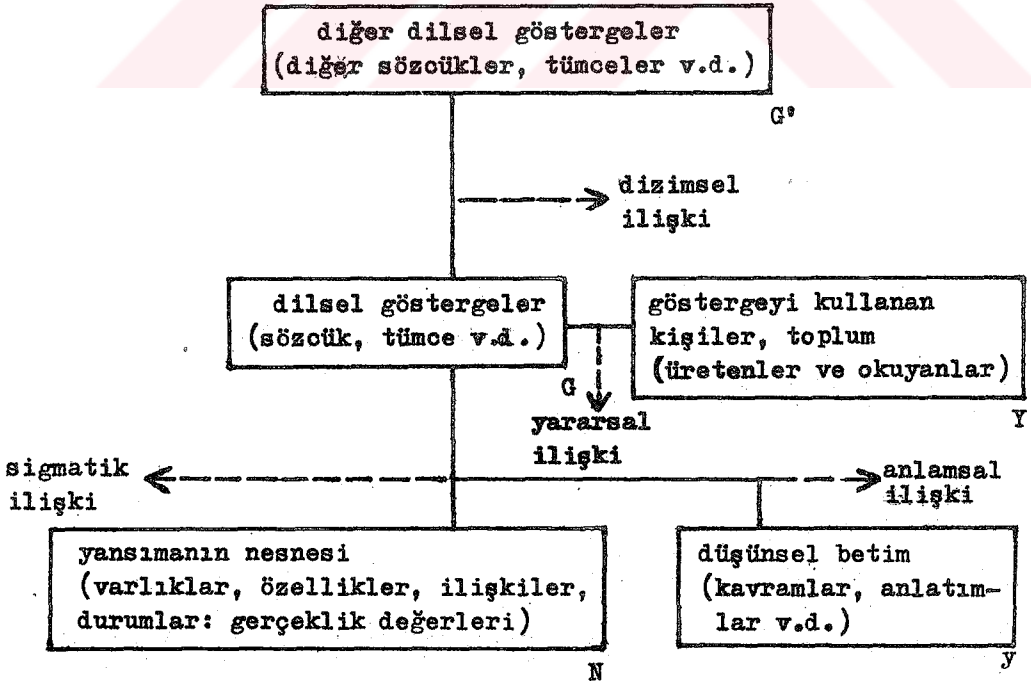
Dilin bütün diğer işlevlerine temel olan, en önemli işlevi "simge- ya da anlatım işlevi"dir. Bununla dil, varlıkları, özellikleri, ilişkileri betimler, yani gerçeği betimleyen düşünceleri, kav-

ramları, anlatımları gösterir. Dilin diğer bir işlevi, diğer insanları belirli bir davranışa, tepkiye hazırlayan "belirtke işlevi"dir. Özellikle toplumsal etkinliğin düzenlenmesinde çok önemli olmaktadır. Dilin bir başka işlevi de, duyguların başkalarına aktarılmasına, başkalarının ruhsal davranışlarını nitelemeye yarayan "belirti işlevi"dir.

Charles Morris'in davranışçı yaklaşımına karşılık Georg Klaus'un bilgikuramcı yaklaşımı üçöğeli gösterge tanımına bir dördüncü boyut- ya da yân getirmektedir.

Buna göre göstergebilim açısından dilin dört etmeni (13),

1. dilsel göstergeler,
 2. düşünsel betimler (yorumlar),
 3. düşünsel yansımanın nesneleri (nesneler),
 4. göstergeleri üreten, kullanan, anlayan kişiler (yorumcular)
- olmaktadırlar ve aşağıdaki ilişki düzenini meydana getirirler: (14)

G, G' : gösterge

N : nesne

Y : yorumcu

y : yorum

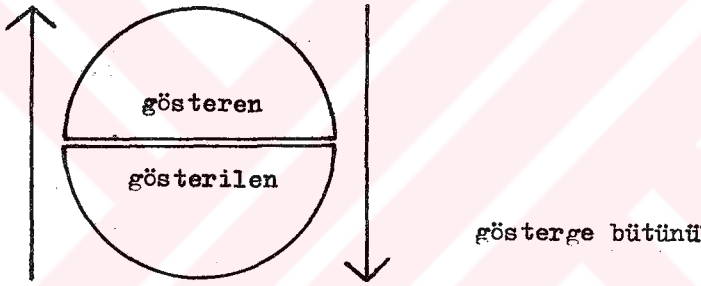
Sigmatik düzeyin tanımı, nesnel özdeksel gerçeği düşünsel betim düzeyinden ayırmıştır. Anlamsal düzeyde henüz kavramların, anlatımların oluşturulması söz konusudur. Sigmatik düzeyde ise bu düşünsel betimler, belirli nitesel, nicesel özellikler gösteren, bağlam içindeki konumu belirli ilişkiler tanımlayan nesneler olarak gerçekleşmekte, başka deyimle nesnel olarak yansımaktadırlar. Georg Klaus'un savına göre gösterge üç sınıf oluşturmaktadır: (15)

1. simgesel ya da anlamsal gösterge (geleneksellik ya da keyfilik özelliği gösterir),
2. ikonik gösterge (benzer özelliktedir; örneğin resim ya da fotoğraf),
3. belirti göstergesi (ne benzerlik ne de geleneksellik özelliği gösterir, buna karşın nedenlidir; örneğin ateşin varlığını gösteren duman).

1.1.2. İKİÖĞELİ (DIADIC) GÖSTERGE KURAMINCA "GÖSTERGE" KAVRAMININ TANIMI (YAPISALCI YAKLAŞIM):

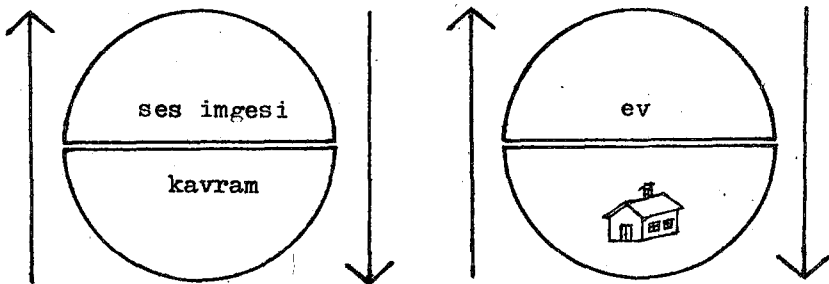
Dil, yapısalcı yaklaşımca bir dizgedir. Bu dizgesel özellik, gösterge için de söz konusudur. Yapısalcı akımın, diğer adı ile Cenevre Okulu'nun kökü, kurucusu dilbilimci Ferdinand de Saussure (1857 - 1913)'ün Cenevre Üniversitesi'nde 1907 - 1911 yıllarında sürdürdüğü Genel Dilbilim Dersleri'ne dayanır (1).

Gösterge, yapısalcı anlayışa göre "gösteren" ve "gösterilen" parçalarından oluşan bir bütündür.

Genel sözlük içinde "gösteren" ve "gösterilen" adları ile yer alan bütünleyen parçalar, dilbilim konusu içinde "ses imgesi" ("işitim imgesi") (2) ve "kavram" terimleriyle özdeş olmaktadır.

Bu bütünleyen öğeler arasında doğrudan ve karşılıklı bir çağrışım ilişkisi vardır. Örneğin "ev" sözcüğünü duyunca, aklımızda evin resmini canlandırmaya koyuluruz, yani kavram ararız.

Ya da aynı işlemin tersi olarak, "ev" kavramını belirtmek için kullanılan sözcüğü, yani ses imgesini ararız.

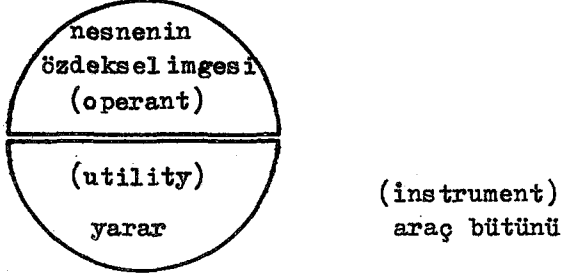
Kavram ve ses imgesinin anlıktaki ruhsal birliği "gösterge" bütünü oluşturmuştur.

Gerek "gösteren", gerek "gösterilen" ruhsal büyüklüklerle anlatıldığından, "gösterge" bütünü de ruhsal özelliktedir. Duyu örgünce algılanan salt fiziksel nitelikli özdeksel sesin, anlıktaki izi ruhsal nitelikli bir tasavvurdur. Bu işlemle "ses" olgusu, anlıkta "ses imgesi"nin "kavram"ı çağrıştırmasıdır.

Sonuç olarak, gösterge bütünü'nün oluşum özelliği anlıksal, çift-kutuplu ve karşılıklıdır (3).

Gösterenle gösterilen arasında, kullananların anlaşmasından doğan bir bağıntı dışında bağıntı bulunmadığı ölçüde, gösterge nedensizdir. Bağıntı varsa, nedenli göstergeden söz edilir (4). Neden-siz göstergede, gösterenle gösterilen, ya da anlam ile anlam taşıyan öğeler arasındaki bağıntı aynı dili kullanan ve belirli bir kültür toplumunun oluşturduğu sözlüğe dayanır, tümüyle rastlantısal ve keyfidir. Örneğin "ev" ses imgesinin anlığımızda canlandırdığı kavram, Almanca'da "Haus", İngilizce'de "house", Fransızca'da "maison", İspanyolca'da "casa", v.d. ses dizileriyle gerçekleşmektedir. Örneklerde görüldüğü üzere ses imgesinin yapısal özelliği ile kavram arasında bir dizim bağıntısı yoktur. Ferdinand de Saussure'ün tartışılan savına göre dil göstergesi nedensizdir (5). Görsel göstergelerin (örneğin denizci belirtkeleri, trafik v.b.) çok boyutlu ve zamandaş olarak ortaya çıkmalarına, gelişmelerine karşın işitimsel göstergeler tekboyutludurlar, zaman içinde gerçekleşirler ve yayılırlar (6).

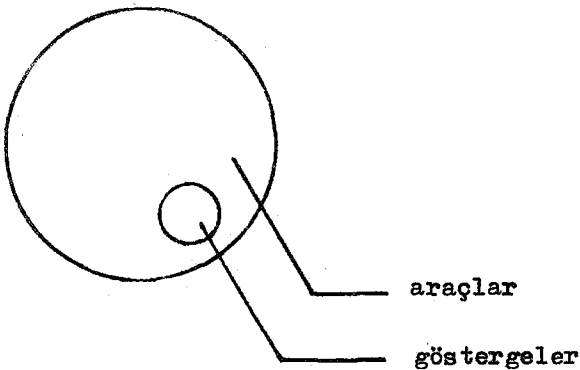
Yapısalcı yaklaşımda, gösterge bütünü'nün çözümlenmesi iletişim düzeyini oluştururken, işlevsel düzeye uyarlandığında "araç bütünü"nün öğeleri "nesnenin özdeksel imgesi" ve "yarar" bütünlükleri olmaktadır.

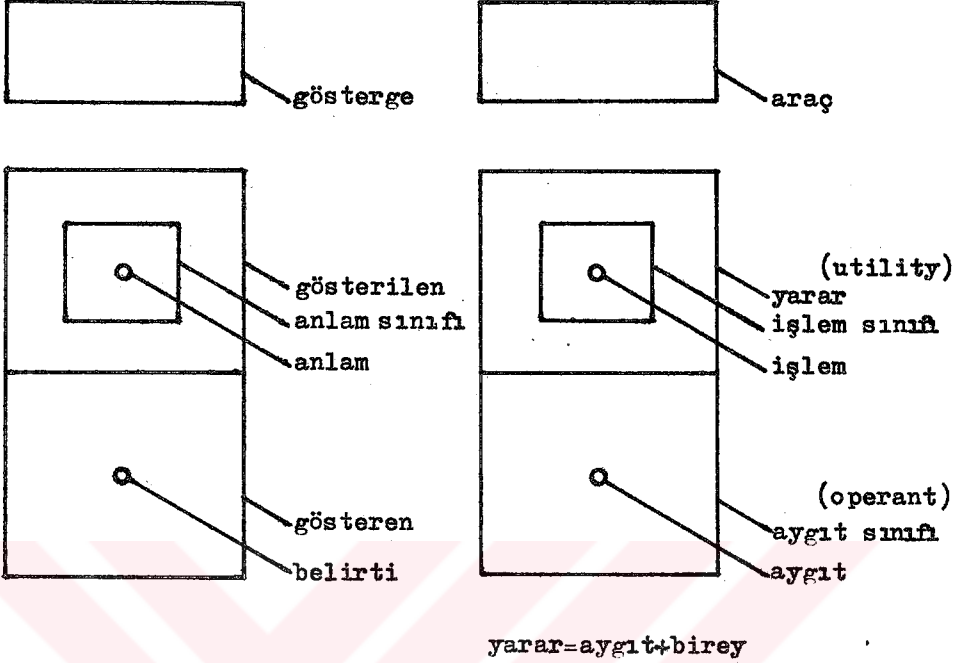

Luis J. Prieto (7) için araç, birbirinden başka iki türlü işlevi yüklenebilir. Bu olgu, bildirinin aktarım aracı olan belirtkeler için de geçerlidir.

Bir eylemin sürdürülmesinde uygun araç seçimi amaca yönelik davranışın toplumsal anlamını oluşturur. Her eylem, yönelinen bir "amaç" ve bu amaca uygun birçok araçlar takımı içinde kullanılmaya seçilmiş olan bir "araç" kavramlarını gerektirmektedir. Bu çifte uygunluk kuralı göstergebilimin temelinde yer alır.

Luis J. Prieto'nun bu tanımı, küme kuramınca aşağıdaki şemayı oluşturmaktadır:

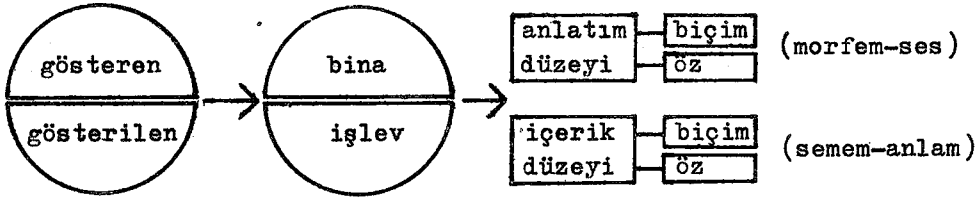

Louis Hjelmslev önderliğindeki Kopenhag Okulu da F. de Saussure'ü şu iki savında izlemiştir:

1. Dil, göstergelerden oluşan bir matematik dizgedir. Buna dayanarak Glosematikçi görüşü adı ile de anılır. Glosematik, "glossa" (Eski Yunanca'da dil) ve "matematik" sözcüklerinden türetilmiştir.
2. Dil, bir öz değil, bir biçimdir (8).

Gösteren ve gösterilen öğeleri araç bütünü içinde örneklendiğinde, nesnenin özdeksel imgesi olarak "bina", yarar bütünüyleyi olarak "işlev" sayılır. Louis Hjelmslev, bu gösterge yapısını birbirinden ayrılan iki düzeyde ele almakta, "anlatım düzeyi" ve "içerik düzeyi" olarak tanımlayarak, bunları "biçim" ve "öz" alt kümelelerinde incelemektedir: (9)

Buna göre bir mimari gösterge, iki düzeyden oluşan çift yüzlü bir birim olarak ortaya çıkıyor. Anlatım düzeyi, mimarlığa özgü özle-
rin belirli bir biçimini gerçekleştiren bir "mimari morphem"den
meydana geliyor (morphem: anlam taşıyan en küçük yapısal öge).

İçerik düzeyinde ise bir ekin dizgesi içinde bütün olası işlev-
lerin özünün bir alt kümesini oluşturabilecek, bir işlevler diz-
gesinin parçası belirli bir işlevi gerçekleştiren "mimari semem"
yer alıyor (semem: anlam birimi). Giderek morphem ve sememler de
daha alt kümelere bölünebiliyorlar. Örneğin bir binanın duvarla-
rı, kolonları, döşemeleri, çatısı, merdivenleri, pencereleri v.d.
bu mimari nesnenin yapısal öğeleri olarak birer "morphem" olurken,
kolonlar, döşemeler binanın taşıyıcı dizgesini, duvarlar ve çatı,
örtü işlevini, merdivenler, iç ulaşım dizgesinin işlevini belir-
ten "semem"lerdir. Duvarın yapısı içindeki tuğla, bağlayıcı
harç, sıva v.b. öğeler "alt morphem kümeleri"ni, duvarın ısı, nem,
rüzgar, su v.d. konuda koruyucu örtü olma görevinin tanımladığı
işlevler de "alt semem kümeleri"ni oluşturmaktadırlar.

Paris'li "Group 107" (öğeleri M. Hammad v.d.) ile mimari gösterge-
bilim, genel uzamsal göstergebilimin bir parçası durumuna gelmiş-
tir. Group 107'nin görüşü, Algirdas Julien Greimas'ın insan dav-
ranışını ve onun uzamsal dayanağını içeren mimari göstergebilim-

den- yapısal anlambiliminden kaynaklanır. Uzam, insanların birbirleriyle ve nesnelerle ilişkiler kurduğu basamak olmaktadır. A. J. Greimas bu ilişkileri "davranışsal çözümleme" (analyse actantielle) deyimiyle betimler. Örneğin belirli bir ekin sel "ma- sal" (tale) içinde etkin görev ve işlevlerin çözümlemesi. Group 107, Louis Hjelmslev örneğindeki iki düzeyi bir başka görüşle izlemiştir: "kişileri ve nesneleri içeren kümelerin oluşturduğu anlatım düzeyi" ve "kişi etkinlik kümelerinin oluşturduğu içerik düzeyi" (10).

L. Hjelmslev örneği, Umberto Eco tarafından da benimsenmiştir; ancak mimari nesnenin uzamsal özelliği, Group 107'de insanlar ve nesneler arasındaki devingen uzamsal ilişki dolayısı ile önem kazanırken, Umberto Eco'nun çözümlemesinde, bu özellik nesnenin diğer özelliklerinden üstün bir nitelik taşımamaktadır.

1.1.3. TEKÖĞELİ (MONADIC) GÖSTERGE KURAMINCA "GÖSTERGE"

KAVRAMININ TANIMI: (YALIN, SALT GÖRÜŞ YAKLAŞIMI)

- Gösterge, 1. Bir canlı varlık - belirli bir gönderici kişi - tarafından üretilen ya da kullanılan,
2. duyuşsal algılanabilir,
3. kendine özgü özellikleri nedeniyle, kendi kendine ya da benzer başka nesnelerle bağıntılı olarak, bazen özel bir bağlam ya da durumda,
4. bir alıcıda, kendinden başka bir nesne hakkında belirli bir düşünce uyandırmayı amaçlayan,
- bir nesnedir (1).

"Alıcı", gözleyen ya da dinleyen bir izleyicidir.

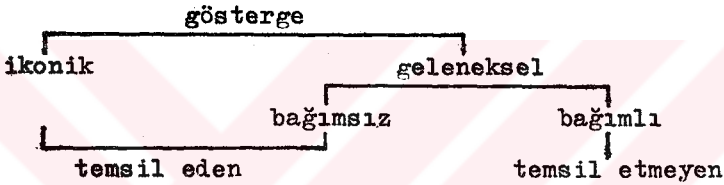
"Nesne" ile bir nesne, bir olay, bir süreç ya da durum belirtilir.

"Düşünce" ise bir imge, bir kavram, bir yargı ya da bunlardan oluşan bir bütündür.

Bu kuram görüşüne göre "gösterge" ve uyandırmayı amaçladığı "düşünce" arasında dolaysız bir bağıntı tanımlanmaktadır.

Gösterge, bir iletişim olayının ögesi olmaktadır burada da. Bir gönderici ve bir alıcı kişi ya da takımının varlığı gereklidir. Gösterge olgusunun, alıcı örgenliğin bilincinde yorumu, bir çağrışım olayıdır, yani kendisi dışında bir nesneye ilişkin bir düşünceyi çağrıştırmaktadır. Bu çağrışım görüntü benzerliğine dayanıyorsa "ikonik gösterge" söz konusudur, eğer geleneksel kökenli bir oluş izleniyorsa "geleneksel gösterge" adını alır. Örneğin ev resmi bir ikonik göstergedir, "ev" sözcüğü ise, Türkçede "e" ve "v" seslerinin belirli bir diziliş biçimiyle oluşmuş geleneksel göstergedir. Sözcükler de örneğin adlar, edatlar gibi

"bağımsız gösterge" ve bağlaç, önek, son ek gibi "bağımlı gösterge" olarak sınıflanırlar. İkonik gösterge ya da bağımsız geleneksel gösterge ile bu göstergenin çağrıştırdığı nesne arasında temsil ilişkisi vardır. Örneğin belirtme ya da gösterim, bir adın temsil edilmesidir. Temsil ilişkisinin tersine işlerliği yoktur; yani gösterge çağrıştırılan nesneyi temsil eder, bunun tersi olamaz. Bağımlı göstergeler ise hiçbir nen temsil etmezler, ancak yeni bir göstergenin oluşmasına katkıda bulunurlar. Aşağıdaki şema bu sınıflamayı anlatmaktadır: (2)

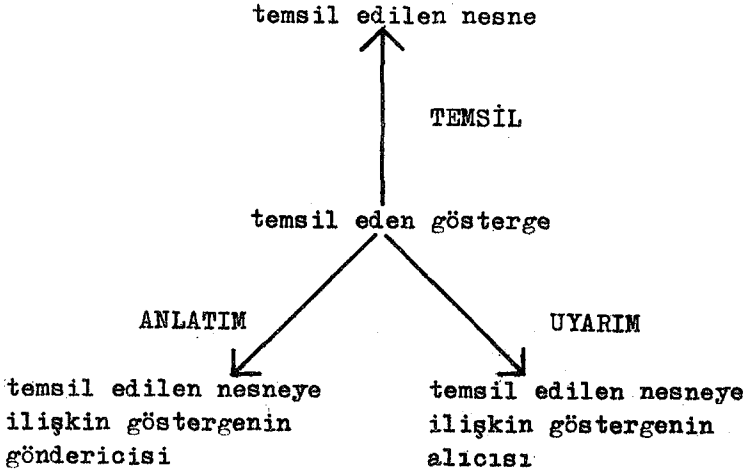

Temsil eden göstergenin üç işlevi sayılmaktadır: (3)

1. temsil işlevi- belirli bir nesneyi temsil eder.
2. anlatım işlevi- bu nesneye ilişkin "göstergeli gönderici"nin düşüncesini yansıtır.
3. uyarım işlevi- bu nesne hakkındaki düşüncüyü "göstergeli alıcı" da uyandırır.

Bir nesneye ilişkin bir düşüncenin, alıcıya bir gösterge aracılığı ile aktarımı -temsili-, "anlamsal iletişim" olarak adlandırılabilir.

Temsil eden göstergenin işlevleri aşağıdaki şemada izlenmektedir:

Anlamsal iletişim

M. Wallis'in bu şeması, Karl Bühler'in bütün göstergeler için uyguladığı benzer bir şemadan yararlanarak yalnızca temsil eden göstergelere uyarlanıyor (4).

Anlamsal iletişimin içerdiği işlevler, temsil eden göstergenin temsili işleviyle temsil edilen nesnenin varlığını, anlatım işleviyle göndericinin varlığını, uyarım işleviyle de alıcının varlığını gerektirmekte, başka deyimle bir iletişim olayının genel özelliklerini belirleyen öğeleri biraraya getirmektedir.

1.1.4. "GÖSTERGE" KAVRAMI TANIMLARININ TARTIŞILMASI:

Üçöğeli gösterge kuramında "gösterge" olarak nitelenmiş nen, artık bir nesne değildir, nesne olabilecek bir nene karşılık düzenlemedir, bir ölçüde nesne ötesidir (1). "Bir nesneye bir yorumcu için bir karşılık düzenleme" olayı üçöğeli gösterge ilişkisinin temelini oluşturur. Diğer bir tanımla "göstergeleşim süreci (semiose) göstergenin kendisi, gösterdiği nesne ve onun yorumlarının oluşturduğu üçöğeli bir etkililişim olayıdır" (2). Göstergelerin nesnelere indirgenmesiyle, "nesne" gerçek bir nesne değil, ancak yorumcunun belleğinde bir nesnenin algısıdır. "Yorum", gösterge ya da gösterge birleşimlerinin, göstergenin kullanıcıları - yorumcuları arasındaki alışverişidir.

1.1.4.1. Davranış ilişkisi olarak gösterge:

Charles William Morris'in gösterge tanımı, bu alışveriş olayını yansıtmakta, göstergeyi "uyarıyanıt" (3) kavram takımına dayandırmaktadır: Bir hazırlayıcı uyarı, uyarıcı nesnelerin yokluğunda belirli bir davranış biçiminin ardışık yanıt dizileriyle karşılamak üzere örgenlik içinde açılımını "gösterge" sağlamaktadır. Hazırlayıcı uyarı, bir alıcı örgeni etkileyen ve bir başka uyarıya verilen yanıtı koşullandıran her türlü fiziksel erktir. Bir göstergeyi yanıtlama yeteneği "yorum" kavramını tanımlamakta, "yorumcu" kavramı da göstergeyi kullananlar olarak hem göndericiyi hem de alıcıyı içermektedir. Ardışık yanıtlar dizisinin ilk ögesi bir uyarıcı, dürtücü varlıktan kaynaklanmakta, sonuncusu ise erek nesne olarak bu uyarıcı dürtücü varlığa yanıt olmaktadır.

Davranışçı gösterge kuramı, "bir uyarının, yani algılanabilir bir

belirtkenin ve bir tepkinin varlığına" dayanır (4). Bu kurama göre göstergelerin anlaşılması, düşünceleri ve tasavvurları, yani bilinç ürünlerini değil, buna karşın belli bir davranışı getirmektedir.

Böylece "gösterge" Charlas William Morris'in "davranışçı gösterge kuramı"nda bir davranış ilişkisi olarak tanımlanmaktadır.

1.1.4.2. Özdek ilişkisi olarak gösterge:

A. J. Ujomov'un "özdekçi varoluş kuramı" ise Charles S. Peirce'in üçöğeli gösterge ilişkisini özdekçi bir gösterge kavramına indirgemektedir (5). Buna göre "gösterge", özelliklerin ilişkisi durumunda bir varlıktır. Özdekçi varoluş kuramında, "varlık - özellik", "özellik - ilişki" kavram çiftlerinin oluşturduğu tanımlara göre:

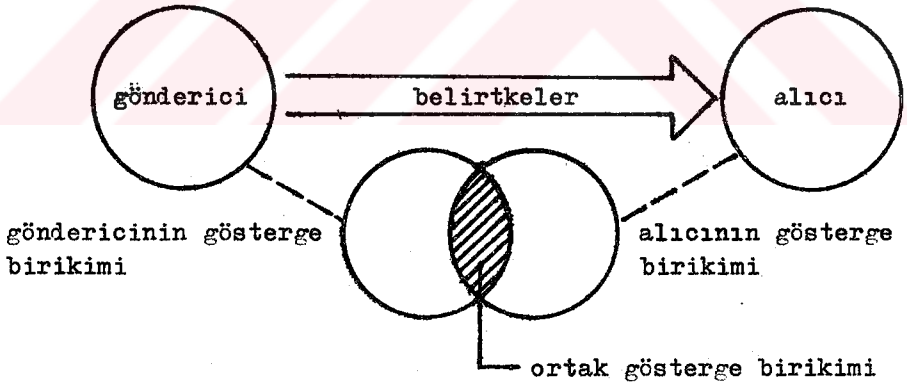
1. Varlık, özelliklerin bir ilişkisidir;
2. Özellik, varlıkların bir ilişkisidir;
3. İlişki, varlıkların bir özelliğidir,

Bu özellikler, ortam oluşturmakta, bir belirti (ad) olmakta ve bir anlam (içerik) getirmektedir. Bu üç özellik, varlıkların bir ilişkisidir. Ortam, fiziksel öğelerin bir ilişkisidir. Gösterim, gösterilen ve yapay nesne arasındaki ilişkidir; örneğin algılanan varlık ve onu anlatan ses imgesi. Anlam ise bu gösterimlerin zamansal - uzamsal düzenlenmiş ilişkisi olmaktadır.

1.1.4.3. İletişim ögesi olarak gösterge:

Göstergeleri birer varoluş biçimi olarak gören Ulrich Stiehl'in tanımına da iletişim trafiği temel olmakta, "anlam taşıyan, kişi-

nin deneysel yorumlarında gösterge alıcıları aracılığıyla bilinçte imgeler oluşturan, böylece alıcıyı bu imgelerin temsil ettiği varoluş biçimlerine yönelten varlıklar ya da saptamalar" (6) sayılmaktadırlar. Çevremizdeki uyarıcının bize ulaşması, duyum örğenlerimiz -gösterge alıcıları- aracılığıyla olmakta, bilinç katında yorumuyla anlam kazanmaktadır. "Anlamlama", varlıkları ve olayları göstergeye bağlayan bir bilinç sürecidir. Çevremizdeki nesne ya da olgulara anlam vermemiz bir tanıma sürecinin sonucudur. Bu olanağı sağlayan kendi öznel bilincimiz ve olgular dünyası arasında bağlantı kuran göstergelerdir. Dolayısıyla, "göstergeler, her türlü iletişimin ilk ve temel araçlarıdır (7). Bütün dillerde her göstergenin en az bir yorumcu takımınca ortak bir anlam vardır. Diğer bir tanımla gönderici ve alıcı ya da takımları arasında bir bilgi iletimi, ortak bir birikim varlığını zorunlu kılmaktadır: (8)

Bilgi, ya doğrudan algılama yolu ile, ya da insanlar arasında alış-veriş biçiminde iletilir. Algılama ve iletişim, ancak belli koşullarda olanaklıdır. En önemli koşul, kullanılan göstergelerin yorumlanabilmesi, yani gösterge dizgelerinin tanınması gereğidir.

İletişim, ortak davranış örneklerine ya da yaşam biçimlerine ilişkin ortak gösterge dizgelerine dayanır. Colin Cherry için gösterge, iletişim süreci içinde bir öge olmaktadır: "Gösterge", bir iletişim durumunda bir örgenlikçe üretilen ve diğer örgenlik ya da örgenliklerin davranış ya da konumunu etkileyecek bir aktarım ya da yapıdır (9).

1.1.4.4. Bilinç süreci içinde gösterge:

Davranışçı kuram, göstergelerin ancak bir bölümü için geçerli olabilmekte, bilincin yapısal etkinliğini gerektiren soyut kavramların ve genellemelerin oluşması açıklanamamaktadır. Davranışçı görüş, böylece göstergeleri, herhangi bir anlamla ilişkisi olmaksızın, nedensel bir davranışı getiren belirtkelere indirgemektedir. Georg Klaus'un bilgi kuramı (Erkenntnistheorie) bu eleştiriye dayanmaktadır. Bu sava göre "başkalarına düşünce aktarımı ve bilgi birikimleri bilincin varlığını gerektirmektedir" (10).

Oysa davranışçı kuramın karşı savı ise, bilincin gözlenebilmesinin olanaksızlığını anlatır ve ancak davranış biçimlerini somut olarak gözlenebilir, ölçülebilir veriler olarak görür (11).

1.1.4.5. Yapısal bütün olarak gösterge:

"Gösteren - gösterilen" ya da "işitim imgesi - kavram" bütünleyen ögeleri arasındaki ilişki, Ferdinand de Saussure'un tanımında göstergeyi oluşturmaktadır. Bu ilişkinin özelliği, "anlıksal, çift-kutuplu ve karşılıklıdır" (12). Gösteren - gösterilen ögeleri birbirini karşılıklı çağrıştıran doğal bir bağıntı ilişkisi kurarlar ve bu ilişkinin yapısı zaman içinde değişim gösterir. Ancak

Charles Sanders Peirce'in fizikötesi idealizminden kaynaklanan üç-öğeli göstergeyle karşılaştırıldığında yapısalcı (strüktüralist) göstergenin kapsamı daha dar kalmaktadır. Yapısalcı gösterge, fikirleri, düşünceleri anlatırken, üçöğeli kuramın tanımladığı gösterge, bunun ötesinde görüngülere uygulanabilmektedir (13).

1.1.4.6. Yalın gösterge:

Gösterge ve uyandırmayı amaçladığı düşünce arasında dolaysız bir bağıntıyı (14) savlayan görüşe göre de "gösterge" olgusu yine bir iletişim olayının ögesi olmaktadır. Göstergenin alıcı bilinci içinde yorumuyla, kendisi dışında bir nesneye ilişkin bir düşünce çağrıştırılır.

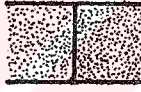
1.2.1. ÜÇÖĞELİ (TRIADIC) GÖSTERGE KURAMINCA "SİMGE" KAVRAMININ
TANIMI: (YARARSALCI YAKLAŞIM):

Üçöğeli gösterge kuramı "simge"yi, göstergenin nesne ilişkisi düzeyinde bir alt sınıfı olarak tanımlar.

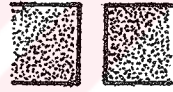
Nesne ilişkisi düzeyinde ikonik gösterge, görüntü benzerliğine dayanır ve "nesnenin özelliğiyle üstüste çakışır". Indeks göstergesi, nesneyle nedenli ve işlevsel ilişki kurar ve "karşılıklı bağlantı özelliği" gösterir. Simgesel gösterge, "nesneden bağımsız ve nitel özellikte"dir. Sayılan ilişki özellikleri aşağıdaki şemada karşılaştırılabilir: (1)

ikon ilişkisi

indeks ilişkisi

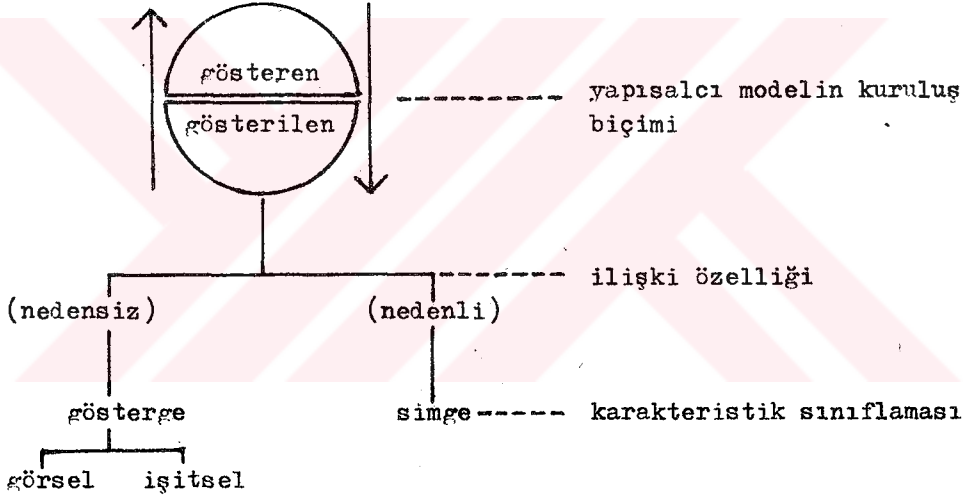
simge ilişkisi

Nesneye ilişkin düzeyi oluşturan bir üç gösterge sınıfı arasında göstergesleşme sürecinin, yeni bilgi iletim yeteneğinin en yüksek değere ulaştığı sınıf "simge" olmaktadır. Simgeyi sırasıyla indeks ve ikon izlemektedir.

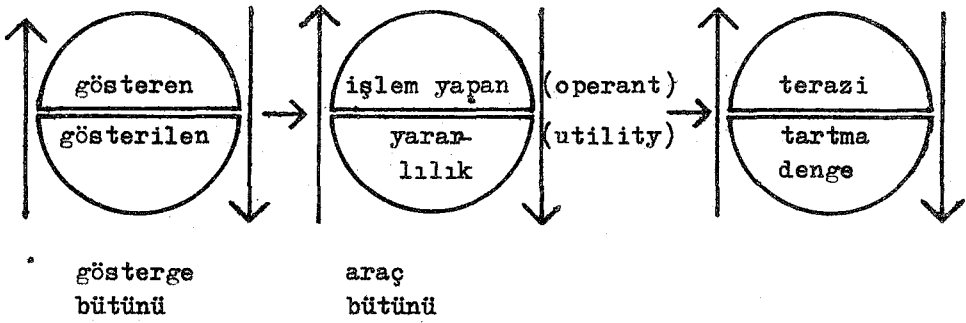
Georg Klaus'un gösterge sınıflaması içinde simge, "nitel olmayan, buna karşın betimiyle benzerlik göstermeyen nedenli gösterge"(2) olarak tanımlanmaktadır. Buna göre simge, "toplumsal kılğı içinde" ortaya çıkmakta ya da "geleneksel anlaşmalara" dayanmaktadır. Örneğin defne yaprağı ve beyaz güvercin "barış"ı, aslan "güçlülük ve cesaret"i, alev "hareketi, devrimi" simgelerler.

1.2.2. İKİÖĞELİ (DIADIC) GÖSTERGE KURAMINCA SİMGENİN KAVRAMININ TANIMI (YAPISALCI YAKLAŞIM):

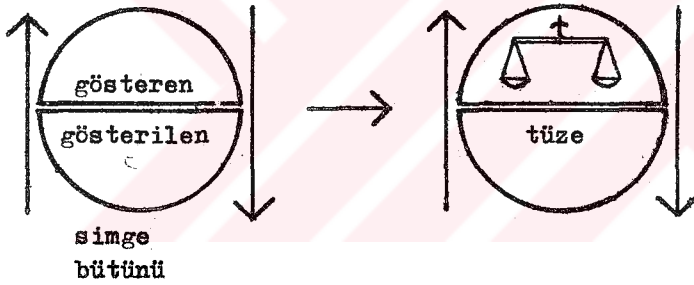
Simge, Eski Yunanca'da aynı özellikli iki kümenin birbiriyle ke-
şişmesini, biraraya gelmesini anlatır. Göstergebilimde simge,
"göstergenin nedenli sınıfını belirler" (1). Örneğin gösterile-
ni akla getiren gösterenler. Yapısalcı görüşün oluşturduğu mo-
del, "gösteren" ve "gösterilen" öğelerin karşılıklı ilişkisine
dayanır. Bu ilişki nedensiz özellikli olduğunda "gösterge"yi,
bir nedenlilik gösterdiğinde de "simge"yi tanımlamaktadır:

Örneğin "terazi" ses imgesi ile "tartma", "denge" kavramları ara-
sındaki ilişki nedensizdir, hiçbir doğal bağıntı yoktur. Bu du-
rumda bir "gösterge"den söz edilir:

Buna karşın "terazi" ses imgesiyle "tüze" kavramı arasında kurulan anlam bağıntısı nedenli ilişkiyi anlatır. Bu ilişki biçimi, "simge" yapısal bütünü tanımlamaktadır:

1.2.3. TEKÖĞELİ (MONADIC) GÖSTERGE KURAMINCA "SİMGE" KAVRAMININ
TANIMI: (YALIN- SALT GÖSTERGE YAKLAŞIMI):

Yalın gösterge anlayışında simge, "belirli toplumsal ortamda, belirli anlam karşılıkları taşıyan gösterge" olarak anlaşılır.

Çıkış kaynağı, kullanım biçimi ve ortamı hakkında eksik bilgi, M. Wallis'in (1) tanımıyla bütünleşir. Bu kapsamlı tanıma göre simge:

1. bir canlı varlık -belirli bir gönderici kişi- tarafından üretilen ya da kullanılan, ancak üretilmesi ya da kullanılması zorunlu olmayan,
2. duyuşsal algılanabilen,
3. kendisi ve simgelediği (hakkında düşünce uyandırdığı) nesne arasında bir benzeyişe (örneğin ikonik gösterge) ya da geleneğe (örneğin geleneksel gösterge) dayanmayan, ancak bazı karşılaştırma (analogy) ya da uzak ilişkiye dayanan,
4. bir alıcı kimsede kendinden başka bir nesne hakkında belirli bir düşünce uyandıran nesnedir.

1.2.4. "SİMGE" KAVRAMI TANIMLARININ TARTIŞILMASI:

Simge matematikte, simgesel mantıkta, herhangi bir biçimlendirilmiş göstergeciir.

Kant'da simge, kavramının bir benzetim yoluyla anlatıldığı bir görüş olmaktadır. "Bir yanda tanrının yarattığı yetkin bir dünya ile diğer yanda insanın henüz yetkinliğe erişmemiş dünyasını biraraya getiren" (1) ikilemli dünya görüşü birbirinin aynı olmayıp, ancak birbirine karşılık olacak benzerliktedir.

Goethe de simgeyi aynı anlamda tanımlıyor: Tanrısalla özdeş gerçek, hiçbir zaman doğrudan tanınmaz. Onu ancak yansımada, örneğinde, simgesinde görebiliriz.

Romantik devrin en önemli sembolisti Friedrich Crenzer, simge benzetimine (analojisine) benzer bir tanım yapmıştır: "Varlığın biçimle eşitsizliğinde (aynı olmayışında), varlığın sonsuzluğu karşısında biçim sonlu kalmaktadır" (2).

Ernst Cassirer'in simge tanımına göre: "Simgesel biçim, ruhun her türlü erkidir" (3). Bir ruhsal anlam ögesi, bu erk aracılığı ile anlamlı somut bir göstergeyle ilişkili olmaktadır. Simgesel erk, dünyasal nesneleri yine dünyasal ruhla donatan güç durumundadır.

19. yüzyıl sonunun en önemli simge araştırmacısı F. Th. Fischer, bu görüşe koşt olarak, simgeyi doğa içinde görüntü ve devinimlerde izleyicinin kendi ruhsal durumunun yansıdığı ruhsal uyum (Einfühlung)la aynı görür. Bu ruhsal uyum estetik uyumdur.

Ernst Cassirer'in aynı anlamdaki tanımına göre de her simgesel

biçim içinde yer alan görüngü, "bizim bilincimizin dış etkiyi yalnızca algılamakla yetinmediğini, herbir etkiyi anlatımın serbest etkinliğiyle bağlantılı ve etkin kıldığını ortaya koymaktadır" (4).

İzleyicinin etkinliği, 18. ve 19. yüzyıllara özgü bir aşamayı vurgulamaktadır. "Simge, romantik kavramdan model kavramına ve göstergeye geçişle tanrısal ilişkiyi yitiriyor ve tamamen insani oluyor" (5).

Simgenin insani özelliklere ilişkin oluşuna Schelling değinerek, güzelin sanat malzemesi olduğunda, yani içinde düşünüy (fikir) yer alan bir görüntü olduğunda, bunu simge olarak adlandırır. Simge, "düşününün (fikrin) varlığının kendisidir" (6). Yani simgenin kendisi bir gerçektir, herhangi bir gerçeğin resmi değildir. Schelling'e göre sanat, doğası ve çıkış noktası bakımından dünya-saldır.

Goethe devrini de içine alan bu sürecin sonunda, yalnızca simgesel göstergenin tanrısal gösterenden kopuşunu, yani bağımlılık ilişkisinin kalkışını değil, giderek bir tersine dönüşü de izliyoruz. Simgenin bağımsızlığı, sanatçı için "yeniden bulunmuş nesnel doğa ile simge içinde belirlenmiş anlamsal görüntü arasında" yeni bir akış yönü oluşturmuştur. Dış dünya şimdi insan ruhunun gücü karşısında sanatçıya yetkin gelmektedir.

Hegel, bu gelişme sonucunu, "insanın kendi romantik iç dünyasına çekilişi" (7) olarak tanımlıyor. Böylece sanat ve simge, kendi içine kapalı çevresiyle gerekli olanı değil de, sınırsız değişiklikler, biçimlenmeler ve ilişkileri içinde raslantısal gerçekleri

igermektedirler. "Sonsuz olasılıklar içinde rastlanan gerçek", çağdaş sanat görüntüsünün belirleyici özelliğidir. Bu rastlantıya anlam verilmesi, yani bir düzen ilişkisi yer alması, artık eski simgecilikteki gibi bir ad vermekle olmuyor, buna karşın sonucu henüz bilinmeyen bir modelin (gösterge modeli) yapımı oluyor. Böylece romantizmin çıkışındaki eğilim, simgeselden tüümüyle sıyrılmak ve yerine anlam taşımayan göstergeler getirmek oluyor.

Bu geçiş, sanat simgesinin salt estetik nesneye dönüşmesini belirlemektedir. Tanrı ya da doğayla bir ilişki amaçlanmaz artık ve sadece izlenmesi beklenir. Yorumdan kaçınılarak yargı izleyiciye bırakılır.

Bu gözlemin sonucunda Hegel'in "simge" tanımı "bir düşünüyü gösteren bir imge" (8) olarak billurlaşmaktadır. İmge ile gösterdiği düşünüyü arasındaki ilişki, dilsel göstergede olduğu gibi keyfi olmayıp, buna karşın doğal özellik gösterir. Örneğin aslan güçlülüğü, cesareti, daire sonsuzluğu ve düzenliliği simgelerler.

Ch. S. Pierce'in yararsalıcı gösterge kuramı, simgeyi, gösterge sınıflarından biri olarak niteler. Gösterge ile temsil ettiği nesne arasındaki "karşılık ilişkisi" (*Entsprechung*)nin en az olduğu gösterge sınıfı "simge" olmaktadır.

(1.2.1) numaralı bölümdeki şemadan anımsanacağı üzere simgesel gösterge, "nesneden bağımsız ve nitel" özelliktedir. Buna karşın Georg Klaus'un gösterge sınıflamasında simge, "nedenli" bir gösterge olmakta, bir yorum ürünü olarak tanımlanmaktadır.

1.2.5. SİMGE DİZGELERİNİN EVRİMİ:

Ayırimsız bütün olarak simge dizgeleri:

İlkel toplumların dünyası ayırımdan yoksun özelliğiyle giz ve söylencenin (myth) birarada yoğurulduğu bir devingen bütün oluşturmakta, kötü ve iyi güçlerle birtakım nesneler arasında çağrışım bağlantıları kurulmaktadır. Giderek ilkel toplumun gündelik yaşam çevresi içinden birtakım canlı ya da cansız varlıklar kötü ve iyi güçlerin simgeleştirildiği fetişler olarak seçilmektedirler. İnsanın, yaradılışının kökeni ve geleceği arasında soru ve kuşkularına yanıt ararken ilkel koşullarda henüz tanımlayamadığı birtakım güçlere inancını, tartışmasız boyun eğişini, bu gizli güçlere sığınma ve yakarışlarını sergileyen tören ve diğer düzensiz davranışlar ve sunulan armağanlar ilkel dinlerin tapınma olayının görüntüleri olmaktadır.

Ayırıklı simge dizgeleri:

Gelişmiş toplumlarda simgenin sınıflanışı doğrudan insana, mantığa yansımış biçimine dayanmakta, betimsel ve anlatımsal simge dizgelerinden söz edilmektedir. Betimsel simge dizgelerinin temel örneklerini doğa bilimleri, matematik ve felsefe oluşturmakta, buna karşın sanat ve din anlatımsal simge dizgelerini örneklemektedirler. İlkel toplum insanında henüz ayırımı yapılmayan "soyut-somut" kavram ve görüngü çifti, gelişmiş toplum insanının yorumunda birbirinden ayrılmaktadır. Betimleyici simge gelişkin ve dizgesel soyutlama ve genellemeye dayanan algısal ve araçlı kavramayı konu edinmekte, tanımlayıcı simge doğa ve insan yaşamında değişmez ya da doğrudan varlığı görünen bütünlerin ve süreçlerin kavranmasında daha somut bir biçimde genellemeler getirmektedir.

1.3. "GÖSTERGE" VE "SİMGE" KAVRAMLARININ MİMARLIKTA ÖRNEKLENMESİ:

Mimar, bir işlevi karşılayan yeni binalar öneren ya da daha önceden varolan binalara yeni işlevler öneren "yorumcu" rolüyle, mimari nesnenin yararsal boyutuyla özellikle ilgili olmaktadır.

M. Bense'nin "nesne kuramı"nda bu boyuta ilişkin üç bakış açısı sayılıyor: (1)

1. nesnenin özdeksel durumu (hyletic durum),
2. nesnenin biçimi (morphic durum),
3. nesnenin bireşimsel durumu-teknik olarak işlevi.

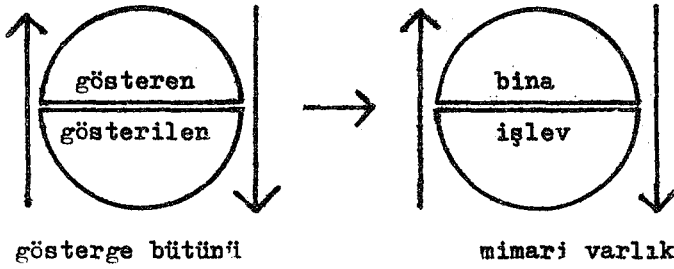
Bu saptamalar bizi sonuçta şu tanıma yöneltmektedir: Mimari nesnenin yorumu ya da kullanılması; ancak gereçlerin bir nesnenin amaçlanan işlevini yapabilmesini sağlayan özel biçimine yönelik uygulanmasıyla gerçekleşir (yararsalıcı tanım).

Peirce Okulu'nun yararsalıcı görüşüne göre mimarlık ve kent tasarımı süreci yorumlayıcı özelliktedir (2).

Mimar, tasarımıni yönlendirecek özellikler takımları dizgesi içinde belirli bir özellikler takımını, örneğin bir konut işlevinin çözümünü için belirli bir yöntem betimleyen özellikler takımını seçerek kavramlaştırır. Konut işlevlerinin belirli takımını, belirli bir tasarım takımıyla birlikte düzenler (3).

1.3.1. Mimari nesne - mimari gösterge:

Genel olarak mimari göstergeler, belirli anlaşma dizgelerine-düğümlere dayanarak olası işlev sınıfları bildiriren bir "sınırlı ürünler ve uzamlar dizgesi"dir. Buna göre bir mimari varlık bir göstereni olan gösterilendir: (4) *

G. Klaus König'in davranışçı kuramına göre mimari gösterge, bazı davranışsal modellerin yerine geçen "hazırlayıcı uyarı"dır.

Umberto Eco için mimari nesne kendi başına bir "gösteren uyarı"dır. "Gösterilen" ise yerine getirdiği işlevdir.

Mimari göstergeler, tanımlamaya ve sayıma açık "gösteren"lerdir. "Gösterilen"le ilişkilerini özel ekin düzgüleri kurar ve sürdürürler. Mimari nesne, kullanım biçimini oluşturan belirli ekinel tutumu yansıtır (5).

1.3.2. Mimari nesnelerin biçimleniş kaynakları:

İşlev tipleri sınıflandığında birincil ve ikincil işlev kümeleri oluşmaktadır:

1. Birincil işlevler, işlev geleneğini esas anlamda işlevler olarak nitelerler. Örneğin mimari yapının, kullanıcının yaşamına ilişkin gereksinmelerini karşılaması, toplu yaşayış içinde biçimleniş olgusu gibi.
2. İkincil işlevler, sanat ve biçimsel anlatımın, (ikonoloji) mimarlığın simgesel değerlerini ortaya koyduğu sınıftır. Örneğin bir Gotik katedrali birincil işlev olarak bir toplanma olayını yansıtırken, mistik uyum, ışık dağılımında tanrının varlığının simgesini araması, gökyüzüne doğru atılımı gibi top-

lumsal ve ölkösel (ideolojik) değlerleri anlatması ikincil bir işlevdir.

Tapınak olayı, bir uzamın kutsallaştırılmasıdır. Tapınak uzamı, gösterilen Tanrı ya da dinsel düşünce olan bir gösterendir (6). Cami, İslamlığın başlangıcında, bir tapınak, toplum bireyleri arasındaki anlaşmazlıkların çözümlendiğı bir yargı yeri, iletişimi sağlayan bir toplanma yeri olma işlevini karşılayan herhangi yalın bir çatı örtüsü olarak biçimlenişini toplumun ekin sel, eğitimsel ve ekonomik gelişimi içinde bırakmış, yukarıda sayılan birincil işlevlere başkaları da katılmıştır. Bu gelişimin en kapsamlı örnekleri Osmanlı devri "külliye"lerinde (7) yansımaktadırlar. Tapınma eyleminin biçimlediğı "cami" kütl esi, çevresine eğitim, idare, alışveriş ve toplum gereksinmelerini karşılayan diğer yapıların da gelmesiyle yerleşme birimlerinin çekirdeğini, toplumsal merkezini tanımlar. Sıbyan mektebi, idadi, rüştiye, medrese ve kitaplık "eğitim" hizmetlerini; hastane, düşkühler evi, aşevi, hamam, kervansaray, çeşme, seb il "toplumsal" hizmetleri karşılamakta, ancak bu hizmet kuruluşlarının işleyiş giderlerini karşılayacak birtakım akar kaynakları gereğı olarak dükkan grupları, hanlar, açık ve kapalı çarşılar yer almaktadırlar. "Vakıf" kavramının ruhu külliyenin kurucusunun ölümlü bir varlık olduğundan kaynaklanmakta, bu kamu hizmet kuruluşlarının bakımı ve işleyiş i, daha kapsamlı bir tanımla sonsuza dek yaşaması, kendi kendini yaşatması bir "akar kaynağı" gerektirmektedir.

Toplum hizmetleri birincil işlevleri tanımlarken, kurucu kişinin haşmetini, gücünü yansıtan görkemli binalar ikincil işlemi amaçlarlar. İkincil işlev, ekin sel geleneklere ve belirlenmiş bir toplum ya da belirlenmiş bir devrenin "bilgi birikimi"ne (8) da-

yanmaktadır. Yukarıda örnek olarak verilen tapınak uzamlarının yapı örtüsü "statik işlev"i belirlerken, örtü biçimlenişi tanrı ve kulu arasındaki ilişkiyi vurgulamaktadır. Gotik katedralin cam yüzeylerinin saydamlaştırdığı duvarların karanlık gemilerinin (neflerinin) içlerine ulaşan ışık kümesi tanrısal yaratıcı gücü, binanın düşey hareketi ruhun tanrıya yükselişini anlatır. Yapının haç biçimli planı, İsa'nın çarmıha gerilişini çağrıştırma görevindedir.

Kubbe ve minare, caminin simgesel öğelerini oluştururlar. Caminin merkezsiz planı toplayıcı özelliktedir. Kubbe örtüsü, gökyüzünü simgeler ve iç uzamı sanki gökyüzü evrenine doğru çeker, büyütür. Camide kullanıcı ile iç uzam arasındaki boyut uyumsuzluğu tanrı önünde insan varlığının küçüklüğünü vurgulamayı amaçlar. Yapıda malzemenin işlenişi insanın din ve tanrı olgusu karşısında coşkusunu ve özenini sergilemektedir.

Bir öğeler çözümlemesi geliştirildiğinde, mimari göstergede "gösteren"in giderek daha küçük "anlambirim"lerden (seme) oluştuğu görülür. Mutlaka mimari özellikte olması gerekmeyen bu birimler semem'lerin oluşumuna katkıda bulunurlar. "Semem", "ekinsel birim" olarak anlaşılır. Bundan dolayı semem'ler mimari anlambilimin yapısal öğeleridir. Buna karşın mimari "gösterilen", "biçimbirim" (morfem) olarak tanımlanır. Bir mimari morphem, "biçimsel özelliklerin bir bütünüdür" (9).

Mimarlık, bir uzam dizgesini amaçladığına göre, "uzambirim" (chorem)ler (10) söz konusudur. "Chorem", eski Yunanca'da uzam anlamındaki "éhora" sözcüğünden türetilmiştir.

Mimari uzamın üretimi, Hjelmslev'in anlatım-içerik düzeylerine ilişkin tanımıyla karşılaştırılabilir.

mimarlıkta anlatım düzeyi	anlatımın özü	uzam, gereç
	anlatımın biçimi	belirleyici özellik dizgeleri
içerik düzeyi	içeriğin özü	ekinsel bağlam içinde yarar
	içeriğin biçimi	işlevler dizisi

Mimarlıkta belirli bir uzamı belirli bir durumda vurgulamak, her olası uzamsal vurgulamayı ve açınımını (anlatımın özü) belirleyici karşıtlıkların bir dizgesine göre (anlatımın biçimi) sınıflandırmaktır. Burada insanın, ekin bağlamı içinde (içeriğin özü) uygulayabileceği tüm olası işlevlerden, bir ekinsel birimler (sememler) dizgesince belirginleşen ve tanımlanan bir "işlevler dizisinin (içeriğin biçimi) iletişimi" (11) amaçlanmaktadır. İletişim estetiği görüşüyle "bir bina, dallanmış bir öğeler kümesi, dolayısıyla bir gösterge takımı" (12) olarak görülür. Yapı genel olarak öğelerin bir düzenidir ve dizimsel özellik taşır.

1.3.3. Sanat olayı olarak mimari ürün:

Mimari ürünün sanat yapıtı olabilmesi, taşıdığı simge özelliğine ve simge yeteneğine bağlıdır (13). Estetik olarak göze görünen, gerçeğin kendisi değil, uyarının etkisidir.

Mimarlık olgusunun diğer sanat yapıtlarından ayrılan yanı, yalnızca rastlantısal gerçekleşimi (sanat -güzel nesne) değil, bununla birlikte gerekli yararsal görevlerinin de işlemesidir.

Bir yapıda kullanıcıların gereksinimlerinin zorladığı biçimleniş, işlevsel ilişkilerin mimari göstergelere dönüşmesi, yani mimari üründe yansımalarıdır. Yapı sanatı olarak mimarlıkta, öznellik ve

özgün olma çabası geliştirmekte, dizi üretimin tekdüze ürünlerinin mimarlık olgusunun bütünü içinde nasıl değerlendirileceği, başlıbaşına dizimsel bir sorun olmaktadır.

Çağdaş sanatın gelişimi, anlamsal gösterge boyutundan dizimsel geçişle tanımlanıyor. Sanat olgusunu ortaya koyan nesnelerin "temsili" yerini bunların kendilerinin "sunuluş"u almıştır. Sanat yapının gerçekleştirildiği malzeme, "bir nen için gösterge" değildir artık, "bir nenin göstergesi"dir (14). Bir başka neni, bir içeriği değil, yalnızca kendi kendisini göstermektedir. Örneğin taştan işleme, bezeme ve süsün yerine taşın kendisinin gösterimi amaçlanıyor. Resim, plastik gibi görsel sanatlarda olduğu gibi çağdaş mimarlıkta da malzemenin bir kurtuluşu sergilenmektedir.

Çağdaş mimarlıkta biçimleniş, dizimsel gösterge işlevinin salt önceliğine dayanır, herhangi bir anlam temsil etmez ve içeriği yoktur (15). "Mimari anlatım" tanımıyla nitelenen içerik, herhangi yok olmuş içerikler, simgeler ve düşünsel zeminler yerine dizimsel düzeyde aranmaktadır. Örneğin salt geometri, boşluk-doluluk düzeni, bakışsızlık, anıtsal olmayış v.b. özellikler. Dizimsellik anlayışı eski Mısır, Yunan, Roma mimarlıklarına temel olmuş, prizmalar, küpler, silindirler, piramitler, küreler, geometrik biçimlenmenin değişik örneklerini oluştururlar. Buna karşın bir Gotik katedralinin plastiği, bir dramı yansıtır; yer çekimi güçlerine karşı verilen savaşı anlatır. Roman ve Gotik kilisesinin haç biçimli (Latin haçı) planı, İsa'nın çarmıha gerilişini anlatan ikonik bir göstergedir.

Anadolu-Selçuk mimarlığı da dram anlayışındadır. "Osmanlı mimarlığındaki geometrik biçimlere eğilim" (16), ağırlığın dizimsel

sorunlarda yoğunlaştığını vurgulamaktadır.

Dairesel planlı Rönesans kilisesi, tanrının yetkin varlığını temsil eder. Daire, neoplatonik felsefede en yetkin biçimdir; tanrının birliğini, sonsuz ruhunu, değişmezliğini ve tüzeyi simgeler. "Kutsal üçlü birlik" kavramı da üçgen planlı Barok şapellerde anlatılmak istenir.

Sümer ve Babil'de Ziggurat tapınağı, kare planlı dev bir piramit biçimiyle, yedi teras ya da katının herbiri bir gökyüzü varlığını (beş gezegen, ay ve güneş) ve evrenin yedi katını simgeler. Tapınağın altındaki derin boşluk yeraltı dünyasını temsil etmektedir.

Eski Mısır tapınağı ise evrenin bir imgesidir. Zeminde gökyüzü üzerinde beşgen sarı yıldızlı tavan, gökyüzü cennetini, süsleme ve bitkisel biçimli duvar çıkıntıları (nervürler) yeryüzünü anlatırlar.

Grek ve Helenistik devrin yuvarlak planlı yapıları (toloji) birer mezar ve tapınak olarak işlev görürken yeryüzünün imgesi, yuvarlak hatlariyle de Ulu Ana'nın imgesi olarak yorumlanır.

Roma İmparatorluğunun saray ve tapınaklarının yuvarlak planlı, merkezzel biçimlenişi gökyüzünü belirtir, ekseni çevresinde gece ve gündüzün devrini anlatır.

Hindistan ve Kamboçya'daki Hindu tapınakları, tanrıların öbür dünyadaki evlerinin-gökyüzü cennetindeki şatolarının imgesidirler. Bazı durumlarda evrenin ortasında yer alan, teraslanmış bir "Tanrılar dağı" ya da "evrensel dağ"ı anlatırlar (evrensel

dağ tipi tapınak). Diğer durumlarda ise tanrıların evleri, göklerde yüzen tek dingilli savaş arabaları olarak tasarlanır (evrensel araba tipi tapınak).

Önceleri Hindu, daha sonraları Budist tapınaklarında yumurta biçiminde şekillenmiş evreni çağrıştırır (Hint'li stupa tipi tapınak). Budizmin "karşıtlık" öğretisi etkisinin izlendiği Hint - Tibet ve Endonezya tapınaklarında evren'in imgelenmesi okunur. Planlarındaki kare ve dairesel biçimlenmeler yeryüzü ve gökyüzünün ayrı ayrı simgesi olmaktadır.

Çin mimarlığında yoğun tabakalı yapısıyla "pagoda çatıları" birbiri üzerine yükselirken, değişik evrensel küreleri (değişik evren katlarını) anlatırlar. Karesel plan yeryüzünü, yükselen tapınakların dairesel planları gökyüzü evrenini gösterirler.

Çağdaş mimarlık örnekleri için anlamsal ya da simgesel işlevler önemlerini yitirmektedirler (17). Biçimlenmede ana etken kullanım işlevi olmakta, örneğin bir konut, sağlık, eğitim ya da büro yapısının biçimlenişini kullanım amacı belirlemektedir (yararlılık boyutu).

Mimarlık yapıtında anlamsal değerlerin ağırlığı, klasik, geleneksel estetik anlayışının eğilimini belirlemektedir. Mimarlıkta anlamsal boyutun ortaya çıkışı üç ana neden kümesinde sınıflanabilir: (18)

1. "İkonik göstergeler" in kullanılışında mimarın anlatmak istediği anlamın izleyici tarafından anlaşılması olasılığı büyüktür. İkonik göstergeler, anlamını taşıdıkları nesnelerle benzerlik gösterdiklerinden, "mimar" ve "kullanıcı" arasında ortak bir

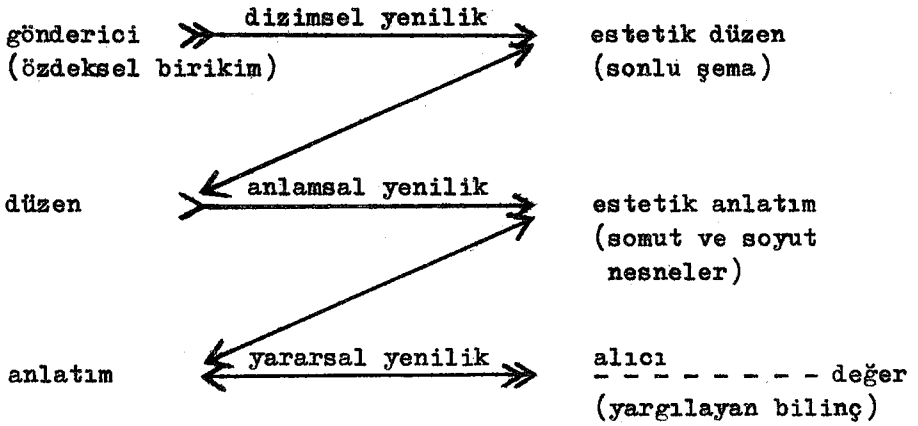
düzgü ve sözlük birikiminin varlığı gereksiz olmaktadır. Örneğin E. Saarinen'in yaptığı TWA - hava terminali binası (New York -Kennedy havalimanı), havalanmak üzere olan bir kuşu anlatmaktadır. Bir hareket ve geçişi biçimleyen yapı örtüsü gezme eyleminin coşkusunu vurgulamaktadır. F. L. Wright'ın tasarımı yaptığı kilisenin biçimlenişinde dua eden kişinin ellerini kavuşturması okunmaktadır.

2. "Anlamsal çağrışımlar", biçim ve gestaltlerin algılanmasının değişik kişilerde değişik anahtar uyarılarını içerdiği, bilinçte anahtar uyarılara dayanarak çağrıştırılan anlamlardır. Anlamsal çağrışımlar, izleyicilerin kişisel özelliklerine ve algılama anındaki bilinç durumuna çok bağımlıdırlar, yani öznel belirlenmişlerdir.

Bir yapının anlatım gücü, bu yapıya ilişkin öznel algı kapsamlarının bir bütünü olduğuna göre "mimarlık bütünü, öğelerinin anlamsal çağrışımlarının bir üst anlamda biraraya getirildiği anlam birliğidir".

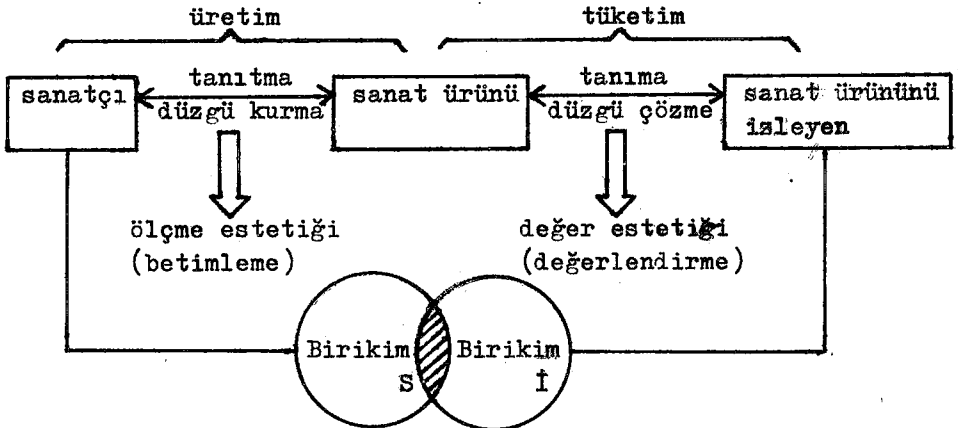
3. Bir "göstergenin, biçimin ya da gestalt'in sık sık ortaya çıkması" bu göstergeye karşı bir yakınlık, alışkanlık getirmektedir. Sözcüklerin ya da göstergelerin anlamları, algılamaların yinelenmesiyle oluşan alışkanlık ve geleneklere bağımlı kalarak ağırlık kazanırlar (19).

Sanat yapıtı, "sonsuz sayıda bilgi kümelerini içermektedir" (20). Sanat yapıtının üretiminde, gösterge oluşturan süreç (Semiose) dizimsel, anlamsal ve yararsal devrelere bölündüğünde estetik seçim olanaklarının bağımsızlık dereceleri dizgesi, süreç boyunca aşağıdaki aşamaları izler: (21)

Böylece özdek dizgesi, düzen dizgesi, anlatım dizgesi ve değer dizgesi birbirini izlemektedirler. Üçöğeli gösterge ilişkisinin üretken anlayışı içinde dizimsel yenilikte ortamın gelişimi, anlamsal yenilikte nesne ilişkisinin gelişimi, yararsal yenilikte yorum gelişimi söz konusudur. Değer daima yorumun anlam dizgesine aittir.

Estetik iletişim şeması, sanat olayına uyarlandığında sanatçı ve ürünü izleyen kişi arasındaki bilgi alışverişi, bir üretim-tüketim olayıdır (22).

Birikim_S n Birikim_i

n : ortalama

S : sanatçı

i : izleyici

Sanatçı ve sanat ürününü izleyen kişi ya da takım, bir üretim-tüketim ilişkisi kurmaktadır. Sanatçı, bilincindeki tasarımı özdeksel bir nesne ya da olgu'da biçimlendirirken bir düzgü kurma eylemini gerçekleştirir. Ürünün izleyiciye en iyi tanıtımı için en uygun düzgü amaçlanır üretim evresinde. Buna karşın izleyicinin ürünü tanınması ise, düzgüyü çözümüne dayanmaktadır. Bu da tüketim evresini belirler. Tanıtma işlemi bir betimleme, tanıma işlemi de bir değerlendirme olayıdır. Betimlemede ölçme estetiğinden, değerlendirmede değer estetiğinden yararlanılır.

Her ölçü bir nesne ilişkisini, her değer de bir yorum ilişkisini anlattığına göre yaratıcı iletişim ve yargılayan iletişim, sanat üreten sürecin birbirinden ayrı evreleridir.

1.3.4. İletişim olgusu (haber) olarak mimari ürün:

"Haber" bir gösterge dizgesidir. Gösterge:

1. "fiziksel gösterge taşıyıcı"dan ve
2. kendine özgü "kavramsal gösterge"den oluşur.

Burada fiziksel gösterge taşıyıcı bir bilinç işlemi içinde göstergeye dönüşmektedir (23).

Mimari öğeler kendi "kullanım işlevleri"nin yanısıra "iletişim işlevi"ni de yükümlenirler. Mimarlık bir "haber" olarak tanımlandığında mimari öğeler, mimar ve kullanıcı ya da izleyici arasındaki iletişim süreci içindeki göstergelerdir. Bu göstergelerin bir

bir bölümü dizimsel işlevlerinin ötesinde anlamsal işlevleri de içerirler. Mimarlık yapıları ve yapı öğeleri "anlam taşıyıcı" olmaktadırlar, tasarımılayan bilincin özgürlüğüne dayalı, yani rütinleşmeden gerçekleştirilmiş göstergelerdir.

Mimari iletişim süreci'nin tanımı Shannon-Weaver modelinde iki önemli öğeyi vurgulamaktadır: (24) Gösterge alışverişi, "gönderici" ve "alıcı" kişiler arasında olmaktadır. İletişim süreci, "gönderici" olarak mimar ya da mimarlar takımının, belirli bir ortak "uzamsal düzgü ve sözlük birikimi" yardımı ile, bir "alıcı" takımı (mimari ürünü kullanan ya da izleyenlere) bilgi aktarımını amaçlar. Bir binanın tasarımına uygun işlevsel, yasal, yapısal, ekinel, toplumsal, kişisel ve ekonomik koşullar "göndericinin düzgü ve sözlük birikimi"ni belirlerler. "Alıcılar takımı", bir iletişim dizgesi olarak kentin tümüdür. Mimari üründen beklenen işlevsel, yasal, yapısal, toplumsal, kişisel, ekinel ve ekonomik sonuçlar da "alıcı takımının düzgü ve sözlük birikimi"ni oluştururlar.

Mimarın kent toplumuna göndermek istediği "bilgi", tasarımlanmış ya da uygulanmış, gerçekleşmiş mimari uzamdır. Bilginin iletimi olayı, düzgüler yardımı ile belirtkelere dönüştürülen bilginin bir kanal üzerinden alıcıya ulaştırılmasıdır. Alıcı aynı işlemi ters yönde kurarak belirtke biçiminde kendine ulaşmış bilginin düzgüsünü çözer(deşifre) ve dilsel gösterenlere çevirir. Böylece "fiziksel belirtke", "anlamsal bilgi" durumuna gelmiştir. "Belirtke", bir mimari tasarımın çizimleri, modelleri ve yazılı belgelerinin tümünü anlatır. Tasarım belirtkesini sonuçlandıran bina-özdeksel yapı "fiziksel belirtke"dir. İletişim olayındaki "kanal", mimarlık uygulamasında yapım süreci olmaktadır.

Düzgü, A. J. Chintchin'in geliştirdiği "bilgikuramsal düzğü" se-
masında matematiksel anlatımla bir fonksiyondur (26) ve bilgi
birikiminin niceliğine dayanır:

$$X = x(\theta)$$

X : alıcıdaki (çıkış) bilgi niceliğinin
oluşturduğu birikim

θ : kaynaktaki (giriş) bilgi niceliğinin
oluşturduğu birikim.

Genel bir sınıflamayla on düzgü kümesi sayılır: (27)

1. Algılama düzgüleri,
2. Tanıtım düzgüleri,
3. Aktarım düzgüleri,
4. Tonal düzgüler,
5. İkonik düzgüler;
 - 5.1. Şekiller,
 - 5.2. Göstergeler,
 - 5.3. İkonik anlatımlar,
6. İkonografik düzgüler,
7. Duyu ve tad alma düzgüleri,
8. Söz söyleme düzgüleri,
9. Stilistik düzgüleri,
10. Bilinmeyenler düzgüleri,

Ortam ya da durum, iletişimi çerçeveleyen özdeksel, ekonomik, bi-
yolojik, fiziksel, toplumsal, ekin sel koşullanmaların karmaşık
bir bütünüdür. Ortam, yalnızca haberin anlamını değiştirmekle
kalmaz, işlevini de değiştirebilir.

İletişim olayında, alıcı eğer bir makine ise, verilen değerleri
kaydeder ve aldığı yönerge uyarınca tepki gösterir. "Belirtke",

bu durumda bu tanımın sibernetik anlamında bir bilgisel bit olmaktadır. Bu bir gösterge değildir, ancak bir "uyarı"dır (28). Makine hiçbir "anlam" tanımamaktadır; ancak iki kutup arasında bir ilişkiye, bir "uyarı - tepki" davranışına dayanır ve hiçbir imsel davranış geliştirmez.

Alıcı, bir insan olduğunda, alıcının tepkisi belirtkeyi bir göstergeye dönüştürür. Alıcı insan göstergenin ayırdedici (denotativ) anlamına bir ya da daha çok "çağrışımsal (konnotativ) anlamlar" (29) katmaktadır. Haber böylece, örneğin bir hoşnutluk ya da tehlikeyi çağrıştıracaktır.

Uyarı kaynakları yalnızca doğal çevre olmamaktadır. İnsan ürünü nesnelerin oluşturduğu yapay çevre de -örneğin mimarlık yapıları algılama olayına açık varlıklar ve olgular bütünü'nün parçalarıdır.

Uyarıların algılanması beş özellik sınıfını meydana getirmektedir:

1. Çağrışımsal algılar : nesne ya da olgular arasında aynı özellikleri saptar ve bilinçte birleştirirler.
2. Çözünen algılar : nesne ya da olgular arasında ayırıcı özellikleri tarayarak uyarının özel niteliklerini ortaya koyarlar.
3. Seçimli algılar : alıcı örgenliğin seçici süzgecine bırakılan algılardır.
4. Düzene ilişkin algılar : uyarının, bir temel düzen içindeki konumunu saptarlar.
5. Nicesel algılar : uyarı bütünü'nün nicesel değerlerini izleyen algı sınıfını oluştururlar.

Mimarlık yapısı, uyarım olgusu içinde çözümlendiğinde 1. kütle, 2. yüzey, 3. uzam öğelerinin somut biçimlere girerek binayı oluşturdıklarını görüyoruz. Bina kabuğu, doluluk ve boşlukları ile, kimi yerinde çevresine kapalı yüzeyler ya da iç ve dış uzam arasında -örneğin pencere, kapı v.d. - saydam geçişler gösteren bir örtüdür. Ancak bu görüntü, çevreden soyut olarak bir "özel etki" oluşturacaktır. Oysa bir mimari ürün, çevre bütünü'nün bir parçası olmayı amaçlar. Çevre ile bütünleşemeyen bir bina "genel ve ortak etki"yi zedeleyecektir.

Bir kentsel düzeyde çevre içinde örneklendiğinde çevrenin, "iletişimsel gösterge evreni"ni oluşturduğu görülüyor. Dokunsal, duysal, görsel ve dilsel özellikte olay ve nesneler bu gösterge evreninin öğeleri -uyaranlar- olmaktadırlar. Yaşam çevremizi belirleyen bir mimari ürünler takımına ilişkin algılarımız, aynı ya da ayırıcı özellikleri belirlerken, yerleşmenin genel düzeni içinde -sıra ev, bahçeli ev v.b.-konumunu ve kat adedi ve diğer büyüklükleriyle ilgili sayısal değerleri konu edinirler.

Uyarıcı nesne karşısında kişinin tepkisi (yanıtı): (30)

1. nesneye ilişkin değişken değerlerin,
2. nesneden bağımsız olarak, fakat kullanıcıya ilişkin değişken değerlerin ve,
3. bağlam'a ilişkin değerlerin ortak olgusudur.

Matematiksel anlatımla tepki, nesneye, kullanıcıya ve bağlam'a ilişkin değerlerin bir fonksiyonudur.

$$T = f(D_n, D_k, D_b)$$

D_n : nesneye ilişkin değişkenler

D_k : kullanıcıya ilişkin değişkenler

D_b : bağlama ilişkin değişkenler

T : kişinin tepkisi

Nesnenin özdeksel verileri, çevreden soyut olarak birtakım nitesel ve nicesel özelliklerini tanımlarlar. Ancak bunların kullanıcısı kişiye ulaşması, alıcı kişinin fizyolojik sığasına, ruhsal durumuna, göstergeyi üreten kaynakla kendi arasındaki ortak gösterge birikimini oluşturan eğitim, ekin gibi bir etkileşim ortamının gerçekleşme düzeyine bağlıdır. Görülüyor ki kullanıcı kişiye ilişkin değerler, bir yanda kişinin doğal özelliklerince biçimlenir ve sınırlanırken, diğer yanda kişinin üstünde bir toplumsal çevrenin getirdiği bir etkileşim süreci içinde yoğurulur.

İnsan, çevre uyarılarını ancak belirli eşik değerleri arasında algılayabilmektedir. Örneğin "insan kulağı, alt ve üst sınırları 0-130 dB (desibel) yayılma basıncında 16-20000 Hz (Hertz) titreşimli seslere karşı duyarlıdır" (31). "İnsan gözü, tepe açısı 30° içinde kalan konik uzay parçasını çok seçik görebilmekte, tepe açısı 120° ye kadarki bölgeyi ancak ayırtedebilmektedir" (32). Görüşün bunun dışındaki bölgeleri de tarayabilmesi, ancak göz ekseninin o bölgelere ayrıca yöneltilmesiyle olanaklıdır. Duyumun algılanma niteliği ve niceliği aydınlık düzeyi, zemin gürültüsü, ortam yoğunluğu (kalabalık-seyrekleşme) ve başka fiziksel çevre koşullarına, uyarının zaman içinde sürekli ya da kesintili üretimine bağlıdır.

Algılanan bilginin bilinç katına ulaşması, örgenlerin işleyiş sığalarının birbirleriyle uyumsuzluğu nedeniyle birtakım kayıplara uğramaktadır. Bilgi seçimini gözlerimiz 10^7 bit/saniye hızla sürdürürken, bilincimizin akım sığası (seçim işlemi) en çok 16 bit/saniye düzeyinde kalır. Bu bilgi akımının da ancak 1/30 lık kısmı belleğe yerleşebilmektedir (33). "Bit"-binary digit (ikili belirtke) sözcüğünün kısaltılmış anlatımıdır. Bilgi bi-

rikimini ya da boyutunu simgeler.

Belirli bir zaman ve uzam koşulu içinde insan ve çevresi arasındaki etkileşimde insanın fizyolojik özelliklerinden başka ruhsal yapısı ya da o zaman dilimi içindeki ruhsal durumunun da payı olmaktadır. Ruhsal yapının çizdiği görüntülerin nesnel değerlerle saptanmasında psikolojik deneylerden yararlanılır. Kişinin ruhsal yapısının kökeni araştırıldığında başlıca etkenler:

1. kişiye kalıtsal olarak ulaşan özellikler,
 2. yetiştiği aileden gelen yaşam kalıpları,
 3. iklimsel çevre-örneğin Akdeniz çevresindeki ülkelerin insanların heyecanlı yapılarına karşın kuzeydeki ülkelerin insanların daha soğukkanlıdırılar,
 4. kendi kurduğu yaşam biçiminin getirdiği koşullanmalardır.
- İnsan varlığının yapısı, bu sayılan özelliklerin bir bileşimi olmaktadır.

İnsan, yaşadığı toplumsal çevre bütünü'nün bir parçası olmakla, bilinçli ya da bilinçsiz katıldığı bir dizi ekinel olayların içinde bulur kendisini. Ekinel olayların öncesinde onu doğuran bir varlık olan kişi, daha sonra bu olgunun önünde ve etkisinde sürüklenecektir. Kendi denetimi olanaklıdır artık. Kişinin öğrenim süreci kendi yaşadığı deneyimlerden başka, basın ve yayın gibi toplumsal haberleşme ortamından, okullar ve diğer eğitim olanaklarından kaynaklanır. Toplum haberleşmesi ve eğitimi, kişisel çabaların oluşturduğu birey deneyimlerine göre zaman ve uzam içinde çok daha yoğun bir ekin alışverişi süreci getirmektedir. Toplumlararası farklı ekin düzeyleri, haberleşme ve eğitimdeki yoğunluğun az ya da çok oluşundan ileri gelmektedir.

İleri toplumlardaki hızlı ve güçlü iletişim ortamı bu yoğunluğun yüksek olduğu örneklerdir. Bireysel deneyimlerden başka, ancak geleneksel değerlerin aktarılması biçiminde bir bilgi iletiminin sayılabileceği ilkel toplumlar yoğun eğitim ve diğer iletişim olanaklarından yoksundurlar. Güneş, yağmur, deprem, şimşek gibi birtakım doğa olaylarını tartışmasız kabul ederek dinsel inançlarına temel saymaları bir yanda bilgilenmenin zayıflığından ortaya çıkmakta, öte yanda bilinci tartışmasız bilgi yükü ile kullandırarak yeni bilgilenmelere kapalı tutmaktadır. Birbirini karşılıklı bağlayan bu determinist olgu geri kalmış ekin düzeyinin genel görüntüsüdür.

Toplum bilincinin yeni bilgiyi kabulü ve benimsemesi , ekin düzeyinin belirleyeceği bir olaydır. Bilgiyi üreten ve bilginin ulaştırıldığı kişi ya da alıcı takım arasındaki ortak gösterge birikiminin büyüklüğü oranında bilgi anlaşılacak ve bilince ulaşması olanak kazanacaktır.

Sanat olayı bu konuda tarih boyunca şanssız kalmıştır, genellikle. Sanatçı kişinin ve çevresindeki toplumun bilinçleri arasında çok büyük boşluklar görülmektedir. Sanatçının ürünü, çevresi tarafından ya hiç anlaşılmamıştır ya da sanatçı ve toplum arasındaki "ortak gösterge birikimi" dilimi hiçbir zaman etkin bir büyüklüğe erişememiştir. Oysa aynı sanatçıların yapıtlarına yüzyıllar sonrasında çok yüksek değerler biçilmektedir toplumca. Demek ki yaratıcı bilinç, çevresindeki toplumun birkaç yüzyıl ilerisinde yaşamaktadır.

Sonuç olarak iletişim olayı:

1. göstergeyi kullananlar olarak,

- a) üreten-gönderen ve
- b) alıcı'nın kişisel özellikleri,
- 2. göstergeyi ortaya koyan nesne ya da olgunun kendisine özgü, çevreden soyut, özdeksel verileri,
- 3. nesne ya da olgunun çevresiyle uzamsal ilişkilerini tanımlayan bağlam,
- 4. kullanıcı kişilerin toplumsal çevre içindeki etkileşimlerinin sonucu oluşan eğitim ve ekin düzeyi etkenlerinden başka,
- 5. ilişkilerin zaman boyutu içinde değerlendirilmesini de kapsamaktadır.

1.3.5. Kentsel uzam ögesi olarak mimari ürün:

Mimarlığı bir dil olarak kabul eden görüşler, Roland Barthes'in tanımıyla daha kapsamlı boyutlar kazanmıştır: "Mimari nesneler, insanoğlunun uzam içindeki yazıtlarıdır" (34). Mimarlık bir dil, kent olgusu da öğeleri arasındaki ilişkilerin oluşturduğu bir metin bütünüdür. Bu metnin anlamı, diğer bir deyimle kentin görünümünün okunabilirliği, kentbilimci Kevin Lynch'in araştırmalarına konu olmuştur. Anlambilimsel açıdan bu çalışmaları iki yön- de gelişmiştir. Bir yanda bir "anamlar sözlüğü" meydana getire- rek, kentin okunabilirliğini ölçerken, diğer yanda kentsel uzam' ın yapısını kuran, birbirini zamansal ve uzamsal kesintilerle iz-leyen birimleri saptamayı denemiştir. Fonem(sesbirim) ve semem (anlambirim)lerle benzeş bu kent öğeleri 1. yollar (örneğin so- kaklar), 2. kenarlar (örneğin sınır oluşturan doğrusal öğeler), 3. bölgeler (örneğin ayrı bir iç özellik gösteren alanlar), 4. dü-ğümler (örneğin yolların kesişme noktaları) ve 5. ilgi noktaları (örneğin görsel başvuru noktaları) olmaktadırlar (35) (36).

Yollar: Kent ulaşım düzeninin damarlarıdır. Bu bakımdan devingen özellik gösterir. Yol dokusu, kentsel yerleşme'nin genel coğrafyasını çizer.

Oluşan dizgeye anlam veren etkenlerin en önemlisi "yaya ve taşıt trafiği"dir.

Bir cadde ya da sokakta "trafik akışının ya da alışveriş, eğlence, kamusal hizmet, eğitim gibi belirli kullanım amaçlarının yoğunlaşması" kullanıcının bilincinde, sokak ya da cadde ile kullanım özelliği arasında bir çağrışım bağıntısı kurmaktadır.

"İrasal uzam özelliği" belli yollara kendine özgü görünüm vermektedir. Örneğin "geniş" cadde "anayol" kavramını, "dar" sokak, "yanyol" kavramını çağrıştırır.

Cadde ya da sokaklara kimlik kazandıran önemli öğelerden biri de "ırasal özellik" gösteren bina cepheleridir.

Yolun anlamını artıran bir başka etken, yer aldığı "kentsel bölgenin özelliği"dir. Örneğin engebeli yeray şeklinin getirdiği eğimli, kıvrımlı ya da doğrusal yol, bir yeşil alan içinden geçen ya da yoğun yerleşme bölgesinde yoğun kullanımlı yol.

Kenti yaşayanlar için yol, yapısal anlam da gütmektedir. Yolları birbirinden ayırdedici, "kendine özgü yapısal oluşumu", kullanıcıları için, tekdüzeliği önleyen ve çevrenin kavranmasına yardımcı özelliğidir.

"Süreklilik" özelliği yaya yollarının kesintisizliğinden baş-

ka uzamsal sürekliliği, giderek yapıların yerleşimini, biçimleniş tiplerini ve cephelerdeki birbirini izleyişi de kapsamaktadır.

Yollar, kimlik ve sürekliliğe ilişkin özellikleri dışında "yönlendirici nitelikler" de taşırlar. Örneğin aşamalar, geçişler, belirli bir özelliğin belirli bir yönde yoğunlaşarak kurallı değişimi.

Yolların "başlangıç ve bitiş noktalarının kolay anlaşılabilirliği ve bilinmesi, kullanıcıya güven duygusu vermektedir.

Yollar ağı içinde kenti "kullananların konumuna ilişkin" sorunlar, örneğin karmaşık kavşaklarda, labirent ve dama taşı düzenindeki yollarda yanlışlara götürmekte, denetimli uzam ilişkilerine gerek göstermektedir.

2. Kenarlar (Sınır çizgileri): İki bölge arasında "sınır oluşturan doğrusal öğeler"dir. Sınır öğelerinin etki gücü; görsel anlaşılabilirlikten başka biçim sürekliliğine, geçişlere kaplılığına ve kesintisizliğine dayanır. Bu sınır öğelerinin görünümü, bölgeleri birbirinden katı bir tutum içinde soyutlamaktan çok, bölgeleri birleştiren, ayrı iki bölgenin özelliklerinin birbirine geçiş evrelerini tanımlamaktadır.

Sınır çizgileri, akarsu, durgun su (göl ya da deniz) kıyısı şeridi, dağ sırası, bitki örtüsü gibi doğal kökenli ya da ulaşım ağı içinde bazı yollar, kenti çevreleyen duvarlar (surlar) gibi yapay kökenlidirler.

3. Bölgeler: Birbirinden ayrı özellikler yansıtan kent parçala-

rıdır. Bölgeler için tipik fiziksel özellik "konu sürekliliği"dir ve sonsuz sayıda bir dizi bileşenleri içerir. Örneğin çevre düzeni, uzam, biçim, ayrıntı, bina tipi, kullanım amacı, kullanıcılar, yapıların durumu, trafik, yerleşik şekli; bölgelerin ayırıcı özelliklerini saptarlar. Bölgenin genel özelliği bu tipik özellikler takımının, daha üst bir düzeyde bütünleşmesi, bir "gestalt"ıdır. (Gestalt, bir ya da daha çok sabitli n'inci basamaktan biçimlerin sınıf sınıf biraraya gelmeleriyle oluşan n+1'inci basamakta bir üst göstergesini tanımlamaktadır).

Bölgeleri birbirinden ayıran özellikler değişik biçimler gösterirler. Ya çok belirli ve keskin sınırlar oluştururlar, ya da belirsiz ve esnek bir yayılım gösterirler. Ancak bölgeler arası ilişki ve komşuluk, bu kent kesimlerinin kendilerine özgü yanlarının etki gücünü artırmaktadır. Bölge kenarları ikincil anlamdadırlar; bölgeyi sınırlamalarına, temel özelliklerini vurgulamalarına karşın, bölgenin yapısal oluşumunda payları azdır. Bu sınırlamalar, giderek kentin bölgelere parçalanmasına ve dağılmasına katılmış olurlar.

4. Odak noktaları: Kentin önemli "düğüm" noktalarıdır. Ulaşım ağındaki kesişmelerin vurguladığı ya da birtakım özelliklerin yoğunlaştığı noktalar, çizgisel öğeler ya da büyük boyutlara varabilen kent bölgeleri, kent yaşamının düğümlendiği merkezlerdir. Daha kapsamlı boyutlarla kent, bütünüyle ülke ya da ülkelerarası düzeyde bir düğüm noktası olabilir. Örneğin bir başkent, ulusal meclisin yer aldığı, ülke ve ülkelerarası düzeyde siyasal odak noktasıdır. Gerek kent içi, gerek ülke ya

da ülke dışı düzeyde ulaşım, alışveriş, turizm. v.b. işlevlerin merkezi olma yükümlüğü bu kentsel çevreleri, vurguladığı konularda odak noktaları yapmaktadır.

5. İlgi noktaları (Vurgu noktaları): İzleyici dışında yer alan "başvuru" noktalarıdır. İlgi noktalarının olası çevre öğeleri dizisi içinde soyutlaştırılması "tekil ve özel görünümü"ne dayanır. Biçimin seçikliği ve kavranabilirliği, arka zeminle güçlü zıtlık göstermesi ve uzamsal konumunun ilgi çekiciliği; algılanmanın ve izleyici için anlamlılığın önemli etmenleri olmaktadır.

Çevre yapısal bütününden taşma özelliği ilgi noktasının görsel belirginliğini sağlamakta, kent silueti içinde bağlam sınırlarını zorlayan baskın uzamsal bileşenler öncelikle algılanan öğeler olmaktadır.

Kentsel uzamın gelişimi, batı tarihinde dört anlamsal devir yaşamıştır. Ortaçağ kenti, genelde bütün topluma ilişkin ve kişinin kendi yetenek ve etkinliklerine dayanan bir uzam düzenidir. Rönesans kentinin yapısal kökeni ise toplumun belirli bir sınıfına dayanır. "Öncelikle estetik işlevin karşılandığı, görsel niteliklere dayalı" (37) bir uzam anlamı getirmiştir. Öncekinin tersine, Rönesans kentinde toplumun belirli bir kesiminin malı olmuş ikonik düzgüler uzam anlamını dar bir çevre içinde kısırlaştırmıştır. "İletişim, saydamlığını yitirirken, bilgi (information) niteliği artmıştır" (38). Ortaçağ kent uzamının herkes tarafından anlaşılabilirlik özelliği, Rönesans kentinin kısıtlı ikonik düzgü birikimi nedeniyle zayıflamış, yok olmuştur. Kendi içine kapalı bir kullanıcı küme'sinin yarattığı ve yaşattığı bu ikonik

düzgüler, iletişimin diğer toplum kesimlerine aktarılmasına ve sürekliliğine olanak sağlayamamıştır. İletilen bilgide, böylece belirsizlik artışı, nicesel artışı da birlikte getirmiştir. Rönesans devrinin estetik değeri iki kavram oluşturur: (39)

1. Binanın bütün kesimlerinin orantı ve ilişkilerinde uyumun getirdiği "güzellik",

2. Buna eklenen ve güzelliğe yönelik gelişme anlamında "süsleme" (ornament).

Ancak "güzellik" ve "süsleme", anlamlarını toplumun her kesimine yaygınlaştıramamış, giderek süsleme'nin egemen olduğu bir "cephe (façade) mimarlığı" anlayışı belirsiz bilgi yığıntılarına neden olmuştur.

19. yüzyılda Endüstri Devrimi'nin gölgesinde "kent uzamı" kavramı, anlamını tümüyle yitirmiş, toplu yerleşim içinde basit bir işlevsel araç olmuştur. Tek ölçüde, çok sayıda ve ayrıcalıksız dizi üretiminin amaçladığı toplumun her kesimine ulaşabilecek ucuz üründe emeğin kişilik özellikleri yoktur artık.

20. yüzyıl çağdaş kenti ise iki gelişim çizgisini yaşamaktadır, F. Choay'ye göre: (40)

1. bir yanda teknoloji ve hızlı iletişim olgusunun etkisindeki uzam içinde, kullanıcılarının yaşayış biçimlerinde sürekli ve hızlı değişim,
2. diğer yanda kitle iletişimi olayına meydan okuyan ataletli davranış.

Birinci gelişim çizgisi, uzamı bir "bağlayıcı araç" yapmakta, ikinci çizginin anlayışında uzam, bölgesel, kişiye ilişkin ruhsal, toplumsal, ekin sel koşullar gibi sürekli değişkenleri içermekte,

toplumun geleneksel değerlerini kuşaktan kuşağa ulaştıran bir ortam olmaktadır.

Gelenek, yalnızca "toplum içinde sürüpgiden dinsel töreler" (41) bütünü olarak anlaşılmamalıdır. Toplumun, tarih içinde geçirdiği deneyimlerin sonuçlarından kaynaklanan bilgiler ve somut nesnel örnekler de gelenek kapsamı içindedirler. Toplum katlarında yaygınlığı ve tartışmasız benimsenirliği özelliklerine karşın gelenek, yeni bilgiler karşısında tutucu davranışıyla kentsel olguyu vavaşlatıcı bir eylem olarak gözükmektedir.

Türk kentinin tarihsel gelişiminde fiziksel çevre koşullarının etkisi bakımından iki devre sayılmaktadır:

1. konar-göçerliğin tanımladığı geçici iklim ve coğrafya koşullarında, kendi kendine yeten büyük aile (kabile) ekonomisi aşaması,
2. yerleşik düzenin getirdiği kentsel yerleşmelerde işbölümü ve uğraşı alanlarının ayrılığında uzmanlaşma ekonomisi aşaması.

Türk kentinde göçebeliğin kalıntılarından başka İslam dininin kalıpladığı birtakım görüşler de izlenir.

Bozkır koşullarının biçimlendirdiği göçebe yaşayış düzeni uzamın niceliğini en az ölçüde tutmağa, buna karşın "en yoğun kullanım" biçimini aramağa zorlamıştır, insanı. Oturma, uyuma, yemek yeme gibi günlük yaşantıyı çizen cereksinimlerin bekledikleri işlevler aynı uzamın, değişik zaman aralıkları için ayrı ayrı görevler yüklenmesini, başka bir deyimle değişik zaman aralıkları için ayrı ayrı tanımlanmasını getirmiştir. Günün dinlenmeye ayrılan kesiminde zemine yatakların serilmesiyle uzam, buünkü anlamıyla

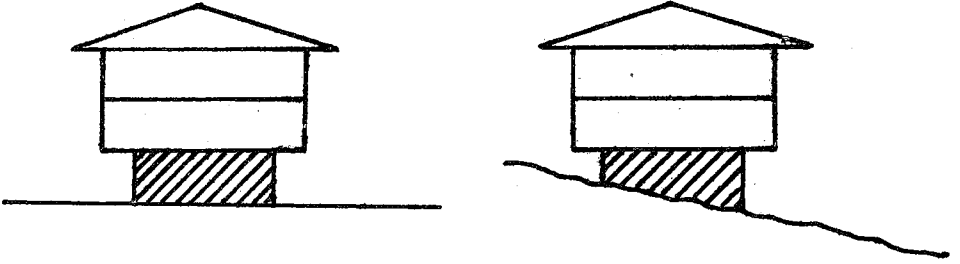
bir yatak odasının işlevini yanıtlarken, günün diğer zamanında yataklar toplanıp yüklüğe kaldırılır. Uzam bir başka işlev için derlenmeğe hazırdır, örneğin sofra kurulacaktır. Göçebe düzenin en önemli özelliği "konar-göçerlik", çevre koşullarının geçiciliğini vurgulamaktadır.

Ev uzamını sınırlayan koruyucu kabuğun kolay taşınabilirliği ve her çevre koşullarında uygulanabilirliği gereği hafif ve esnek bir malzemeyi ve biçimlenmeyi, giderek çadırı gerçekleştirmiştir. Hayvancılığa dayalı bu yaşayış modeli, toplumun zamanla toprağa bağlı tarıma yönelişiyle yerini yerleşik ve birarada yaşanan kent-sel gelişmelere bırakmıştır.

Türk kenti, doğal çevreyi yadsımayan, yerel konumla tümüyle kaynaşmış organik görünümün yanısıra etnik etkenlerin yoğurduğu bir olgudur. Kent ulaşım düzeni engebeyi izleyen yilankavi yollarıyla doğayla uyum içindedir. Buna karşın Eski Mısır ve Eski Yunan kentlerinde yerleşim alanının engebesi gözetilmeksizin katı bir geometri okunur. Nil nehri deltasının başlangıcındaki Eski Mısır kenti Giza ve Büyük Menderes nehrinin Ege'ye döküldüğü yerde yerleşmiş Eski Yunan kenti Milet, birbirini dik kesen yol düzeniyle bu geometriyi örneklerler. Amerika Birleşik Devletleri'nde Chicago kenti de Milet'teki dik kesişen yollarla Hippodamus planını örneklemektedir. Giderek Türkiye içinde de son yılların uygulamaları arasında birçok benzer yerleşmelere rastlanıyor. İstanbul'da 1918 de Fatih semtini silen yangın bir Osmanlı kentinin organik dokusunu da birlikte ortadan kaldırmış, daha sonraki uygulama ise katıksız bir geometrik anlayış getirmiştir.

Geleneksel Türk evinin değişen engebe koşullarına uyumu, yapının

rastgele ve esnek biçimlenen zemin katında çözümlenir (42).

Zemin kat, Türk evinin değişmeyen iç düzeniyle değişen doğal çevre arasında esnek bölgeyi oluşturmaktadır. İç düzenin kökeninde toplumun yaşayış geleneği yatar. Doğal çevreyle ilişkiyi göçebelik sürecinin deneyim kalıntıları belirlerken, evin toplumsal çevre içinde aldığı konum özellikle İslam dünya görüşünün etkilerini yansıtır: "İçedönük bir yaşantı ve dış ilişkilerde kısıtlı çözüm" (43) geleneksel Türk evinin genel özelliği olmaktadır.

Zemin kata mutfak, kiler, depo gibi hizmet kesimi yerleşmiştir, dışarıya kapalı sağır duvarlar sarar. Üst kat ya da üst katlar yaşama bölümüdür. Çıkmalar ve geniş alanlı pencereler görüş ve ışığı amaçlarlar. Odalara bir orta alan (sofa)dan dağılınması, göçebe çadırındaki eylemlerin aynı uzam içinde kümelenişlerini anımsatıyor. Toprağa yerleşik evin kabuğu çadırdaki gibi zorlanmamaktadır, artık. Yeni malzeme ve yer olanakları, merkezdeki uzam çekirdeğine yeni birimler (:odalar) katılmasını sağlarlar.

Türk evinin kuruluş düzeni içinde sofa, hem toplanma alanı, hem de odalararası ilişkilerin sağlandığı odak noktası olmakla çekirdek öge durumundadır. Odalar ise belirli işlevleri yüklenen birimlerdir.

Merkezi plan şemasının giderek toplu yerleşmelere de yansıdığını

görüyoruz. "Mahalle" birimleri bir din, idare, kültür, alışveriş v.b. merkezi çevresine kümelenmiştir. Ortak merkezden ışınsal olarak dağılan dar, yılankavi sokaklar, birkaç evin oluşturduğu bir küme önünde son bulur. Dar sokaklar, yüksek bahçe duvarlarının gizlediği bu kendi içine kapanık kişisel dünyaların birer özel yolları olmaktadır.

Kent dokusunu meydana getiren ögeler aynı etkinlik değerini göstermemekte, kimi güçlü, kimi zayıf, ya da dilbilimsel deyimlerle "gösteren" ve "göstermeyen" ögeleri karşılıklı değişim içinde bir anlam düzünü ortaya koymaktadır.

Kentin anlam değeri sadece işlevlerinden değil, ayrıca ögeleri arasındaki ilişkinin çizdiği yapısal görüntüden de kaynaklanmaktadır. Örneğin kent merkezi, kenti kullananların biraraya geldikleri, etkinlik alışverişinin doğduğu ortamdır. Bu anlamsal olgu R. Barthes'in savında "kullanımın evrensel anlamlanması" (44) deyimiyile tanımlanırken, Françoise Choay'nin karşıt kuramında kentin gelişiminde "anlamın odaktan dağılması" (45) savunulmaktadır. Kullanıcı toplumun gereksinimleri ve buna bağlı olarak yaşayış biçiminin zaman içinde gelişmesi sonucunda, kent ögeleri amaçlanan anlamlarını giderek yitirirler ve başka işlevlerin getirdiği yeni anlamlar yüklenirler.

Anlam olgusu (semantization) ve anlamın dağılması (de-semantization), kentsel düzeyin ötesinde, toplum yerine bireylerin kullanıcı durumunda olduğu mimari çevrede de geçerliliklerini sürdürürler. A. J. Greimas'ın tanımı, "insan davranışını ve onun uzamsal dayanağını" nitelerken, mimari uzamın anlamlılık değeri de kullanıcı gereksinim ve davranışına uygunluğuyla ölçülmektedir. Kullanıcının, iklimsel, ekinsel ve toplumsal çevresi içinde tutumunu

belirleyen gereksinimleri, kentin biçimlenişinin dolaysız etkenleridir.

Bir göstergeler dizgesi bütünü olarak kent, "üçüncül mimarlık" olarak adlandırılırken, davranış düzenleyici göstergeler (bildirim amaçlı çizgisel göstergeler) "ikincil mimarlık", kenti oluşturan binaların kendileri de "birincil mimarlık" kavram takımını meydana getirmektedirler (46).

1.4. "GÖSTERGE" VE "SİMGE" KAVRAMLARI ARASINDA EŞİK AŞAMASININ SAPTANMASI:

Gösterge ile simge özellikleri arasındaki ayrılmılığın kökeni, ya yapısal kuruluş ya da tanımlanan yapısal modelin kullanım amacındaki zaman içinde gelişen değişimler ve yeni özelliklerin katılmasıdır. Bu "yapısal kuruluş"u öğelerin ilişkileri belirler ve sınıflar. Böylece üç ilişki türü ayırdedilmektedir:

1. Üçöğeli ilişki,
2. İkiöğeli ilişki,
3. Teköğeli ilişki.

1.4.1. Üçöğeli ilişkinin tanımladığı "gösterge" ve "simge" kavramları arasındaki eşikğin belirlenmesi:

Belirli bir yorumcu takımı -gönderici ve alıcı arasındaki bilgi iletimine konu olan nen'in anlatımı göstergeyi tanımlamakta; gösterge biçimiyle, belirtilen nen arasındaki ilişki "anlamsal ilişki" olarak adlanmaktadır.

Anlamsal ilişkinin gösterdiği özellik, dokuz alt ilişki sınıfını ortaya koymaktadır. Temsil ettiği nesneyle biçimsel ya da işlevsel hiçbir anlam bağıntısı kurmayan simge, göstergenin alt sınıflarından biri olmaktadır. Simge, üçöğeli ilişki özelliğini temel alan gösterge sınıflaması içinde temsil ettiği nesneye en az karşılık kurmaktadır. Temsil ettiği nesneden bağımsızlığı, simge'ye, gösterge olma özelliklerinden başka ayırıcı birtakım değişik nitelermeler katmaktadır: (1)

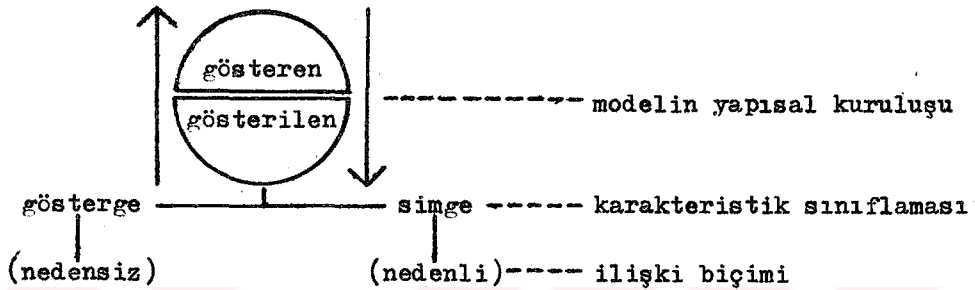
1. Gösterge, bağlamından ayrı olarak anlamını zaman içinde yitirir; zaman simgenin anlamını silemez.

2. Gösterge, deneyim sürecinin yerini tutamaz, ancak anlatır. Simge, deneyimin kendisinin yerine geçebilecek anlatım gücündedir.
 3. Simge, yorumcu tarafından üretilen, başka eşanlamlı göstergelerin yerine geçebilecek göstergedir.
 4. Varoluşçu görüşle simgenin ağır basan bir diğer yanı, çevrenin meydana getirdiği belirtkelerin (uyarıların) yokluğunda da süregelmesidir. Buna karşılık gösterge, gelip geçicidir. Göstergenin varlığı, belirtkenin varlığıyla koşullanmıştır; belirtke etkisinin ortadan kalkmasıyla gösterge de yok olur.
 5. Yorumcu örgenliğin herhangi bir davranışı ya da durumu bir göstergenin tanımı olmaktadır. Gösterge, genelleştirilebilir bir sonuç yorum içerdiğinde simge değerine ulaşmaktadır.
 6. Simge'nin pek çok türlü çevresel koşullar altında oluşması herhangi bir dış çevre etkeninden "bağımsızlığı"nı belirlemektedir. Simgenin biçimlenişi yorumcu kişiye ya da topluma ilişkin bağlam içinde sınırsız değişkenlik yansıtır.
 7. Göstergenin tanımında işlevin getirdiği biçimleniş, simgede ayrıca bir anlam çağrışımı da yüklemektedir.
- Sonuç olarak, "simge", "gösterge" kavramının çok yoğun içerikli düzeylerinde ortaya çıkmaktadır.

1.4.2. İkiöğeli ilişkinin tanımladığı "gösterge" ve "simge" kavramları arasındaki eşiğin belirlenmesi:

Yapısalcı görüş modelini oluşturan "gösteren" ve "gösterilen" öğelerinin aralarındaki ilişki biçimi gösterge ve simge'yi birbirinden ayırdedici özellikleri saptamaktadır.

"Gösteren" ile "gösterilen" öğelerin, yapısal bütünü oluşturan ilişkisi nedensizlik yansıtıyorsa "gösterge" bütününden söz edilir. İlişki nedenli ise, yapısal model "simge" bütünü tanımlamaktadır.

Gösterge ve simge sınıfları birbirine eşdeğer iki ayrı küme oluşturmakta, aralarındaki ayırıcı özelliği yapısal kuruluşunun iç ilişkisi belirlemekte, nedenli ya da nedensizlik esas olmaktadır.

Zaman içinde izlenen gelişmeler, yeni özelliklerin katılması yerine ancak yeni ilişki biçimlerinin tanımlanması ile olmaktadır.

1.4.3. Teköğeli ilişkinin tanımladığı "gösterge" ve "simge" kavramları arasındaki eşiğin belirlenmesi:

Yalın ilişkiye dayanan gösterge'nin yorumu, başka deyimle üretilmesi ya da kullanılması, bir canlı varlığı gerekli kılmaktadır. Oysa simge'nin oluşumunda bir canlı varlık tarafından üretilebilir ya da kullanılabilirliği bir koşul değildir.

Ayırıcı diğer özellik işleve ilişkin olmaktadır. Gösterge'nin, 1. temsil, 2. iletişim ve 3. anlatım işlevlerine karşın simge'nin iki işlevi vardır:

1. Kendinden başka bir nesneyi temsil işlevi, 2. Bu nesne hakkın-

da düşünce uyandırması ile iletişim işlevi. Simge, ancak bir canlı varlığın ürünü olduğunda anlatım işlevi'nden de söz edilebilir.

1.4.4. Gösterge ve simge kavramlarının zaman ve uzam içinde anlam ve kapsama ilişkin değişimleri:

Kullanım araç ve gereçlerinin farklı fiziksel ve toplumsal çevre içinde eşzamanlı ya da artzamanlı değişimlerle eski anlamlarını yitirmeleri, başka içerikler yüklenmeleri, gösterge ve simge olgularının kapsamlarına çok devingen bir esneklik getirmektedir.

Yorumcu takımların (kişiler ya da topluluklar) birinden diğerine değişen yorum farklılıkları zaman ve fiziksel çevre koşullarına bağımlı olarak birincil ve ikincil işlevlerdeki faz kaymasından oluşmaktadırlar ve şu okunuş biçimlerini gösterirler: (2) (Bkz. 1.3.2.)

1. Birincil işlev anlamını yitirmekte,
ikincil işlevler mantıklı ölçülerde kalmaktadırlar.

Örneğin Osmanlı saraylarından herhangi biri, devletin yönetildiği bir yönetim çekirdeği olma görevini bugün artık taşıyamakta, ancak devirlerinin mimarlık ve sanat anlayışını, toplumsal değerlerini yansıtan simge yapılar olarak izlenmektedir.

2. Birincil işlev sürmekte,
ikincil işlevler yok olmaktadır.

Örneğin bir antik lamba, kaynaklandığı ortamdaki alınıp bir başka stil ortamına konurduğunda, bir möble düzeninin oluştuğu yeni bir bağlam içinde rustik bir lamba v.b. olacaktır. İkincil işlevleri durmuş olmasına karşın, birincil işlev olan aydınlatma amacı ile değerlendirilmesi sürecektir.

3. Birincil işlev yok olmakta,

ikincil işlevlerin yerini, güçlendirici alt düzgüler almaktadır.

Örneğin Eski Mısır piramitleri, geliştirildikleri toplum içinde çağrışımsal etkiyi oluşturan, simgesel, astrolojik-geometrik düzgüsünü yitirirken, bugünkü toplumlar için bir yığın görsel değerler çağrışırtmaları önem kazanmaktadır.

4. Birincil işlev ikincil işlev durumuna geçmektedir.

Örneğin bir giyim eşyasının tarihsel ve ekinel bir ürün örneği olarak müzede sergilenmesi olayı.

5. Birincil işlev yok olmakta,

yerine bir başka birincil işlev gelmekte, ikincil işlevlerle güçlendirici düzgüler birbiri içine karışmaktadır.

Örneğin bir çocuk beşiğinin, ahşap elışı oyma ve boya süslemeleriyle asıl kullanıcısına çağrıştırdığı değerler, eşyanın birincil işlevini terkederek bir gazete, dergi sehpaı olarak kullanılması ile başka çağrışımlar getirmektedir.

6. Birincil işlevler başlangıçtan beri belirsizdir;

ikincil işlevler kesin olmayıp, değişebilir özellik göster-

mektedir.

Örneğin Brasilia kenti bakanlık binalarının hepsi çalışma programlarının genişliği ne olursa olsun birbirinin aynı büyüklükte dirler. İkincil işlevleri yansıtan biçimlenmeler de farklı yorumlarla karşılanmaktadırlar.

7. Birincil işlev henüz geçerlidir.

İkincil işlevler, birincillerden daha çabuk tüketilirler. Belli düşünsel durumlarda belli alt düzgüler, temel düzgülerden daha çabuk yok olurlar.

Çağı içinde biçimiyle, prestij, rahatlık ve hız anlatan eskimiş bir otomobilin, bugün hareket edebilme işlevinin dışında bir özelliğinin kalmaması özellikle günümüz görüngüleri için ilginç bir örnektir.

Çağımız zevk anlayışının çelişkili yanı, bir yanda düzgülerin ve düşünsel zeminin hızlı değişimi nedeniyle biçimlerin hızla tüketildiği bir zaman oluşuna karşın, gerçekte biçimlerin çok büyük bir hızla yine ilgi görmesi, görünürdeki sonlarının zamanca ötelenmesini getirmektedir.

Biçimler ve tarihsel gelişim arasındaki salınımlar, strüktürlerin, fiziksel dengedeki ve nesnel betimlenebilir şekil (suret, configuration)lerle bunlara yeni gösterilenler, geliştirilen olaylar arasındaki karşılıklı değişen ilişkidir. Biçimlerin tüketimi ve estetik değerlerin yıpranması şeklinde tanımlanan görüngü bu işleyişe dayanır (3).

Bu işleyiş, yalnızca tüketim koşullarını göstermekle kalmaz,

kullanıcı isteğinin yinelenmesi ve anlamlama değişikliklerinin koşullarını da göstermektedir.

Bu görüncüye en tipik örnek olarak yaşadığımız çağı gösterebiliriz. Hızlı teknik gelişme, toplumsal hareketlilik ve haberlerin yayılması, düzgüleri daha sık ve etkin değıştirmesi bu görüncüyü daha belirgin yapmaktadır.

Geleneksel araçların iletişimsel dizgelerinin gelişmeleri ve sonları, geçmişte genellikle bir "sinus" eğrisi çizerken, günümüzde her yeni buluşun aynı zamanda bir gelişmeyi tanımladığı sürekli bir "helezon" (spiral) eğrisi oluşturur.

Lévi-Strauss'un "anlamsal bölünme-parçalanma" savı, bir gösterenin kendi bağlamını terk ederek başka gösterilenlerin yer aldığı yeni bir bağlam içine katılmasını anlatmaktadır (4).

Varlıkların yıpranma ve tüketilmeleriyle sonuçta yeniden yaşatmada ancak edilgin rollerini önleme amacıyla sorun belirginleşmekte, değışken birincil işlevler ve açık ikincil işlevler yaratmak olmaktadır. Böylece zaman içinde sürekli değışim durumlarına uyabilecek olası işlemlerin (Operation) uyarıcısı ve bildirimi olacaktır. Biçimlerin temel öğeleri içinde alabilecekleri şekillenmelerin ve düşünsel zemine dayanan şekillenmelerin tahmini ve sorumlucu kararların uygulanması buna örnek olmaktadır (5).

İstanbul'un tarihsel değerlerinin sergilenmesi -turistik anlamda- konaklama işlevini önemli kılmıştır. Ancak yoğun gereksinimin sürüklediği konaklama eylemi, kenti sınıgeleyen silueti yüksek otel yapılarıyla zedelemiştir. Kenti çağrıştıran kubbeli-minareli siluet değışikliğe uğramakta, giderek anlam kaymaları oluşmaktadır.

1.5. "GÖSTERGE" VE "SİMGE" KAVRAMLARINA ÇAĞDAŞ KURAMSAL YAKLAŞIMLARIN MİMARLIK OLAYI YÖNÜNDEN ELEŞTİRİSİ:

Önceki bölümlerde tanıtılan çağdaş gösterge kuramı yaklaşımlarının mimarlık alanı içinde eleştirilmesi, mimari anlatım ölçüsünün denetimi biçiminde olacaktır.

Mimarlık görüngüsü, toplumların ekinel, ekonomik, siyasal, teknolojik değerlerinin zaman içinde gelişiminin göstergesidir. İnsanın bireysel-toplumsal değerleri bir yapay çevre olgusu içinde somutlaşır. Mimari ürün göçebe ve yerleşik ekonomi koşullarında insanın barınma gereksiniminin yanıtı olarak biçimlenir. 1) Bireyin biyolojik, ruhsal ve kişiye özel ölçütlerinden ayrıca 2) kişilerarası ya da başka deyişle toplumsal ilişkiler, 3) bireyin öncesinde varolan, bireyin yaşamının ana çizgilerini oluşturan, bireyüstü toplumsal yasalar ya da gelenek ve görenekler, 4) geçici konaklama ya da sürekli yerleşime konu doğal çevrenin iklim ve yerel koşulları mimarlık uzamını betimlerler.

Kullanıcının devingen yapısı içinde mimari uzam, kişiye, toplumun ekinel yorumuna, yerel ve iklimsel çevreye, farklı bölgesel ve teknolojik koşullardaki malzeme ve yapım yöntemlerine, kullanım ve anlam düzeyinde zaman içinde tercih değişmelerine uyumu amaçlar. Özellikle esneklik, mimari ürünün yetkinliğini belirleyen önemli bir ölçüt olmaktadır. Kişisel gereksinimlerdeki gelişmelerle biyolojik ve ruhsal konfor düzeyinden başka toplumsal çevre içinde ekinel niteliklerin oluşturduğu bireylerarası iletişimin etkinlik düzeyinde zaman içinde dalgalanmalar, mimari uzamı yeni değişmelere açık olmaya zorunlu kılmaktadır.

Mimari örtü malzemesinin katı ve değişmez özelliğine karşın mimari uzamda esneklik amacının birbirini karşılıklı bütünledikleri

bu gelişki mimarlık alanının temel sorunlarından birini tanımlamakta, burada mimarlık devingen bir görüngü olarak ortaya çıkmaktadır. Kullanıcı gereksinimlerinin belirlediği işlevler, değişik iklimsel, yerel ve toplumsal koşullarda zaman içinde değişik biçimlenişler getirmekte, işlevler ve biçimleniş arasında bir esneklik söz konusu olmaktadır.

Üçöğeli gösterge kuramında göstergenin çabuk tüketilen ve yitirilen anlamına karşın simge kalıcı ve yaygın özellik gösterir. Simge, gösterge sınıflaması içinde "tems il edilen nesneyle en az karşılık bağıntısı" kurmakta, dolayısıyla nesnenin zaman ve uzamsal koşullar içinde anlamında gelişecek dalgalanmaların simgeye yansması ancak çok etkin ekin sel değişikliklerden nedenlenebilmektedir. Buna göre göstergenin zaman içinde geçiciliği, birey yorumuna bağımlılığı, çevre etkenlerinden etkilenmesi ve dizimselliğine karşın simge bireysel yorumu aşan, toplumsal düzeyde anlamlar yansıtan, zaman içinde yitirilmeyen, çevreden etkilenmeyen, kalıcı anlamsal çağrışımlar yüklenmektedir.

İkiöğeli gösterge kuramında "gösteren-gösterilen" yapısal modelinin iç ilişki özelliği -nedenli ya da nedensiz olmakla- gösterge ya da simgenin kökeni olmaktadır. Bu ilişki zaman içinde durağan özellik göstermekte, zaman akışının nedenlediği değişim, bu ilişkinin oluştuğu ortam koşullarının da değişmesini gerektirmektedir. Bu durumda "değişime uyum", durağan ilişki kesitlerinin ötelenmesi biçiminde betimlenmektedir.

Bu iki yaklaşımın ortaklaştıkları görüş simgenin "kalıcılık" niteliğidir. Bireyin devingen yapısı ve zaman akışı içinde olayların getirdiği değişikliklerin tersine, birey düzeyini aşan ve toplumun malı olan simge birey ve toplumun içindeki değişme ve gelişmelerden etkilenmeden kuşaktan kuşağa ulaşmaktadır.

Ancak simge kavramının kapsamının tanımında iki yaklaşım birbirinden ayrılmakta, ikiöğeli kuram yaklaşımı olgular ve keşulları arasındaki ilişkiyi konu edinirken, üçöğeli kuram yaklaşımı olgulardan başka olayları da kapsamaktadır.

Teköğeli gösterge kuramı yaklaşımı daha kapsamlı bir bakış getirmekte, önceki iki yaklaşım gösterge ve simge kavramlarının yalnızca görüntülerini irdelerlerken, teköğeli kuram bu kavramların kökenlerini ve kullanım amaçlarını da konu edinmektedir. Bu yaklaşımda simge olgusu, göstergeye göre daha genel bir düzeyin ürünüdür. Simgenin herhangi bir canlı varlık tarafından üretilmesi ya da kullanılması koşulu gerekmediğine göre, göstergeler yalnızca yapay olgular olabilmekte, buna karşın simge kapsamı içinde yapay olgulardan başka doğal olgular da yer alabilmektedirler.

Bir kentin ulaşım ağı içindeki herhangi bir sokak, taşıtlar ya da yayalar ya da her iki kentsel öğeyi esas alarak o kenti kullananlarca gerçekleştirilmiş bir ulaşım olayını yansıtan yapay bir olgudur. İşlevsel tanımıyla yalın gösterge burada ulaşım olayını temsil etmekte ve bu işleyişi sergilemektedir. Bu sokak, temsil ve iletişim işlevlerinin ötesinde özel bir anlam yansıtmaktaysa, örneğin alışveriş, üretim, dinlenme, ekinseleylemler, yönetim, eğitim, sağlık hizmetleri gibi belirli bir kentsel olayın yoğunlaştığı yer olma özelliğini taşıyorsa, bu sokakla aktardığı özel anlam arasındaki birbirine yansımali dolaysız bağıntı, simgeyi tanımlamaktadır.

Simge olgusu doğal ürünler ve yetiştirildikleri bölgeler arasında da çağrışımlar getirmekte, örneğin çay ürünü Rize yöresinin, tütün Samsun yöresinin, fındık Giresun ve Ordu yöresinin, incir İzmir ve Aydın yöresinin simgesel bütünleyenleri olmaktadır.

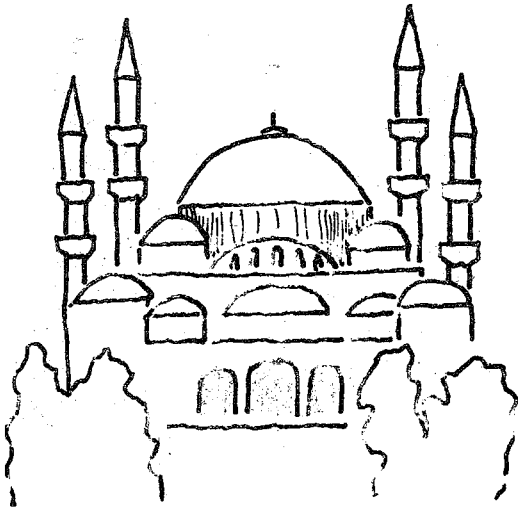
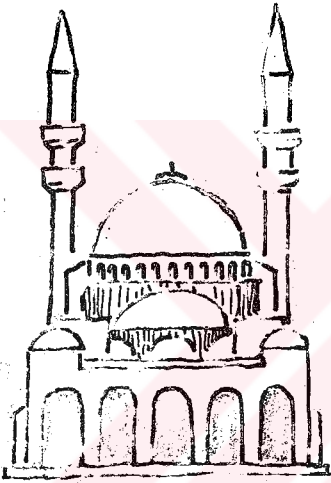
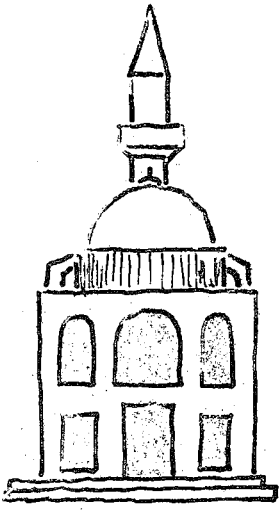
Yapay simgenin en özgün örneği İstanbul'daki Kapalıçarşı bütünüdür. (1). Bu çarşı alışverişin her türünü yapısında toplayan büyük bir merkezdir. Giderek her bir sokağı ya da yöresi (Semerciler, Fincancılar, Çakmakçılar gibi) belirli bir tür alışverişin simgesini oluşturmaktadır. New York (USA) kentinde Broadway caddesi, dünya çapında bir eğlence merkezi olmakta, Broadway adıyla eğlence kavramı arasında dolaysız çağrışım bağıntısı toplumlar içinde yaygınca ortaklaşmaktadır. Direklerarası, Asmalımescit, Kağıthane "Eski İstanbul"un eğlence simgesi olmaktadır. Üretim konusunda sıralanabilecek simge örnekleri sokak ölçeğini aşarak kentsel yöre, kent ya da bölge düzeyinde olabilmektedirler. İstanbul'da Kazlıçeşme deri ve dokuma üretiminde, Beykoz kundura üretiminde, Paşabahçe cam eşya üretiminde simge değerini yansıtan kentsel yörelerdir. Haseki, Cerrahpaşa ve Çapa semtleri barındırdıkları ülke düzeyinde etkin sağlık kuruluşlarıyla İstanbul'un bir diğer konuda simge örneğini veren yöreleridir. Bunun yanında kent bütününe tümüne ilişkin bir simge olgusundan da söz edilmelidir. Örneğin Ankara bir yönetim kentinin özgün gelişmelerini yansıtırken, üretim kesiminin Kırıkkale kentinde yerleşmesi, Kırıkkale kentiyle makine, tabanca v.b. askeri araçların üretimi konusu arasında simge düzeyinde ilişki getirmiştir. Batı Almanya'nın Ruhr bölgesi sanayi üretimiyle dünya çapında bir anlam bağıntısı kurmaktadır. Paris (F) kenti sanat olaylarının ülkelerarası bir düğüm noktası olması bakımından ekinseleylemler Paris'in simgesel özelliklerinden bir yanını oluşturmaktadırlar.

Doğal simge olgusunun birkaç örneğini de Nevşehir-Peribacaları, Kayseri-Erciyes Dağı, Denizli-Pamukkale çağrışımsal çiftleri meydana getirirler. Giderek Ağrı Dağı, Ağrı iline adını vermekle, simge bağıntısının üst düzeyde çok ender bir örneği olmaktadır.

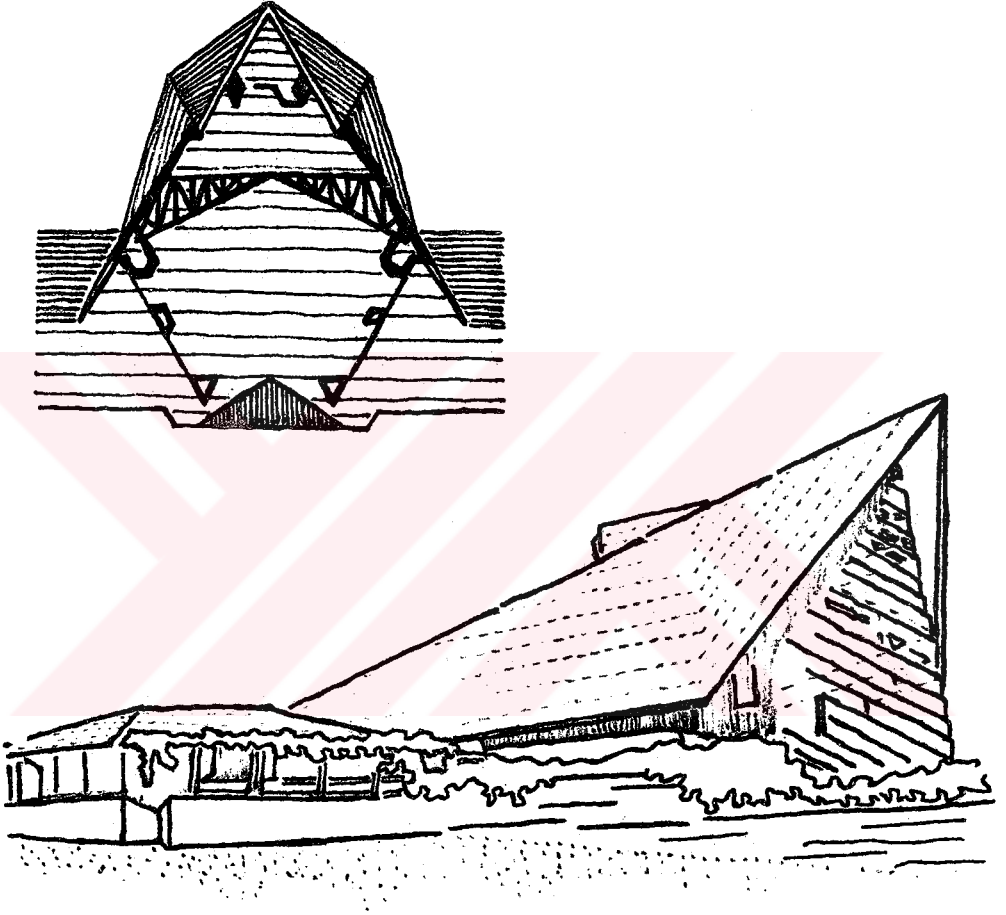
Türlü ırktan insanların çehre yapıları ve profil görüntüleriyle geliştirdikleri mimari ürünlerde düşüncülerinin biçimleniş özellikleri arasında bir çizgi ilişkisini Irving K. Pond bir dizi örnekler içinde belirlemekte (2), Eski Yunan sütun başlığı ile burun profili, İslam mimarlığında kubbe ve kemerin eğrisel çizgisiyle sarık biçimi arasında bağıntı aramakta, başka örneklerde uzakdoğu v.d. yörelerin insanlarıyla mimari biçimlenişler arasında benzetimler getirmektedir:

Eski Yunan sütun düzenlerinin ıra saptamasında (3) Dorik sütun erkek bedeninin oransal ölçüsünden kaynaklanır ve erkek gücünü temsil eder. İyonik sütun kadın bedeninin narin çizgilerini anlatır. Korint sütunu ise genç insan bedeninin oranlarına dayanır. İsmayıl Hakkı Baltacıoğlu'nun karşılaştırmasında camiyle dua eden, Allah'a yakaran insan görüntüleri arasında bir benzetim kurulmakta (4) :

aynı benzetim Frank L. Wright'ın Madison, Wisconsin (USA)'de Unitarian Kilisesi'nin tasarımına esas olmaktadır (5). Üçgen biçimleniş dua eden insanın kişiliğinde göğe yükselişi simgelemektedir :

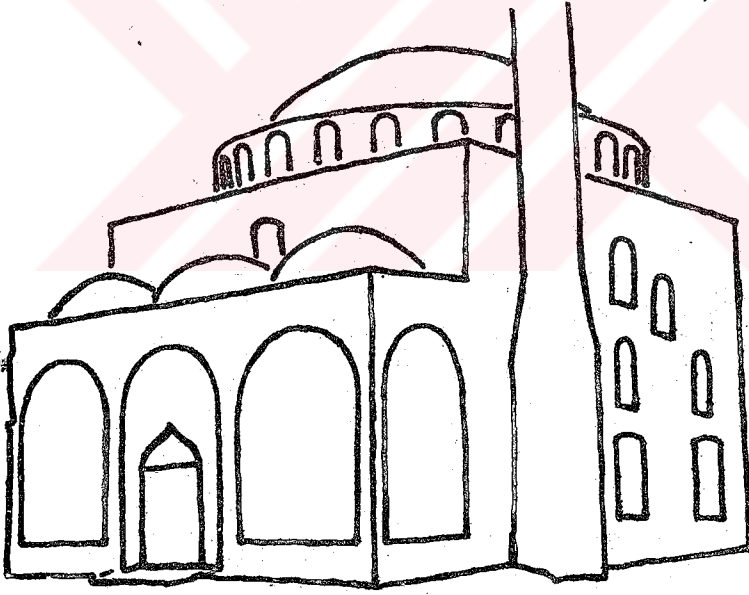
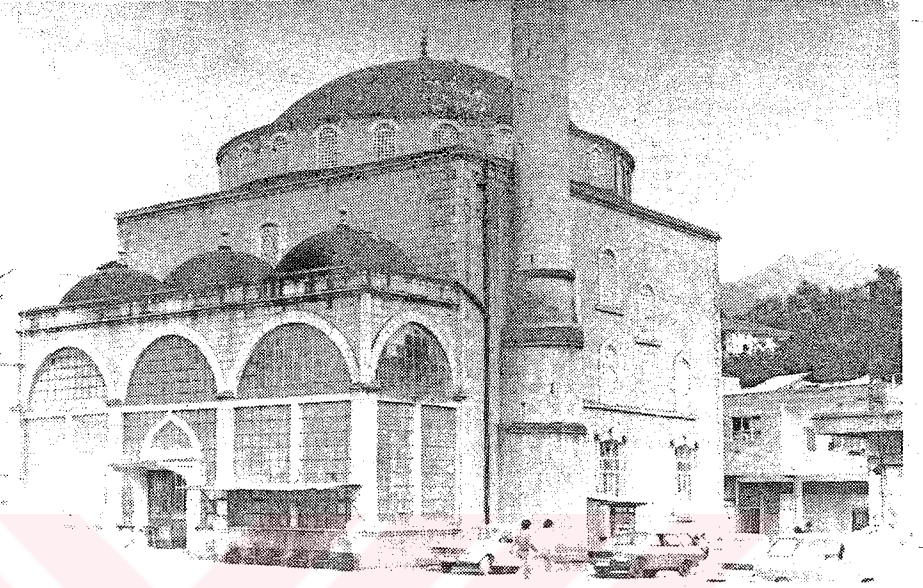

Simge, varolan anlamlar aktarmaktan başka amaçlanan nitelikler de imgelemektedir. Örneğin İstanbul Teknik Üniversitesinin simgesi arı çalışkanlığı temsil eder. Burada amaçlanan "çalışkanlık" niteliğidir. Karadeniz Teknik Üniversitesinin simgesinde - (II) - insan, bilim ve evren anlatılmaktadır. İnsan ve geliştirdiği bilim olgusu, evreni bütünleyen iki öge olmaktadır.

Yapay çevrede simgenin kalıcılık özelliği, mimarlığın zaman içinde devingen eğilimine karşın durağan öğeler getirmekte, gerek çağdaş malzeme gerek çağdaş yapım tekniği bakımından üretici yorumun -tasarımlayan ve uygulayan usta kişinin- usçu denetimiyle çatışmaktadır.

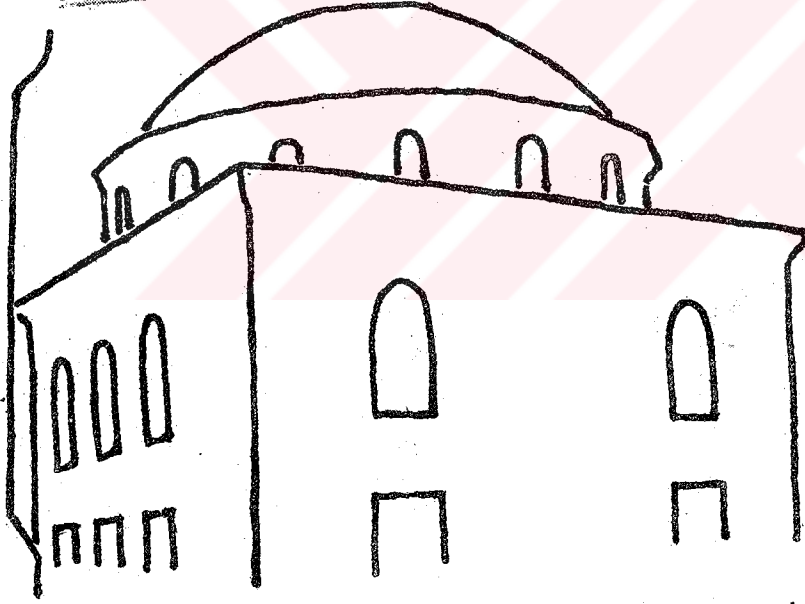
Gelenekselleşme düzeyinde topluma yerleşmiş biçimsel yorumlar, toplumun malı olmuş kentsel öğelerde -özellikle dinsel yapılarda dokunulmazlıklarını sürdürmektedirler. Bu gözlemi örneklemek üzere Trabzon çevresinden seçilen yapılar çok yakın tarihlerin ürünleri olup yöresel yapı ustalarının yorumunda yöre toplumunun dinsel simgeler anlayışını yansıtmaktadırlar.

Yapılarda izlenen simge öğelerin işlevleri ve biçimlenişleri arasındaki bağıntı, yüzyıllar öncesinin örnekleriyle koştur görüntüler getirmektedir. En son resimlenen iki örnek İstanbul'dan -yapımı 1580 de biten- Süleymaniye ve -yapımı 1540-1555 yıllarındaki- Şehzade Camileridir. Bu yapılar ve yakın tarihten uygulamalar arasındaki karşılaştırma, yüzyıllar süren zaman aşımı ve yeni yapım tekniklerinin izlenen simgesel biçimleri eskitemediğini ortaya koymaktadır. Örneklenen bugünün yapılarında birer bilinçaltı ürünü durumundaki bu öğeler, tasarımcı ve uygulayıcı ustanın bireysel yorumunun denetimine egemen olmaktadır.

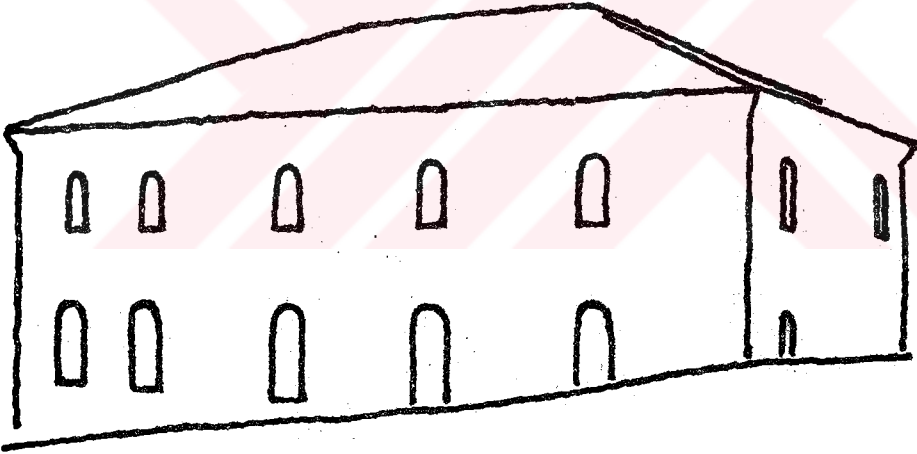
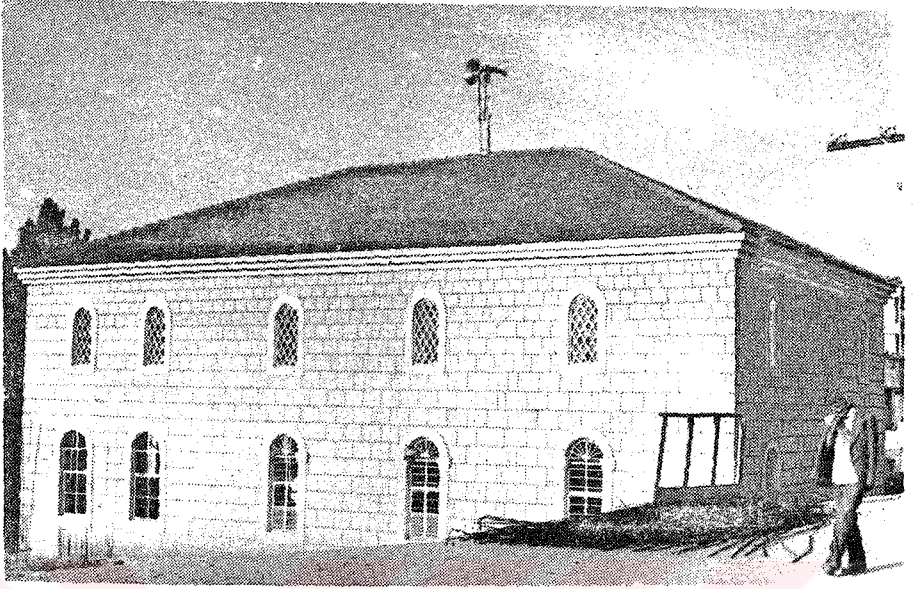
Trabzon- Sürmene Yeni Cami

Yapının genel görünümündeki plastik anlatı, geleneksel kubbe ve pencere kemerlerinde yoğunlaşmaktadır.

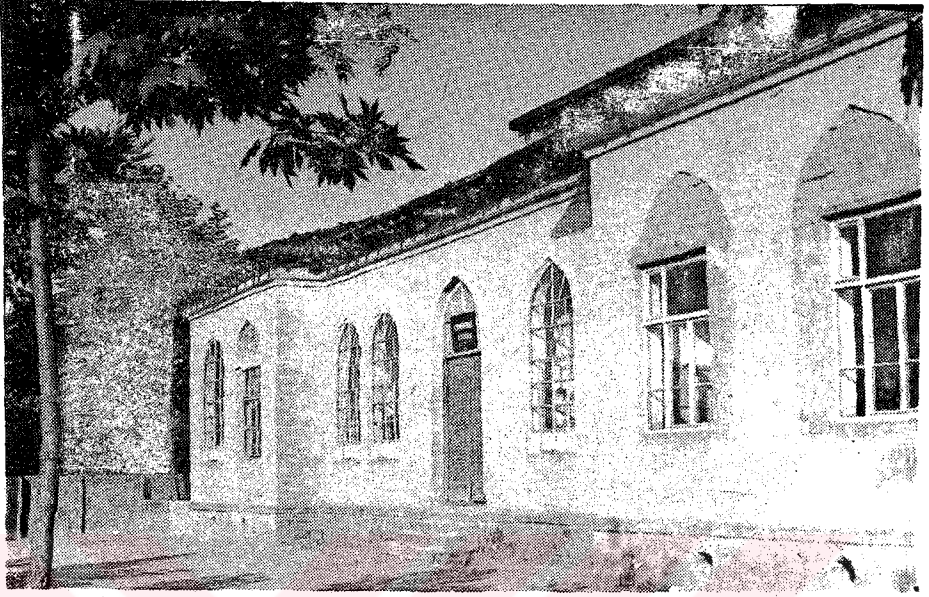
Trabzon- Müftü Camisi

Bina kabuğunun kesmetaş kaplaması, malzeme seçiminde geleneksel coşkuyu belirlerken, pencere kemerleri ve kubbe çağdaş yapım anlayışının gerisinde kalmaktadırlar.

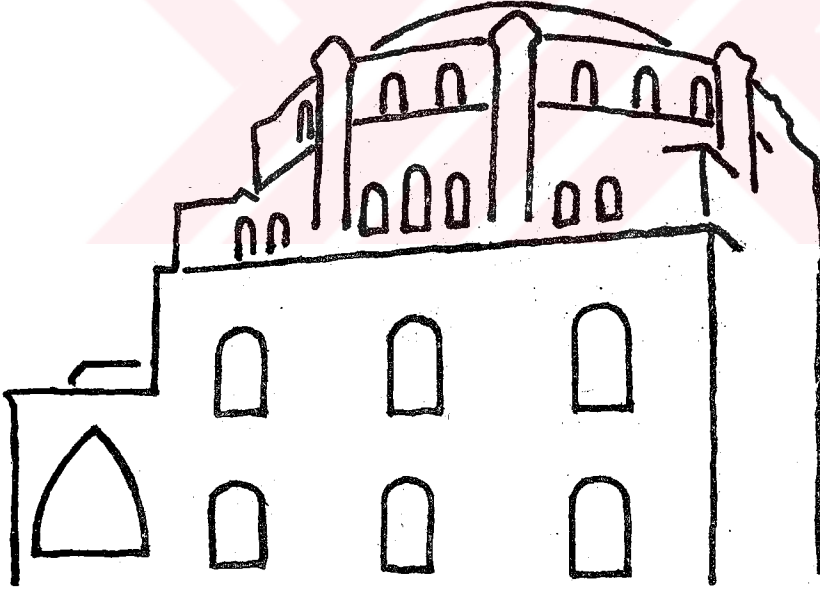
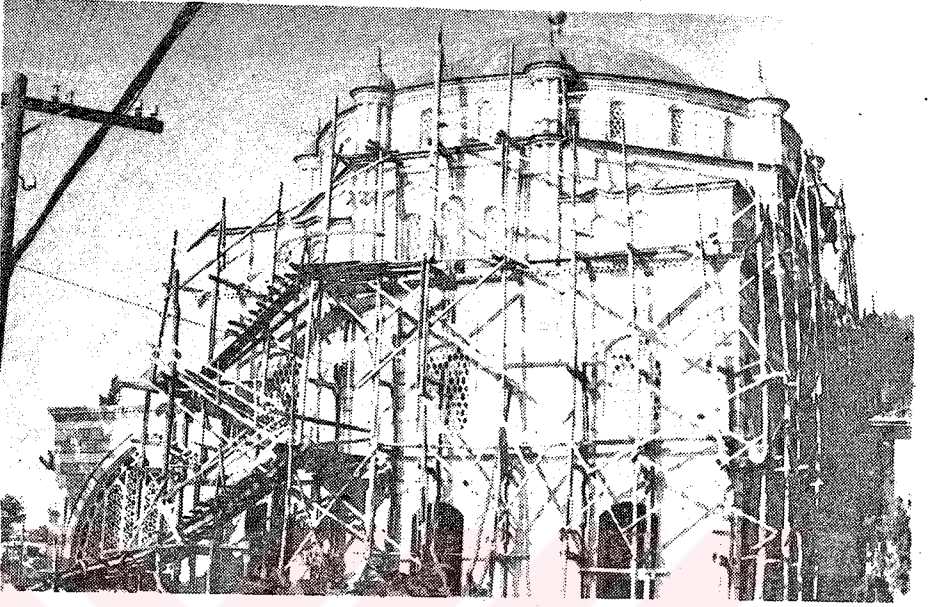
Trabzon- Yomra Merkez Camisi

Çatı örtüsünün usçu çözümüne karşın kemerli pencereler geleneksel eğilimiyle çelişki getirmektedirler.

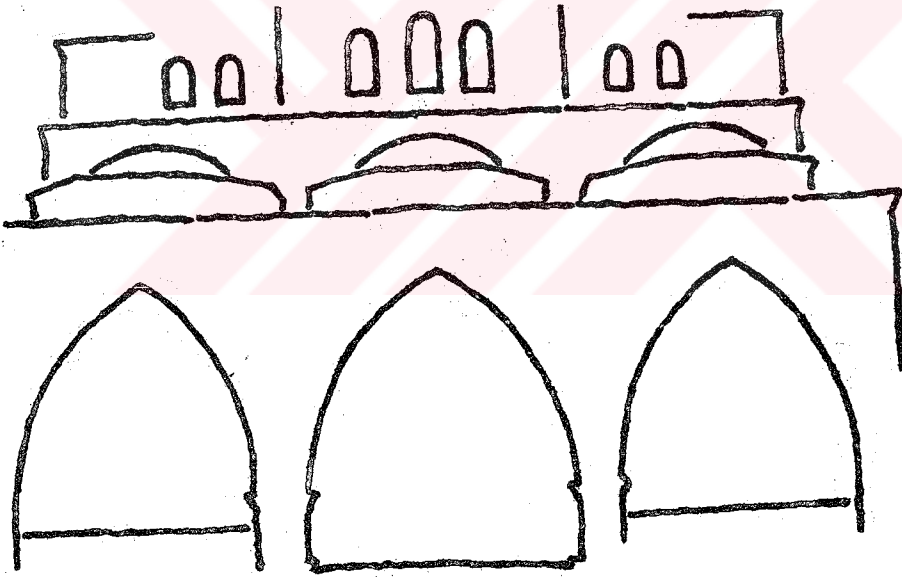
Trabzon- Çamburnu ilkokulu

Sivri kemerli pencerelerin onarılmış olanlarında kullanılan betonarme malzemesi pencere biçimlenişinde çağdaş bir görünüm getirmiştir.

Trabzon- Eskipazar Kavak Camisi

Binanın tümü, gerek kesmetaş yapım tekniği gerek kubbe,kemer gibi yapı öğelerinin birbirine uyumunu yansıtırken çağdaş yapım anlayışıyla gelişmektedir.

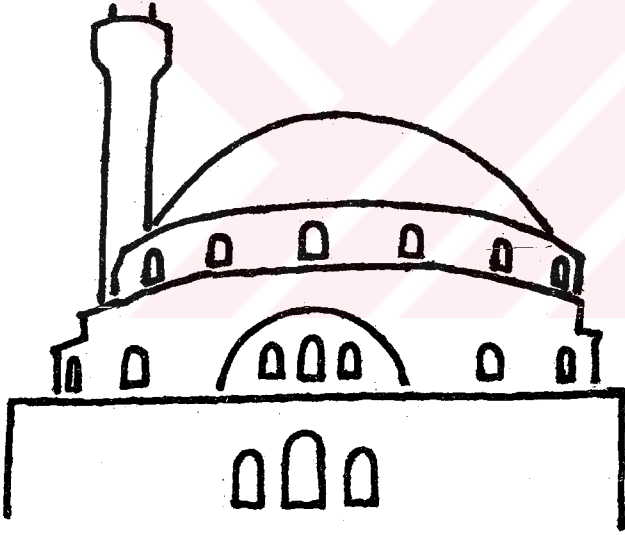
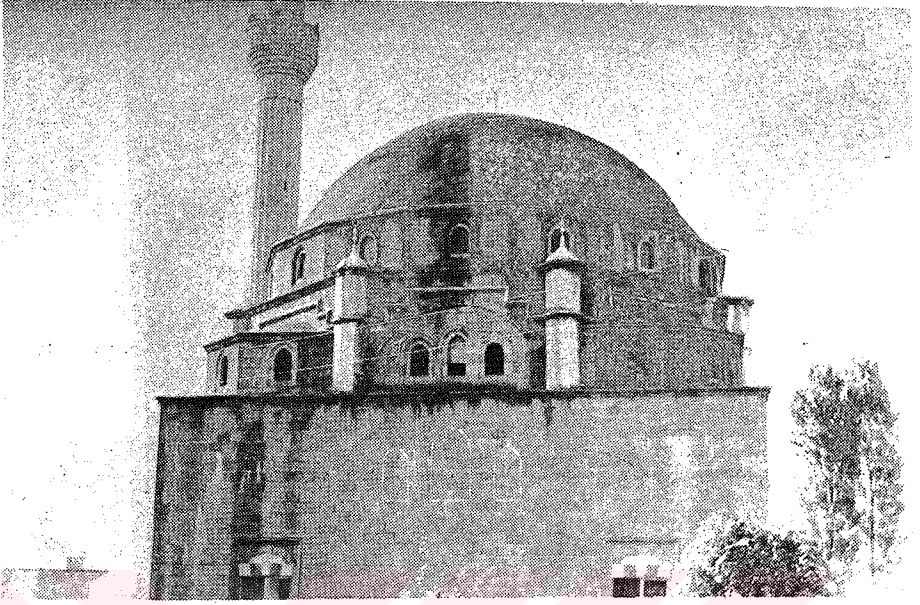
Trabzon- Eskipazar Kavak Camisi

Son cemaat yerini çevreleyen sivri kemerler, geleneksel taş yapım tekniğinin Türk mimarlığında az rastlanan örnekleridir.

Trabzon- Of Merkez Camisi

Betonarme ve tuğlanın yer aldığı uygulamada tuğlanın örölüş biçimi geleneksel kemer yapım tekniğiyle çalışmaktadır.

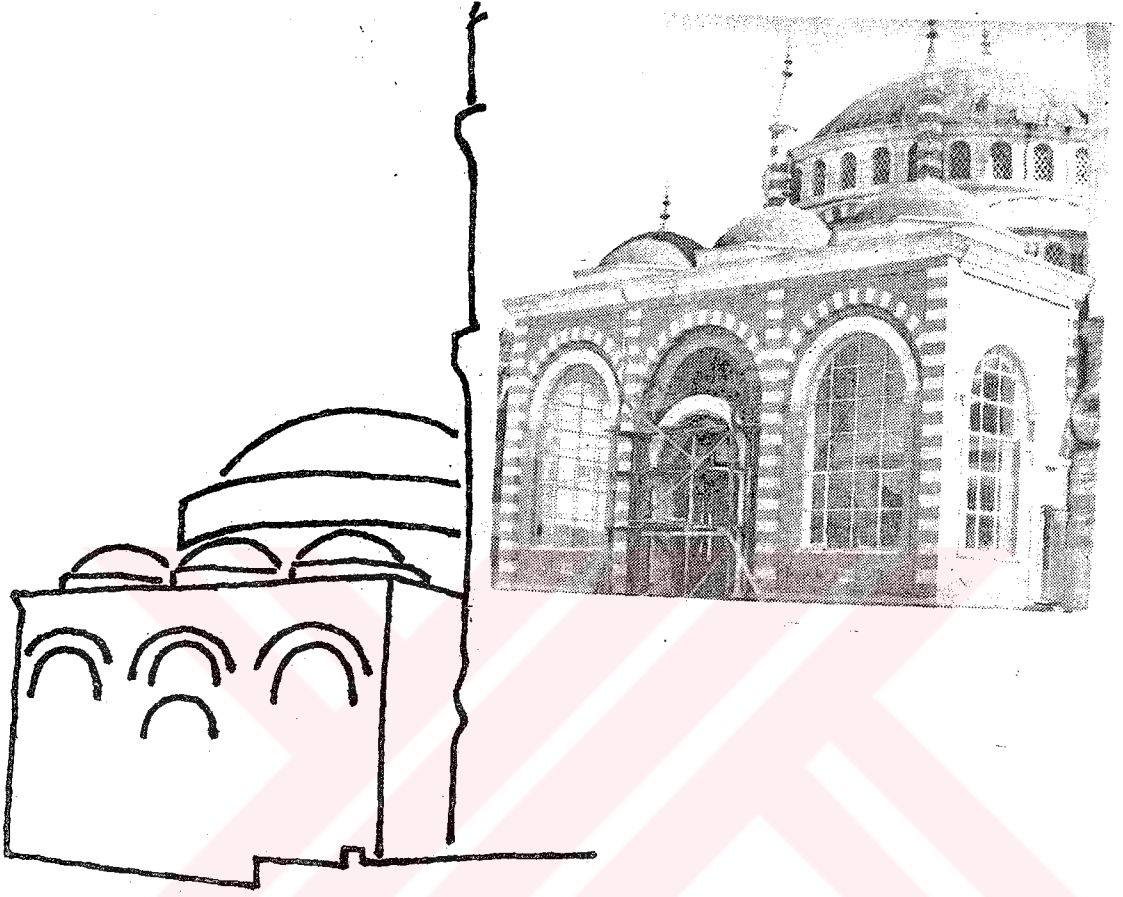
Trabzon- Of Yeni Cami

Pencere kemerleri işlevsel biçimlenişinin ötesinde sağır duvar üzerinde de gizgisel bir görüntü olarak sürmektedir.

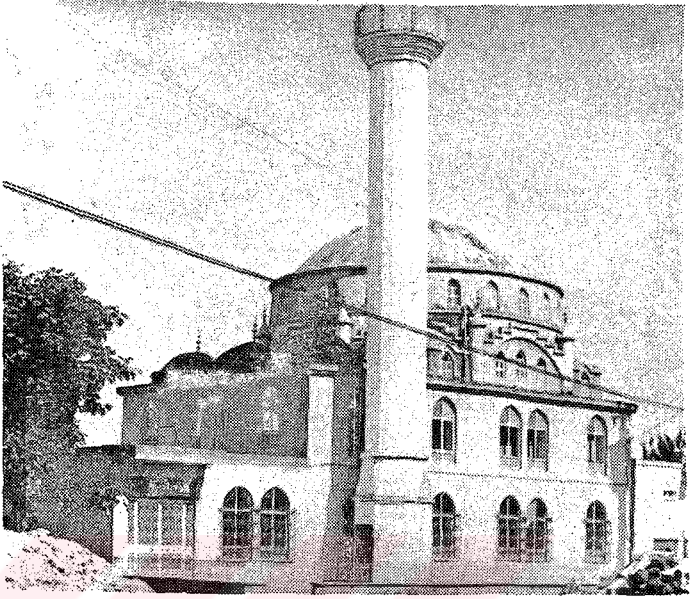
Trabzon- Arsin Kocaba Camisi

Betonarme ve profil demir malzemesinin sıradan kullanımı içinde kemer ögesi özenle yer almaktadır.

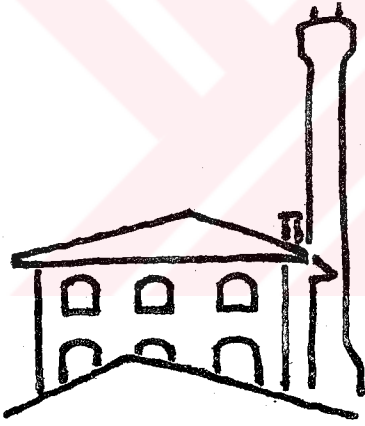
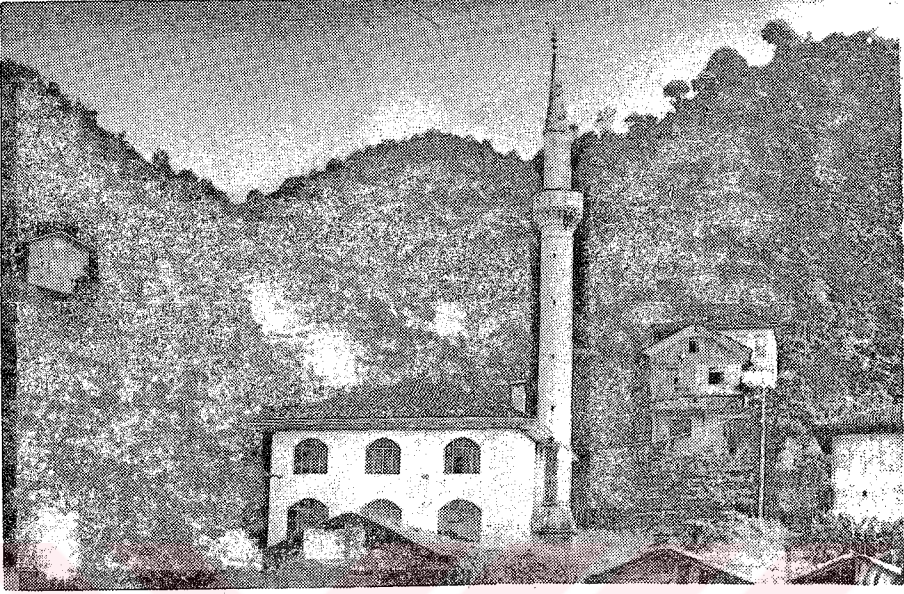
Trabzon- Yomra Camisi

Son cemaat yerindeki kemer ögelerinin birbiri üzerine yinele-
nerek vurgulanması, dinsel yapılardaki yaygın eğrisel biçim-
leri bina kütlelerinin tümü içinde baskın kılmaktadır.

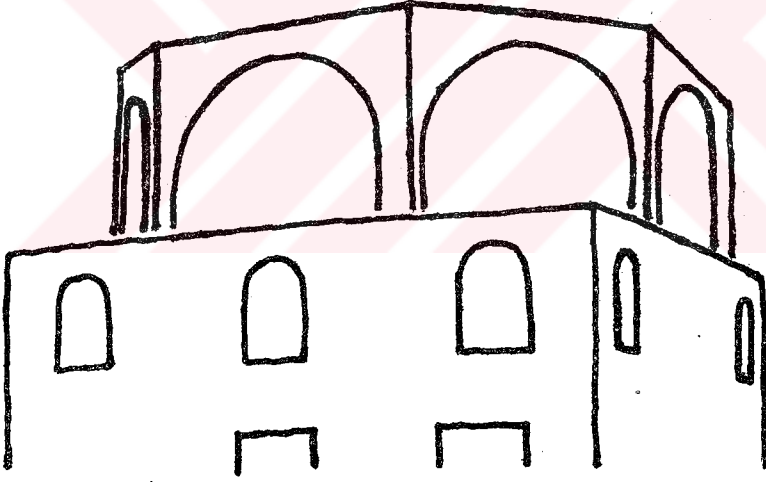
Trabzon- Konakönü Camisi

Kalıplaşmış kemerli pencere öğesinin bina kabuğu üzerinde çok sayıda yinelenerek yayılması izlenmektedir.

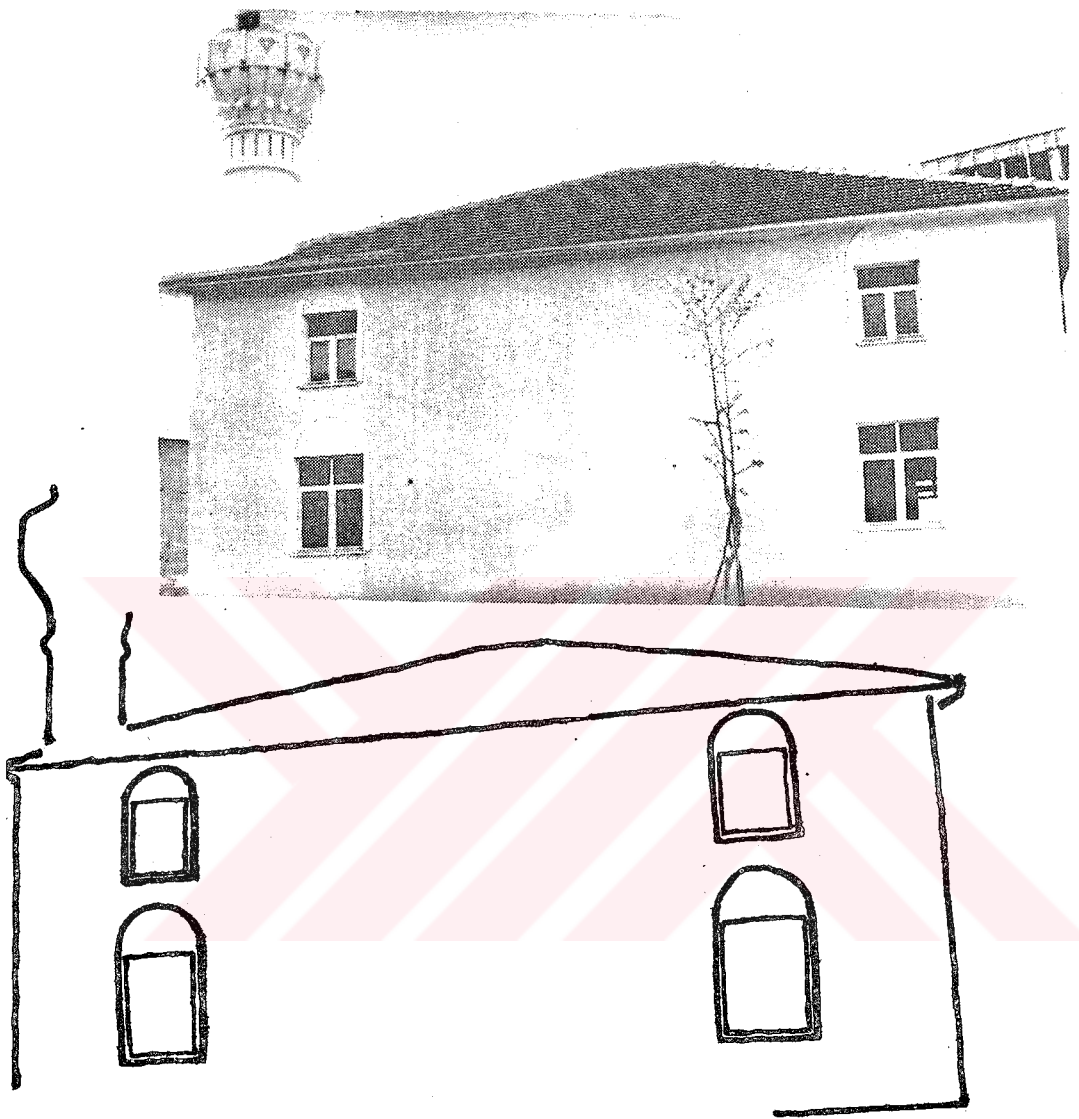
Trabzon- Balıklı Köyü Camisi

Çevresinin iklimsel koşulları içinde gerçekçi bir çatı örtüsüne karşın çevredeki diğer yapılardan ayrılan kemerli pencereler dinsel yapının değişmeyen özgün ögesi olarak burada da gözlenmektedir.

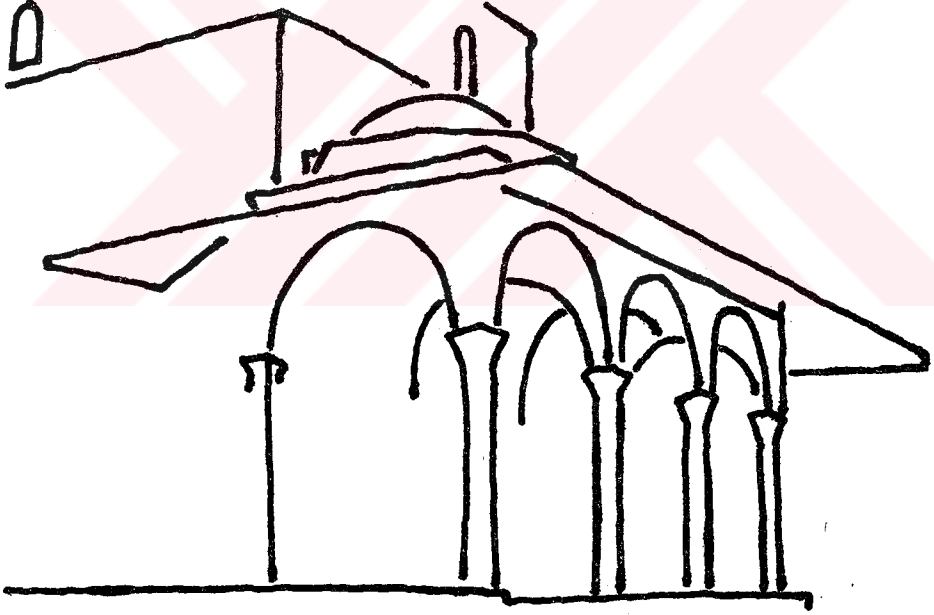
Trabzon- Araklı Yolgören Mah. Camisi

Kemer ögesi değişik boyutlarda ve yönlerde yinelenerek yapının tüm örtüsünü çevrelemektedir.

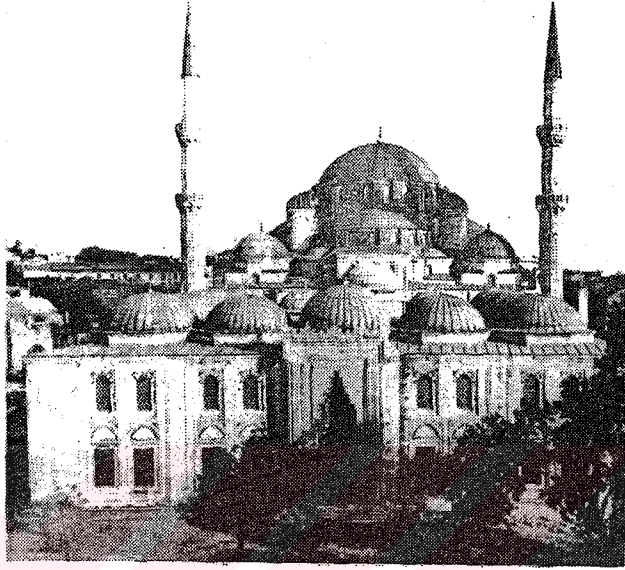
Trabzon- Pelitli Camisi

Binanın tümü, çağdaş yapı malzemesiyle yapım tekniğinin usçu biçimlenişini yansıtmakta, ancak kemer ögesinin kalıcılığı burada yine örneğini bulmakta, pencere kenarlarında çizgisel olarak yer almaktadır.

Trabzon- K.T.Ü. Camisi

Geleneksel tek-kubbeli cami kütlesini tümleyen son cemaat yerinin örtüsü, çağdaş malzeme ile geleneksel yapım anlayışının birarada uygulanışını örneklemektedir.

İstanbul- Şehzade Camisi

İstanbul- Süleymaniye Camisi

W. C.
Yükseköğretim Kurulu
Dokümantasyon Merkez

2. UYGULAMA:

2.1. Giriş

2.2. Yöntem

2.3. Sonuç

2.1. GİRİŞ :

Soruna ilişkin kuramsal gelişmelerin ışığında "simgeleşme" olayının izlenebildiği bir uygulamanın altyapısı geliştirilmektedir.

2.1.1. Sorun tanıtılması:

Uygulama, mimarlıkta "simgeleşme" olayının öğrenme süreci içinde aşamalarını saptamayı amaçlar.

2.1.2. Sorun'a temel olacak kuramsal tanımlamaların yeniden gözden geçirilmesi:

Kuramlar bölümünde incelenen "gösterge kuramı"na çağdaş yaklaşımların hepsinde ortak olan temel özellik, ilişkilere dayanan tanımlarıdır. Bu tanımlar gerek "öğeleri arasında yararsal bir ilişki"yi, gerek "yapısal bütün içindeki ilişki"yi öngörsünler, ya da "yalın gösterge ve simge" kavramlarını izlesinler, her üç tanım da bir yorumcu takımı arasında bir gösterge alışverişini, bir "öğrenme" olayını yansıtırılar.

Öğrenme, bir deneyim ya da kılğı sonucu ortaya çıkan davranış içinde sürekli değişimi niteler (1).

W.H.Thorpe'un tanımı "uyum" olayına dayanmakta, buna göre öğrenme, kişisel davranışın uyumcu değişimiyle betimlenen deneyim süreci olmaktadır (2).

Bu tanımlarda dört öge belirmektedir:

1. Öğrenme, "davranış içinde" daha iyiye ya da daha kötüye doğru bir değişme olayıdır.
2. Öğrenme, "deneyim ya da kılğının nedenlediği" bir değişiklikliklerdir.
3. Öğrenme olayını sağlayan değişiklik "görelî" ve "sürekli" olmalı ve belirli bir zaman dilimi boyunca sürmelidir.

4. Öğrenme olayının amacı ve sonucu, bireyin yeni gelişmelere ya da koşullara uyumu için gerekli bilgiye ulaşmaktır.

Derlenmiş ve sınıflandırılmış bilginin öğrenilme biçimlerini H. Zemanek yedi türe ayırmaktadır (3):

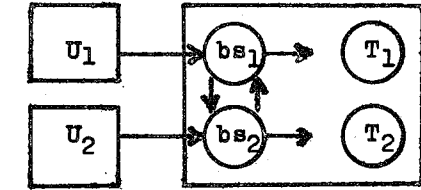
1. biriktirme ,
2. koşullandırılmış düzenleme ,
3. başarı denetimi (deneme-yanılma-düzeltilme) ,
4. en uygun koşulu arama ,
5. öykünme ,
6. kavrama ,
7. yoğun bilgi aktarımı .

Öğrenme olayının ana etmenleri çağrışım, güçlendirme ve nedenleme olmaktadır:

Çağrışım (4):

İki olgu arasında zaman ve uzam içinde kurulan bağıntıdır. Bu bağıntı öncelikle fiziksel çevre içinde kurulur. Örneğin ıstık ve sıcaklığın fiziksel olguları birbiriyle çağrışım ilişkisi içindedirler.

Çağrışımın oluşumu, bilincin bir fonksiyonudur.

dış çevre

birey

çağrışım olayı (5)

U_1, U_2 : uyarılar

bs_1, bs_2 : bilinç içi süreçler

T_1, T_2 : tepkiler

Çağrışım olayının şematik anlatımında da görüldüğü üzere fiziksel çevrede oluşan U_1 ve U_2 olguları -uyarıları-'ndan herhangi birinin (U_1) başlattığı bilinç süreci bs_1 , diğer (U_2) uyarısının yokluğunda da bs_2 bilinç sürecini meydana getirmektedir.

Dört tür çağrışım sayılabilir:

- Duyumsal çağrışım: U_1 dış olgusunca uyarılan bs_1 bilinç süreci bir duyum olayı olmakta, U_1 uyarısının yokluğunda U_2 olgusunca uyarılan bs_1 süreci bu durumda bir düşünce ya da imge olarak tanımlanmaktadır. (U_1 - U_2 bağıntısı)
- Uyarı-tepki çağrışımı: Uyarıcı olgu ile tepki arasında bağıntı kuran öğrenme biçimidir. Nesnel gözlem için en uygun özelliği göstermesi nedeniyle davranış ölçme deneylerinde çok yeğlenmektedir. (U-T bağıntısı)
- Beraberlik çağrışımı: İki fiziksel olgunun birbiriyle bağıntısı ve bilinç süreçleri arasında ilişki kurabilmesi, eşzaman ve eşuzam içinde oluşmayı gerektirir. Bu durumda "uyarı çiftleri"nden söz edilir. İki uyarının beraberliği öğrenme için temel koşul olmaktadır.
- Çağrışımın karışımı: Bir uyarının iki ayrı uyarı ya da tepkiyle çağrışım bağıntısı içinde olması durumunda, çağrışım arasında birbirine karışmaları, birbirini örtmeleri izlenmekte, sonuçta çağrışımın biri diğerini engellemekte ya da zedelemektedir. Burada çağrışımın biri, diğeri için "gürültü" ögesi durumundadır.

Güçlendirme :

Araçlı öğrenmede çağrışımın gücünü artırmayı amaçlayan bu etmen, öğrenmeyi koşullandıran "ödüllendirme-cezalandırma" ikili davranış yorumuna dayanmaktadır.

Nedenleme :

Öğrenmede tepkilerin davranış değişiklikleri açısından denetimini amaçlar.

Öğrenme türleri içinde konumuzla ilgili olanı algısal öğrenme olmakta, algısal öğrenmenin kuramsal yaklaşımlarından biri olarak "çağırışım", öğrenme olayının tanımında temel öge olarak yer almaktadır. Buna göre algısal öğrenme, çevre içindeki nesnelerin uzamsal ilişkilerinin saptanmasıdır, ya da başka bir tanımla uyarılararası çağırışım bağıntısının belirlenmesidir. Algısal öğrenmede diğer yaklaşım "Gestalt" ya da daha genelde "alan" kuramından kaynaklanır ve algı alanındaki düzen değişmelerini, konumdaki ansızın ve köklü değişmeleri esas alır.

Buraya kadar tanıtılan öğrenme olayı içinde bilginin bilince aktarımında "çağırışım" bağıntısının önemi vurgulanmaktadır. Ancak öğrenilen her bilginin "simge" özelliği yansıtması bir başka koşulu gerektirmektedir. Öğrenilmiş bilgiler, ancak "ortaklaşımış bilgi" niteliği taşıdıklarında "simge"yi anlatırlar.

Nesnenin uzam ve zaman içindeki ilişkilerinin yansıması olan bilginin aktarımı "simge"de bireysel boyutu aşmakta, toplumsal boyut kazanmaktadır. Çağırışım bağıntısı öğrenme sürecindeki işlemin yanında burada bir başka görevi daha yüklenmekte, ortaklaşımış bilginin denetimini de sağlamaktadır. Belirli bir kişisel eşyanın çağırıştırdığı olgu ya da olay ancak o kişiye ilişkin bir anlam taşımaktadır. Örneğin bir vazo, kişiye geçmişteki kişisel bir olayı anımsatmasıyla henüz bireysel boyut aşılmamıştır. "Vazo" ve "çiçek" ilişkisi ise herkesin paylaştığı bir çağırışım olmakta, burada vazo çiçeği simgelemektedir. "Simge" artık toplumsal düzeyde bir yorum ürünü olmaktadır.

İletişim kuramı, öğrenmeyi bir "fiziksel çevre" ve "zaman" içinde tanımlar. Ancak zaman aşımı ve konu dışı ögelerin karışmaları bu ortamı zedeleyen "gürültü" kaynaklarıdır. Bunlar algılanan, yorumlanan bilgilerin belleğe yerleşmesini engellerler ya da zayıf-

latırlar. Bu da hızlı ya da yavaş "unutma" olayını hazırlar.

Kent ya da yöre olgusu içinde o çevreye özgü öge durumunda bir mimari nesne, anıldığında o fiziksel ya da ekinel, toplumsal çevreyi çağrıştıran varlıktır. Bu tanımla "simge", çevresi ve kendisi arasında bir özellik ve anlam birliği içindedir.

"Simge" olgusunun kökeni, yorumcu kişiye toplumsal haberleşme ya da yoğun eğitim dizgeleri içinde bilgi aktarımı olmaktadır.

2.1.3. Varsayımın belirlenmesi:

Düzenlenen uygulama çalışması "simgeleşme, bir öğrenme sürecine dayanmakta mıdır?" sorusuna yanıt arar.

2.2. YÖNTEM :

Uygulamanın akışı, bir soruşturma biçimindedir. Deneklere uygulama süresi içinde resimler gösterilmekte, tasarlanan süre boyunca aktarılması amaçlanan görsel bilginin belleğe yerleşmesi izlenmektedir.

2.2.1. Soruşturma gereçleri:

Seçilmiş yirmi kent ya da ülkeden, "simge" tanımındaki özelliklerle taşıyan doğal ve yapay çevre yapısal öğelerinin resimleri -diagramlar halinde denek takımına gösterilmiş, son aşamada benzer yirmi resim daha katılarak kırk resimlik bir dizi gösterilmiştir.

Resimlerin seçiminde, belirlenmiş kent ya da ülkenin toplumsal, ekinel, ekonomik, iklimsel v.d. özelliklerinin tümünü yansıtabilmesi, ilişkin olduğu çevreyi çağrıştıracak ırsal bağıntı gösterebilmesi aranmıştır.

2.2.2. Denekler :

Soruşturma, 15-19 yaş dilimi içinde, devlet lise ikinci sınıf eğitim düzeyinde 35 kişilik bir denekler takımı üzerinde uygulanmıştır.

Deneklerin seçiminde:

1. Ortak bir bilgi birikimi,
2. Çevresel uyarıları değerlendirmeye yeterli bir bilgilenme düzeyi,
3. Mimarlık alanında hiçbir eğitim görmemiş olmaları, gözetilen önemli ölçütler olmuşlardır.

Seçilen denekler takımı bu koşulları karşılayacak özellikler göstermektedir. Belirtilen 15-19 yaş diliminde geniş bir yayılım görülmekte ise de 16 yaş alt diliminde tümüne oranla % 77 lik bir değerle büyük bir yoğunlaşma izlenir.

2.2.3. Soruşturmanın uygulanış biçimi:

Uygulama üç gün sürmüş, toplam yedi aşamada gerçekleştirilmiştir.

1. Birinci gün:

(1.1.) Resimlerin yer adları verilmeksizin gösterimi ve soruşturma,

(1.2.) Aynı resimlerin yer adlarıyla birlikte gösterimi (soruşturma yapılmaksızın),

(1.3.) Aynı resimlerin yer adları verilmeksizin gösterimi ve soruşturma,

2. İkinci gün:

(2.1.) Aynı resimlerin yer adları verilmeksizin gösterimi ve soruşturma,

(2.2.) Aynı resimlerin yer adlarıyla birlikte gösterimi (soruşturma yapılmaksızın),

(2.3.) Aynı resimlerin yer adları verilmeksizin gösterimi ve

soruşturma,

3. Üçüncü gün:

- (3) Aynı resimlerin (başkaları da katılarak 1:1 oranında artırılmış bir resimler bağlamı içinde) yer adları verilmeksizin gösterimi ve soruşturma.

Soruşturma, (1.1), (1.3), (2.1), (2.3), ve (3) aşamalarında yer almıştır. (1.2) ve (2.2) aşamalarında soruşturma yapılmaksızın resimler, ilgili kent ya da ülke adlarıyla birlikte gösterilmiştir. Soruşturmanın yapıldığı aşamalarda resimler, ilgili yer adları verilmeksizin gösterilmiş, bu adların deneklerde çağrışan sözcükler listesi içinde yazılmaları beklenmiştir. Birinci ve ikinci günlerde yirmi resimden oluşan dizi, seçilen denek takımına ardarda rastlantısal bir sırada gösterilerek denekte uyandırdığı düşüncelerin, sözcükler (sıfatlar, cins adları, özel adlar v.d.) halinde sıralanması istenmiştir. Her resmin karşısında denegin sıraladığı sözcükler arasında resmin çağrıştırdığı kent ya da ülke adı saptanarak toplam yirmi resim için doğru çağrıştırılan yer adları sayısal değerlendirilmiştir. Üçüncü gün aynı resimlere benzer yirmi resim daha katılmasıyla oluşan kırk resimlik bir dizi yer adları verilmeksizin ardarda rastlantısal bir sırada gösterilmiş ve deneklerden resimlerin çağrıştırdıkları yer adları sorulmuştur. Kırk resimlik dizi içine rastlantısal karıştırılmış önceki yirmi resim için doğru çağrıştırılan yer adları taranarak sayısal değerlendirilmiştir. Uygulama boyunca toplam beş kez soruşturma işlemi yer almış, soruşturma formları tarandığında doğru çağrıştırılmış yer adları saptanarak uygulama bütünü içinde veri gözümlemesi yapılmıştır.

Uygulamanın akış düzeni "öğrenme -unutma- anımsama" basamakları

üzerine kurulmuştur:

(1.1.) aşamasında deneklerin önceden varolan bilgileri saptanmıştır.

(1.2.) aşamasında resimler ilgili yer adlarıyla birlikte gösterilmiş, resim ve ilişkili yer adı "ikili bilgi bütünü"nün deneklerin bilincine yerleşmesi amaçlanmıştır.

(1.3.) aşamasında yalnızca resimler gösterilerek, bunlara karşılık anımsanan yer adları saptanmıştır.

Uygulamaya bir günlük bir ara verilerek ikili bilgi bütünlüğünün zaman aşımı dolayısıyla unutulmaları beklenmiştir. İkinci gün de aynı aşamalar yinelenmiş,

(2.1.) aşamasında yalnızca resimler gösterilerek, bilinçte henüz silinmemiş karşılık yer adları saptanmıştır.

(2.2.) aşamasında resimler ilgili yer adlarıyla birlikte gösterilerek aralarındaki çağrışım ilişkisini deneklerin anımsamaları amaçlanmıştır.

(2.3.) aşamasında yalnızca resimler gösterilerek, bunlara karşılık anımsanan yer adları saptanmıştır.

Uygulamaya bir gün daha ara verilerek zaman aşımının etkisiyle unutulma olayı beklenmiş, "gürültü" kaynağı olarak zaman aşımından başka bir etmen daha katılmıştır: Önceki yirmi resimlik diziyeye, benzer görüntülerde başka yirmi resim daha karıştırılarak, üçüncü gün kırk resimlik bir dizi gösterilmiş, böylece

(3) aşamasında genişlemiş bağlam içinde önceki yirmi resme ilişkin yer adı çağrışımları taranmıştır.

Resimlerin denek takımına her gösteriminde rastlantısal sıra

yeniden düzenlenerek birbirini izleyen resimlerin birbirini çağrıştırması önlenmiştir.

Uygulamanın amacı, deneklerin yanıtlarını etkilememesi düşüncesiyle saklı tutulmuş, birinci ve ikinci günlerdeki soruşturmalarda deneklerden, çağrışan düşüncelerini en az on sözcük halinde sıralamaları istenerek (Bkz. Soruşturma formu -1.), ilgilerini yer adlarını ezberlemekten uzak tutmak amaçlanmıştır. Üçüncü günkü soruşturmada resim sayısı artırılmıştır. Bu durumda aynı soruşturma biçiminin denekleri yoracağı ve bıkkınlık vereceği, dolayısıyla yanıtların gelişigüzel ve uygulamayı saptırıcı olabileceği düşüncesiyle, deneklerden kırk resmin herbirinin çağrıştırdığı yalnızca yer adlarını yazmaları beklenmiştir. (Bkz. Soruşturma formu -2.). Bu kez de resim dizisinin kapsamı büyüdüğünden, deneklerin ilgisi önceki yirmi resimden uzak tutulmuştur.

Uygulamanın amacının deneklerce farkedilmediği, soruşturma formlarının sonlarındaki yanıtlardan anlaşılmaktadır. Ancak (2.3) ve (3) aşamalarında yalnızca iki denek, uygulama amacını doğruya yakın tahmin edebilmişlerdir.

Resim gösterim sırası:

1. Birinci gün:

1.1. Resimlerin yer adları verilmeksizin gösterimi,

1.2. Aynı resimlerin yer adlarıyla birlikte gösterimi,

1.3. Aynı resimlerin yer adları verilmeksizin gösterimi.

1.1.	1.2.	1.3.
1. Antalya	. Giresun	. Sydney-Avustralya
2. Bodrum-Muğla	. Mısır	. Safranbolu
3. İzmir	. Paris	. Çin
4. Londra	. Antalya	. Göreme-Nevşehir
5. Giresun	. Japonya	. Konya
6. Safranbolu	. Konya	. Japonya
7. Konya	. Atina	. Paris
8. Trabzon	. İstanbul	. Denizli
9. Paris	. Londra	. Bursa
10. Roma	. Sydney-Avustralya	. Giresun
11. Çin	. Bodrum-Muğla	. Antalya
12. Atina	. Safranbolu	. İstanbul
13. Japonya	. Roma	. Roma
14. Bursa	. Trabzon	. Bodrum-Muğla ,
15. Denizli	. Denizli	. İzmir
16. Mısır	. Venedik	. Venedik
17. Göreme-Nevşehir	. Çin	. Atina
18. Sydney-Avustralya	. İzmir	. Trabzon
19. Venedik	. Göreme-Nevşehir	. Londra
20. İstanbul	. Bursa	. Mısır

2. İkinci gün:

2.1. Aynı resimlerin yer adları verilmeksizin gösterimi,

2.2. Aynı resimlerin yer adlarıyla birlikte gösterimi,

2.3. Aynı resimlerin yer adları verilmeksizin gösterimi.

	2.1.	2.2.	2.3.
1. Bursa	. Roma	. Bodrum	
2. Giresun	. Venedik	. Safranbolu	
3. Göreme-Nevşehir	. Bodrum-Muğla	. Mısır	
4. Londra	. Denizli	. Venedik	
5. İzmir	. Çin	. Giresun	
6. Mısır	. Trabzon	. İzmir	
7. Çin	. Sydney-Avustralya	. Paris	
8. Paris	. Atina	. Çin	
9. Venedik	. İzmir	. Göreme-Nevşehir	
10. Antalya	. Safranbolu	. Londra	
11. Japonya	. Paris	. Denizli	
12. Trabzon	. Japonya	. Antalya	
13. Denizli	. Göreme-Nevşehir	. Japonya	
14. Konya	. Antalya	. Konya	
15. Roma	. Bursa	. Atina	
16. İstanbul	. Giresun	. Roma	
17. Atina	. Londra	. Sydney-Avustralya	
18. Bodrum-Muğla	. Konya	. İstanbul	
19. Sydney-Avustralya	. İstanbul	. Bursa	
20. Safranbolu	. Mısır	. Trabzon	

3. Üçüncü gün:

Aynı resimlerin (başkaları da katılarak 1:1 oranında artırılmış bir resimler bağlamı içinde) yer adları verilmeksizin gösterimi.

3.

1. Aydın	21. Schaffhausen-İsviçre
2. Antalya	22. SYDNEY-AVUSTRALYA
3. KONYA	23. GÖREME-NEVŞEHİR
4. İstanbul	24. İstanbul
5. ANTALYA	25. DENİZLİ
6. İzmir	26. Tailand
7. JAPONYA	27. BURSA
8. ÇİN	28. Ürgüp
9. Konya	29. Alpler
10. ATİNA	30. İSTANBUL
11. Londra	31. Strasbourg
12. SAFRANBOLU	32. LONDRA
13. Bergama	33. İstanbul
14. PARİS	34. VENEDİK
15. Amasya	35. MISIR
16. TRABZON	36. Trabzon
17. Bursa	37. Bergama
18. BODRUM-MUĞLA	38. ROMA
19. Toledo-Madrid	39. İstanbul
20. İZMİR	40. GİRESUN

2.2.4. Veri çözümlemeleri:

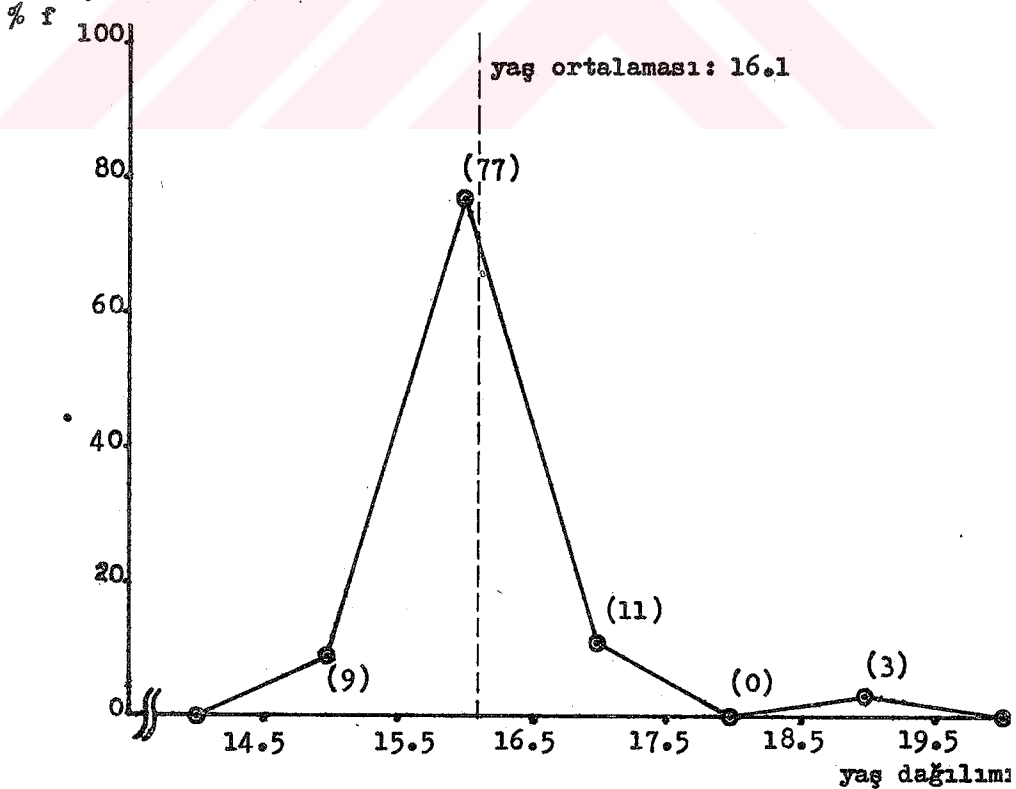
Uygulamaya 22 si erkek, 13 ü kız olmak üzere toplam 35 denek katılmıştır. Buna göre deneklerin cins oranları % 63 ü erkek, % 37 si kız olmaktadır. Deneklerin yaş dilimi 15-19 yaşlarını içine almakta, yaş dağılımı % 77 lik bir çoğunlukla 16 yaş alt diliminde yığılma göstermektedir.

Deneklerde yaş dağılımı tabloları:

Erkek	frekans	yüzde frekans	Kız	frekans	yüzde frekans
15 yaş	1	5	15 yaş	2	15
16 yaş	16	72	16 yaş	11	85
17 yaş	4	18	17 yaş	0	0
18 yaş	0	0	18 yaş	0	0
19 yaş	1	5	19 yaş	0	0
Toplam	22	100	Toplam	13	100

		frekans	yüzde frekans	frekans	yüzde frekans
15 yaş	Erkek	1	3	3	9
	Kız	2	6		
16 yaş	Erkek	16	46	27	77
	Kız	11	31		
17 yaş	Erkek	4	11	4	11
	Kız	0	0		
18 yaş	Erkek	0	0	0	0
	Kız	0	0		
19 yaş	Erkek	1	3	1	3
	Kız	0	0		
Toplam		35	100	35	100

Yaş dağılımı çokgenleri:

Yaş ortalaması:

$$M = \frac{\sum fX}{N}$$

$$= \frac{3 \times 15 + 27 \times 16 + 4 \times 7 + 0 \times 18 + 1 \times 19}{35}$$

$$M = 16.1$$

X : alt yaş dilimleri

f : frekans

N : denek sayısı

Deneklerin yaş ortalaması 16.1 düzeyinde olmakta, yayılım genişliği 15 ve 19 yaş dilimlerini kapsamaktadır.

"Soruşturma aşamaları esas alınarak"

Doğru yanıtlar frekans tablosu ($\times/20$):

(Cins gruplarına ayrılmış olarak)

Resim sayısı	Soruşturma aşamaları/Doğru yanıtlar frekansı									
	1.1		1.3		2.1		2.3		3	
	E	K	E	K	E	K	E	K	E	K
20			9	1	5	1	10	5	20	12
19			5	6	4		4	1	1	
18			3		5	4	3	4	1	
17			1	1	3	4	3			
16	1		2	1						1
15	3			1	2					
14	2	1		1			1	2		
13	1				1	1	1			
12	2	1		2	1					
11	1	1						1		
10	1					1				
9	1	1								
8	2	3			1	1				
7	3	1	1							
6										
5			1			1				
4										
3		2								
2	3	2								
1	1	1								
0	1									
Denek sayısı	22	13	22	13	22	13	22	13	22	13
Ortal. f.($\times/20$)	9.09	6.77	17.72	16.92	17.27	15.08	18.55	17.69	19.86	19.69
Ortal. f.(%)	45.5	33.9	88.6	84.6	86.4	75.4	92.8	88.5	99.3	98.5

"Soruşturma aşamaları esas alınarak"

Doğru yanıtlar frekans tablosu ($\times/20$) :

(Tüm denekler için)

Resim sayısı	Soruşturma aşamaları/ Doğru yanıtlar frekansı				
	1.1	1.3	2.1	2.3	3
	E-K	E-K	E-K	E-K	E-K
20		10	6	15	32
19		11	4	5	1
18		3	9	7	1
17		2	7	3	
16	1	3			1
15	3	1	2		
14	3	1		3	
13	1		2	1	
12	3	2	1		
11	2			1	
10	1		1		
9	2				
8	5		2		
7	4	1			
6					
5		1	1		
4					
3	2				
2	5				
1	2				
0	1				
Denek sayısı	35	35	35	35	35
Ortal. f.($\times/20$)	8.23	17.43	16.46	18.23	19.80
Ortal. f.(%)	41.2	87.1	82.3	91.1	99.-

"Denekler esas alınarak"

Doğru yanıtlar frekans tablosu ($\times/20$) :

Denekler	Soruşturma aşamaları / doğru yanıtlar frekansı									
	Erkek					Kız				
	1.1.	1.3.	2.1.	2.3.	3.	1.1.	1.3.	2.1.	2.3.	3.
1	16	20	20	20	20					
2	15	20	20	20	20					
3	15	20	20	20	20					
4	15	20	19	20	20					
5	14	19	19	20	20					
6	13	20	18	20	20					
7						14	19	17	20	20
8						11	20	18	20	20
9	11	19	18	20	20					
10	7	20	20	20	20					
11	7	20	20	20	20					
12						7	19	20	20	20
13	14	16	17	19	20					
14						8	19	18	20	20
15						8	19	18	20	20
16	10	19	18	18	20					
17	7	20	18	19	20					
18	12	20	15	17	20					
19	8	18	17	20	20					
20						9	19	17	18	20
21	8	19	17	18	20					
22						8	19	17	18	20
23	9	19	13	17	20					
24	2	16	19	19	20					
25	2	18	19	17	20					
26						2	17	18	19	20
27						12	12	13	18	20
28						3	16	17	18	20
29	0	17	18	19	20					
30	2	18	12	14	18					
31						3	15	10	14	20
32	1	7	15	18	20					
33	12	5	8	13	19					
34						2	12	8	11	20
35						1	14	5	14	16

"Denekler esas alınarak"

Doğru yanıtlar frekans tablosu ($\times/20$) :

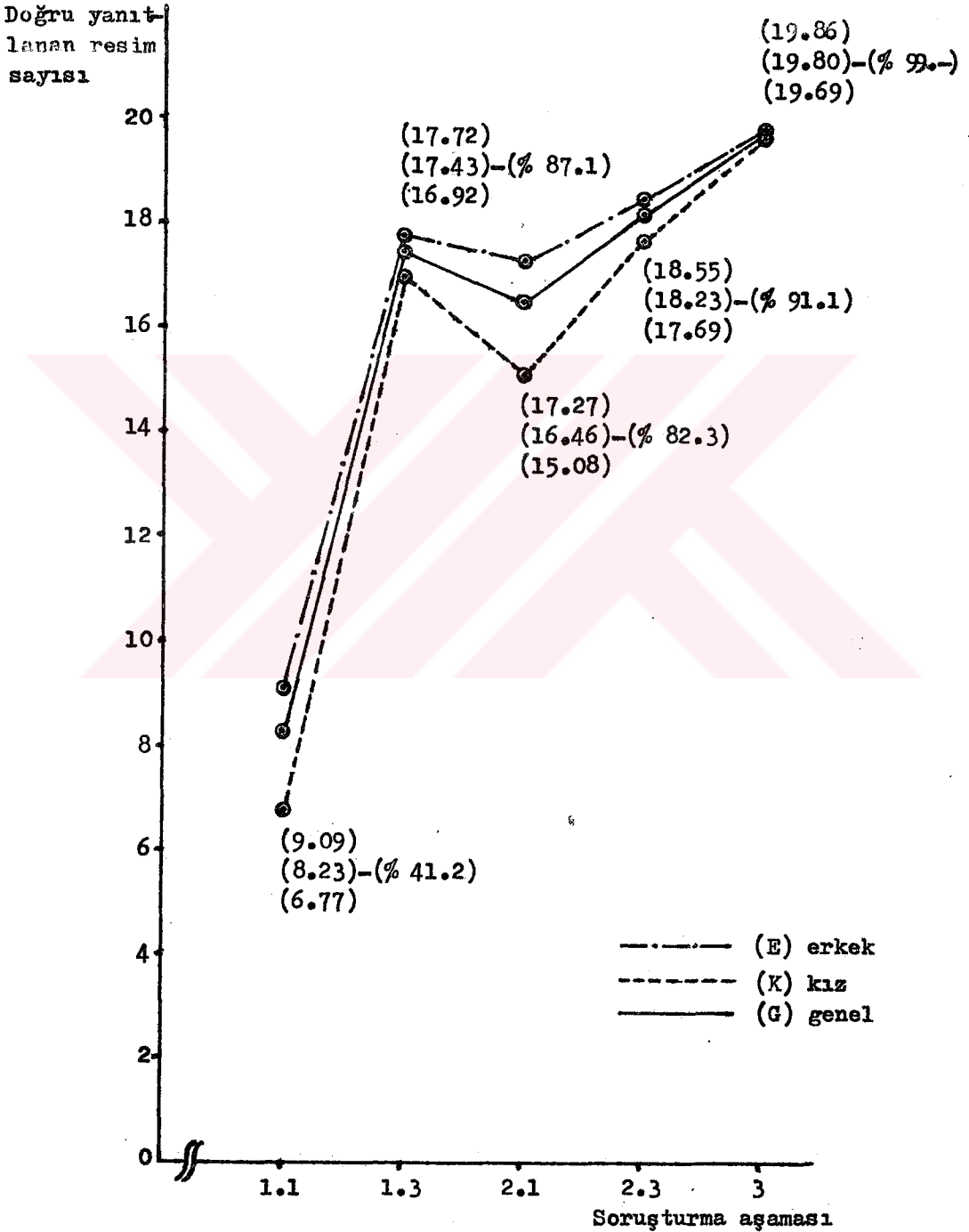
Denekler		Doğru yanıtlar f.		
		Toplam	Ortalama f.	
Sıra	Cins	frekans	$\times/20$	%
1	E	96	19.2	96
2	E	95	19.-	95
3	E	95	19.-	95
4	E	94	18.8	94
5	E	92	18.4	92
6	E	91	18.2	91
7	K	90	18.-	90
8	K	89	17.8	89
9	E	88	17.6	88
10	E	87	17.4	87
11	E	87	17.4	87
12	K	86	17.2	86
13	E	86	17.2	86
14	K	85	17.-	85
15	K	85	17.-	85
16	E	85	17.-	85
17	E	84	16.8	84
18	E	84	16.8	84
19	E	83	16.6	83
20	K	83	16.6	83
21	E	82	16.4	82
22	K	82	16.4	82
23	E	78	15.6	78
24	E	76	15.2	76
25	E	76	15.2	76
26	K	76	15.2	76
27	K	75	15.-	75
28	K	74	14.8	74
29	E	74	14.8	74
30	E	64	12.8	64
31	K	62	12.4	62
32	E	61	12.2	61
33	E	57	11.4	57
34	K	53	10.6	53
35	K	50	10.-	50
Ortalama f.		16.03	80.14	

Ortalama frekans:

Denek	Soruşturma aşamaları/ doğru yanıtlar frekansı				
	Erkek	Kız	Genel	Genel	
$\times/20$	9.09	6.77	8.23	41.2	
$\times/20$	17.72	16.92	17.43	87.1	
$\times/20$	17.27	15.08	16.46	82.3	
$\times/20$	18.55	17.69	18.23	91.1	
$\times/20$	19.86	19.69	19.80	99.-	
%					

1.1	1.3	2.1	2.3	3.
-----	-----	-----	-----	----

"Soruşturma aşamaları ve denekler esas alınarak"
Doğru yanıtlar ortalama frekans grafikleri :

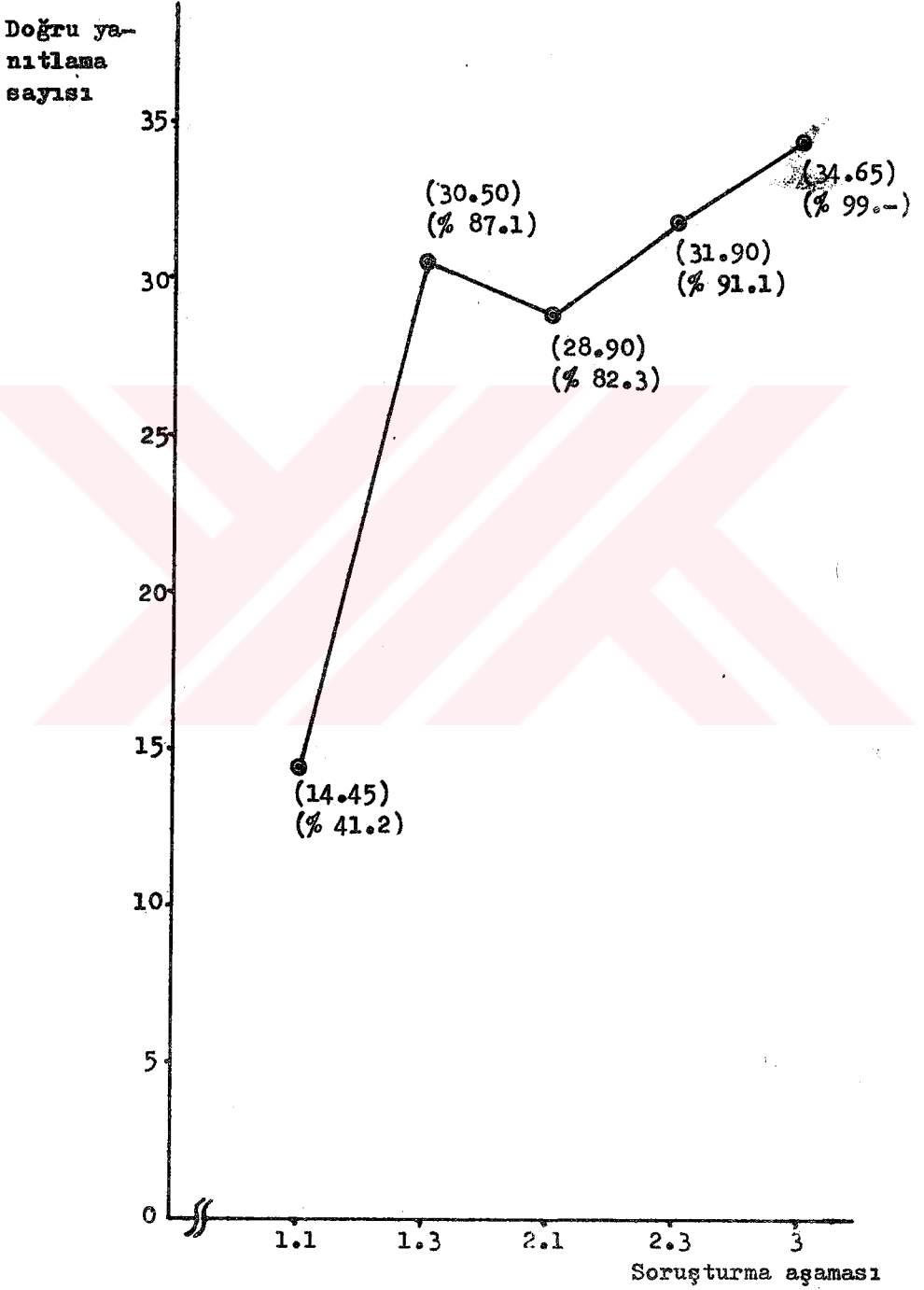
"Resimler esas alınarak"

Doğru yanıtlar frekans tablosu ($\times/35$) :

Resimler	Soruşturma aşamaları/ Doğru yanıtlar frekansı					Topl. f.	Ortal. f.	
	1.1	1.3	2.1	2.3	3		$\times/35$	%
İstanbul	25	35	34	35	35	164	32.8	93.7
Çin	25	34	34	35	35	163	32.6	93.1
Mısır	27	32	32	34	35	160	32.0	91.4
Trabzon	28	31	32	31	35	157	31.4	89.7
Venedik	23	33	32	34	34	156	31.2	89.1
Japonya	22	34	32	33	35	156	31.2	89.1
Paris	23	30	31	33	35	152	30.4	86.9
Bursa	8	33	34	34	35	144	28.8	82.3
İzmir	11	33	29	35	34	142	28.4	81.1
Roma	10	32	32	32	35	141	28.2	80.6
Göreme -Nevşehir	21	31	24	28	35	139	27.8	79.4
Giresun	7	32	31	32	34	136	27.2	77.7
Konya	11	32	27	29	35	134	26.8	76.6
Atina	13	29	25	32	35	134	26.8	76.6
Safranbolu	1	32	25	35	35	128	25.6	73.1
Denizli	13	27	20	32	35	127	25.4	72.6
Antalya	3	27	30	32	34	126	25.2	72.-
Bodrum -Muğla	0	28	31	33	33	125	25.-	71.4
Londra	13	25	24	24	34	120	24.-	68.6
Sydney -Avustralya	5	20	19	25	35	104	20.8	59.4
Denek sayısı	35	35	35	35	35			
Ortal. f. ($\times/35$)	14.45	30.50	28.90	31.90	34.65			
Ortal. f. (%)	41.2	87.1	82.3	91.1	99.-			

"Resimler esas alınarak"

Doğru yanıtlar ortalama frekans grafiği :

2.3. SONUÇ:

Yanıtlamaların frekans tabloları ve eğrileri üzerinde yansıttığı saptamalar, soruşturma aşamaları içinde izlendiğinde genelde sürekli artışlar göstermektedir.

2.3.1. Gözlemler:

Soruşturmanın (1.1) aşamasında saptanan değerler, deneklerin uygulama öncesi bilgilendirme evresini yansıtmaktadırlar. (1.2) aşamasında deneklerin belleğine aktarılan "resim - yer adı bilgi bütünü" çağrışımsal olayının etkisi, (1.3) aşaması yanıtlarındaki sıçrayan frekans artışında izlenmektedir.

(1.3) aşamasını izleyen bir günlük aranın, bilgilerin bir bölümünün unutulmasına neden olduğu (2.1) aşamasındaki frekans gerilemesinde kendini göstermektedir. Yitirilen çağrışımsal bilgi bütünlerinin (2.2) aşamasında anımsatma uygulaması sonunda deneklerin belleğine yeniden yerleşmelerini, (2.3) aşaması yanıtlarındaki yükselen frekans eğrisi vurgulamaktadır.

Verilen bir günlük aradan sonraki (3) aşamasında beklenen unutulma etkisinden başka, önceki resimler dizisi arasına denekleri yarıltıcı benzerleri katılmış; böylece artırılan gürültü etkisi, öğrenilmiş olan bilgilerin çağrışımını yine de zedeleyememiştir. Son soruşturma aşamasının genelde % 99 ortalama frekans düzeyine ulaşması, öğrenme sürecinin sürekliliğini kanıtlamaktadır.

Resimler içinde en çok 'doğru yanıt' frekansı İstanbul'u çağrıştıran resim karşısında sayılmış (ortalama % 93.7), en az 'doğru yanıt' frekansı ise Sydney (-Avustralya)'i çağrıştıran resimde görülmüştür (ortalama % 59.4).

Uygulama öncesi bilgilendirme evresiyle ilgili saptamaların üst sı-

nırı 28/35 'doğru yanıt' frekansıyla Trabzon'u çağrıştıran resimde, alt sınırı 0/35 'doğru yanıt' frekansıyla Bodrum (-Muğla)'u çağrıştıran resimdedir. Uygulama öncesi bilgilenmeye ilişkin tüm resimler ortalaması % 41.2 'doğru yanıt' frekansı, üç gün süreli uygulama sonunda % 99 düzeyine ulaşmıştır.

2.3.2. Değerlendirme:

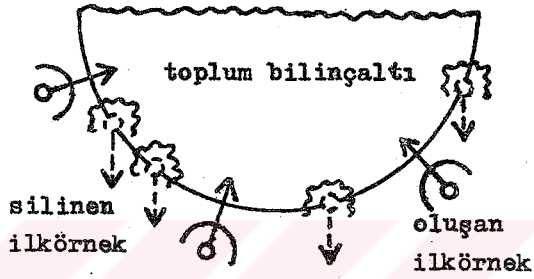
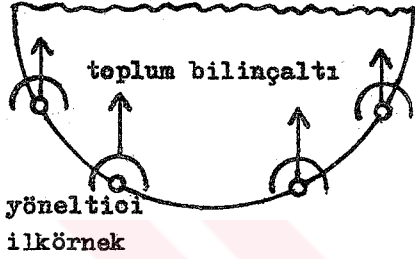
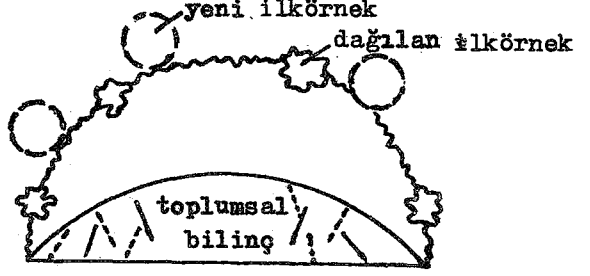
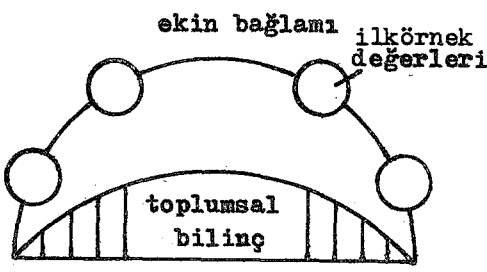
"Çevresi ya da bağlamı ile anlam birliği göstermeleri" tanımına dayanarak, seçilmiş kent ya da ülkeyi simgelediği varsayılan doğal ya da yapay (mimari) nesnelerin resimlerinin bilinçte yerleşmeleri, uygulama içinde iki basamakta gözlenmiştir.

İlk basamakta uygulama öncesine ilişkin bilgilenmenin gösterdiği en yüksek 'doğru yanıt' frekansının Trabzon'u, en düşük frekansın da Bodrum (-Muğla)'u çağrıştıran resimler olmaları, bilinçte "simge" kavramının oluşmasında, iletişimin varlığını ve ölçüsünü kanıtlamaktadır. Yakın yaşama çevresi ve ekin ilişkisi, öğrenme sürecini hızlandırıcı etkinlik getirmekte; Trabzon'u simgeleyen örneğin dışında Mısır'daki Piramitler, Çin Seddi, İstanbul silüeti bilgilenmede yakın ekin ilişkisini anlatmaktadırlar.

Uygulamanın ikinci basamağında yoğun bir bilgilenme süreci izlenmiştir. (3) aşamasında ulaşılan % 99 düzeyinde ortalama 'doğru yanıt' frekansı, "simgeleşme" olayı ile kavramların bilince yerleşmesi -"öğrenme" süreci arasında koşutluk ilişkisini ve ölçüsünü ortaya koymaktadır.

2.3.3. Karşılaştırma:

Simgeleşme olayının, bilginin birey bilincine yerleşmesi süreciyle ilişkisi, E.Neumann'ın "ekin dengesi" şemasındaki 'toplum-birey-bilinçaltı' kavram takımı ilişkileriyle karşılaştırılabilir.

Ekin dengesi şeması, ekin sel bağlam'a (ekinsel ölçütler bütünü-ne) ilişkin bir toplumsal süreci göstermektedir. Yarım çember, dışı llerarası ortamın kaynaklandığı "zaman", "singeler", "imgeler", "düşünüler" yetkin değerlerini içermekte, toplum bilinçaltına yerleşen ilkörnek bu yetkin değerlerin herbirine ayrı ayrı bağımlı olmaktadır.

Toplum ve birey arasında dengelenmiş ekin, bilinçaltı gücüyle beslenmekte, ekin sel bağlam içindeki ortaklaşma bireylerarası bir ürün olmaktadır.

Birey bilincine bilgi aktarımı, sanat, din, gelenek, bilim ve günlük yaşamın oluşturduğu bir ekin bağlamı içinde yetkin değerler takımıyla doğrudan ilişkilidir. Nesnelerin algılanması ya da ilkörneklerinin bilince yerleşmesi, ekin sel ölçütler bütünü nün yetkin değerlerine yansmasıyla gerçekleşir.

Öğrenme süreci, öğrenme-unutma-anımsama olaylarını içermekte, bu

görüngü, bilinç ve bilgi arasındaki ilişkiyi tanımlamaktadır. Gerek zaman ve uzam koşulları gibi bilinçdışı etkenler, gerek bilgi niteliği ve bilince yerleşme derinliği gibi bilinççi etkenler bilgilerin yaşama sürelerini belirlerler.

Zaman akışı içinde oluşan yeni bilgilenmeler ve yararlılığı kalmayan bilgilerin bilinçten silinmeleri, bilincin devingen yapısından kaynaklanmaktadır. Çağımızın özelliği, bilgilerin çabuk eskimesini getirmekte, değer ve anlamların hızlı tüketildiği bir ekin sel ortamı nedenlemektedir. Böylece ekin sel den ge şe masında ekin bağ lamını oluşturan il kö rneklerin dağı lması ve yeni il kö rneklerin katılması toplumsal bilincin bozunması olayını hazırlarlar.

3. SONUÇLAR:

3.1. Mimarlık olgusu içinde dil

3.2. Simgeleşme olayı

3.3. "Gösterge" ve "simge" arasındaki eşik aşaması

3.4. Çalışma üzerine bir değerlendirme

3. SONUÇLAR :

Çalışmanın saptadığı sonuçlar, iki düzeyde odaklanmaktadır. Mimarlık genel düzeyinde gelişen sonuçta göstergebilim, mimari nesnenin tanımında yeni bir yaklaşım getirmekte, buna göre mimari nesnenin yorumu, yorumcuları arasında gösterge alışverişine dayanmaktadır.

"Gösterge" ve "simge" özel düzeyinde ulaşılan sonuçlar, iki kavram arasındaki eşik aşamasını belirlemekte ve simgeleşme olayının bilgi aktarımı - öğrenme süreciyle ilişkisini ortaya koymaktadır.

3.1. MİMARLIK OLGUSU İÇİNDE DİL :

Birer dil ögesi olan "gösterge" ve "simge" kavramlarının mimarlık olgusu içinde irdelenmesi, mimari ürünün yorumunda bir anlatım aracı olarak dil olgusunun yerini belirlemektedir.

Mimarlık tek tek yapıların ötesinde kentsel düzeyde toplu yerleşmeleri de kapsamakta, bu durumda bir "metin bütünü" benzetimiyle dil ve mimarlık birbirini bütünleyen olgular olarak tanımlanmaktadır.

Mimari ürünün biçimlenişi dizimsel, anlamsal, yararsal düzeylerde yorumlanmakta, bu yorum 1) üretim, 2) kullanım aşamalarını oluşturmaktadır. Üretim aşamasında tasarımcı bilinci içinde bireysel ve toplumsal gereksinimlerin tanımladığı işlevlerle amaçlanan uzamsal değerler arasında ilişki kurulmakta, tasarımılanan seçenek önerilerin birbiriyle karşılaştırılması yapılmaktadır. Kullanım aşamasını anlatan iletişim olayı mimar - kullanıcı arasında bilgi değişimini esas almakta, burada yorumculararası ortak gösterge birikimi önem kazanmaktadır (Bkz. 1.1.4.3.). Tasarımcı bilinci içindeki dilin soyut düzeyine karşın kullanım aşamasının dili somut çevreyi yorumlamaktadır.

Mimarlıkta "gösterge" ve "simge" çağdaş gösterge kuramlarınca yo-

rumlanarak bu kavramların fiziksel bağlam ve zaman içinde özellik farklılıkları, değer değişimleri irdelendiğinde mimari nesne ve yorumcu takımları arasında gösterge ilişkilerine dayalı bir iletişim olayı saptanmaktadır.

3.2. SİMGELEŞME OLAYI :

İnsan ürünü, insan ve çevresi arasında belirli ilişkileri kuran isteklerin -anlamların anlatımını amaçlayan simgeler ya da araçlar olarak görülür. Burada anlam olgusu yaygınlaşmakla toplumsal bir görüngü olmaktadır. Simge dizgeleri "ekin" olarak tanımlanan toplumsal genel istekleri meydana getirirler. Ortaklaşma ise toplum öğelerinin, ekin sel çevre simgelerinin algılanmasında ve anlatımında ortak kullanım ve davranış göstermeleridir. Giderek anıt olgusu, bir anlamın toplumsal çevre düzeyinde vurgulanması olmaktadır.

Değişik ekin sel ortamlarda gelişen simge biçimlenişleri o toplumların bedensel, düşünsel birtakım ırsal özelliklerini yansıtır. Örneğin ortaçağ ve yakınçağ kentlerinin görünümünde egemenliğe ilişkin savlar somutlaşmaktadır. Ortaçağ kentini tanımlayan baskın yapılar yönetimin gücünü ya da tanrısal haşmeti betimlerken günümüz kentinin eğilimi çağdaş teknik olanakları sergilemek ve insanın dünyasal gücünü vurgulamaktır. Vurgulanan düşünüyü ya da anlamlar bir anıt olgusunda somutlaşan mimari ürünler olmaktadır. Bir mimari nesnenin kendisi ve çevresi arasında oluşturduğu anlam birliği bir yorum ürünüdür.

Simge olgusu, yorumcu kişiye toplumsal haberleşme ve yoğun eğitim dizgeleri içinde bilgi aktarımına dayanmaktadır. Burada öğrenme olayının yönü kişinin dışından kişiye doğrudur. Başka deyişle simge olgusu toplumun geliştirdiği, kişinin öncesinde va-

rolan değerlerin kişinin denetimi olmaksızın öğrenilmesiyle ortaklaşmış ve yaygınlaşmış göstergeleridir.

Ekin ilişkisinin yakınlığı, zaman içinde bilgilenme sürekliliği ya da bilgilenmede kesinti, çevresel öğeler ve bağlam özellikleri gibi öğrenme sürecinin niteliğine ve niceliğine ilişkin olgular simge oluşumunu koşullandırmaktadırlar.

3.3. "GÖSTERGE" VE "SİMGE" ARASINDAKİ EŞİK AŞAMASI :

Mimarlıkta gösterge ve simge arasındaki eşik, yorum ilişkisinin birey ve toplum düzeylerinde betimlenmesine dayanmaktadır. Bu arakesit, işlevin getirdiği biçimlenişe ayrıca yaygınlaşmış bir anlam çağrışımı da yüklenmesiyle oluşmaktadır.

Zaman ve uzamsal koşulların hazırladığı ekin sel göstergeler, bireysel yorumları aşan, kalıcı ve dokunulmaz nitelikler -yaygın anlamlar aktarmakla toplumun simge değerlerini tanımlamaktadırlar.

3.4. ÇALIŞMA ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME :

Mimarlıkta gösterge ve simge arasındaki eşik aşamasının belirlenmesi, toplumlar içinde tarihleri boyunca gelişmiş ortak anlamların somutlaştığı yapay çevrenin değerlendirilmesinde, değişik yörelerin ve çağların özgün ırsal biçimlenişlerinin saptanmasında, mimari üründe anıt düzeyine ulaşmış niteliklerin tartışılmasında genelgeçer ilkeler düzeni kurmak üzere bir temel oluşturmaktadır.

4. KAYNAKÇA :

4.1. Başvurulan Kaynaklar

4.2. İlgili Kaynaklar

4.1. BASVURULAN KAYNAKLAR:

(1.1.1) Üçöğeli gösterge kuramınca "gösterge" kavramının tanımı:

- (1) Krampen, M.
"Meaning in the Urban Environment" notları, s.55, -1977.
- (2) Krampen, M.
a.g.y., s.56.
- (3) Bense, M.
Einführung in die informationstheoretische Aesthetik,
s.28, Ro-Ro-Ro Verlag, Hamburg (BRD) -1969.
- (4) Brekle, H.E.
Semantik, s.22-24, Wilhelm Fink Verlag, München (BRD)-1972.
- (5) Bense, M.
Einführung in die informationstheoretische Aesthetik, s.13.
Krampen, M.
"Meaning in the Urban Environment" notları, s.56-57, 74.
- (6) Krampen, M.
a.g.y., s.59.
- (7) Krampen, M.
a.g.y., s.62.
- (8) Bense, M.
Zeichen und Design, s.44, Internationale Reihe Kybernetik
und Information, Bd.4.
- (9) Bense, M.
a.g.y., s.45.
- (10) Bense, M.
Einführung in die informationstheoretische Aesthetik,
s.14, 113.
- (11) Batuhan, H.; Grünberg, T.; Eyüboğlu, S. Modern Mantık,

s.34, O.D.T.Ü. Fen ve Edebiyat Fakültesi yay. no.17,
Ankara (TR) -1970.

(12) Klaus, G.

Semiotik und Erkenntnistheorie, s.18-19, Wilhelm Fink
Verlag, München (BRD) -1973.

(13) Klaus, G.

a.g.y., s.56.

(14) Klaus, G.

a.g.y., s.57.

(15) Klaus, G.

a.g.y., s.87-88

(1.1.2) İkiöğeli gösterge kuramınca "gösterge" kavramının tanımı:

(1) Saussure, F.de; Çev.: Vardar, B. Genel Dilbilim Dersle-
ri I, s.7-13, Türk Dil Kurumu yay., Ankara (TR) -1976.

(2) Saussure, F.de; Çev.: Vardar, B.
a.g.y., s.60.

(3) Guiraud, P.; Çev.: Vardar, B.
Anlambilim, s.34, Gelişim yay., İstanbul (TR) -1975.

(4) Guiraud, P.; Çev.: Vardar, B.
a.g.y., s.28.

(5) Saussure, F.de; Çev.: Vardar, B.
Genel Dilbilim Dersleri I, s.61.

(6) Saussure, F.de; Çev.: Vardar, B.
a.g.y., s.64.

(7) Prieto, L. J.
Notes pour une sémiologie de la communication artistique,
Werk 1971/4, s.248-251, Genève (CH).

- (8) Başkan, Ö.
Lengüistik Metodu, s.71,73, Çağlayan Kitabevi,
İstanbul (TR) -1967.
- (9) Krampen, M.
"Mimarlıkta Göstergebilim" seminer notları, K.T.Ü. Mimarlık
Bölümü, Trabzon (TR) -1977.
- (10) Krampen, M.
"Meaning in the Urban Environment" notları s.38.

(1.1.3) Teköğeli gösterge kuramınca "gösterge" kavramının tanımı:

- (1) Wallis, M.
Arts and Signs, s.1,21,25,41,88, Indiana University
Publications, Bloomington-Indiana (USA) -1975.
- (2) Wallis, M.
a.g.y., s.2.
- (3) Wallis, M.
a.g.y., s.3.
- (4) Bühler, K.
Sprachtheorie - die Darstellungsfunktion der Sprache,
Jena (DDR) -1934.

(1.1.4) "Gösterge" kavramı tanımlarının tartışılması:

- (1) Bense, M.
Einführung in die informationstheoretische Aesthetik,
s.10.
- (2) Eco, U.
Einführung in die Semiotik, s.29, Wilhelm Fink Verlag,
München (BRD) -1972.

- (3) Reichlin, B; Reinhart F.
Die Aussage der Architektur: Werk - Umfrage über
Architektur und Semiotik, Werk 1971/4, s.243, Genève (CH).
(alıntı: König, G.K.
Architettura e comunicazione, L.E.F., Firenze
(I) -1970.)
- (4) Klaus, G.
Semiotik und Erkenntnistheorie, s.91.
- (5) Bense, M.
Einführung in die informationstheoretische Aesthetik,
s.28.
- (6) Stiehl, U.
Einführung in die allgemeine Semantik, s.35-36,
Francke Verlag, Bern(CH), München (BRD) -1970.
- (7) Dorfles, G.
İkonologie und Semiotik in der Architektur, "Architektur
als Zeichensystem" içinde s.92, Verlag Ernst Wasmuth,
Tübingen (BRD) -1971.
- (8) Steinbuch, K.
Realität und Modell, "Philosophie und Kybernetik" içinde
s.145, Nymphenburger Verlagshandlung, München (BRD) -1970.
- (9) Cherry, C.
On Human Communication, s.306, Wiley Inc., New York (USA)
-1961.
- (10) Klaus, G.
Semiotik und Erkenntnistheorie, s.91.
- (11) Klaus, G.
a.g.y., s.34.
- (12) Guiraud, P; Çev: Vardar, B.
Anlambilim, s.34.

- (13) Eco, U.
Einführung in die Semiotik, s.30.
- (14) Wallis, M.
Arts and Signs, s.1,21,25,41,88.

(1.2.1) Üçöğeli gösterge kuramınca "simge" kavramının tanımı:

- (1) Bense, M.
Einführung in die informationstheoretische Aesthetik,
s.41.
- (2) Klaus, G.
Semiotik und Erkenntnistheorie, s.89.

(1.2.2) İkiöğeli gösterge kuramınca simge kavramının tanımı:

- (1) Krampen, M.
"Meaning in the Urban Environment" notlarından, s.68.

(1.2.3) Teköğeli gösterge kuramınca "simge" kavramının tanımı:

- (1) Wallis, M.
Arts and Signs, s.21-22,27,42,88.

(1.2.4) "Simge" kavramı tanımlarının tartışılması:

- (1) Kant, I.
Kritik der Praktischen Vernunft, s.116, Philipp Reclam
Jun. Verlag, Stuttgart (BRD) -1963.
- (2) Creuzer, F.
Symbolik und Mythologie der alten Völker, bes. der
Griechen - 1810-12.

- (3) Cassirer, E.
The Philosophy of Symbolic Forms, Vol.1., s.51,
Yale University Press, New Haven (USA), London (UK)
-1977.
- (4) Cassirer, E.
a.g.y., s.50.
- (5) Pfeiffer, G.
Kunst und Kommunikation, s.123., Verlag DuMont Schauberg,
Köln (BRD) -1972.
- (6) Pfeiffer, G.
a.g.y., s.125.
- (7) Pfeiffer, G.
a.g.y., s.125.
- (8) Yetkin, S.K.
Estetik Doktrinler, s.160, Bilgi yay., Ankara (TR) -1972.

(1.3.) "Gösterge" ve "simge" kavramlarının mimarlıkta örneklen-
mesi:

- (1) Krampen, M.
"Meaning in the Urban Environment" notlarından, s.66.
- (2) Krampen, M.
a.g.y., s.70.
- (3) Krampen, M.
a.g.y., s.97-78.
- (4) Eco, U.
Komponentenanalyse des Zeichens/Säule/,
Werk 1971/10, s.682, Genève (CH) -1971.
- (5) Krampen, M.
"Meaning in the Urban Environment" notları, s.35-36.

- (6) Tümer, G.
Mimari Mekân, s.192, Ege Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi (Doktora tezi), İzmir (TR) -1978.
- (7) Vogt-Göknil, U.
Osmanische Türkei, s.47, Office de Livre, Fribourg (CH) -1965.
- (8) Eco, U.
Einführung in die Semiotik, s.313.
- (9) Eco, U.
Komponentenanalyse des Zeichens /Säule/,
Werk, 1971/10, s.682.
- (10) Eco, U.
La Struttura Assente, Bompiani, Milano (I) -1968.
- (11) Eco, U.
Komponentenanalyse des Zeichens /Säule/,
Werk, 1971/10, s.683.
- (12) Kiemle, M.
Aesthetische Probleme der Architektur unter dem Aspekt der Informationsästhetik, s.56, Verlag Schnelle, Quickborn (BRD) -1967.
- (13) Kiemle, M.
a.g.y., s.59.
- (14) Kiemle, M.
a.g.y., s.59.
- (15) Kiemle, M.
a.g.y., s.63.
- (16) Vogt-Göknil, U.
Osmanische Türkei, s.34.

- (17) Wallis, M.
Arts and Signs, s.55.
- (18) Kiemle, M.
Aesthetische Probleme der Architektur, s.61.
- (19) Kiemle, M.
a.g.y., s.62.
- (20) Pfeiffer, G.
Kunst und Kommunikation, s.122.
- (21) Bense, M.
Einführung in die informationstheoretische Aesthetik,
s.67.
- (22) Bense, M.
a.g.y., s.66.
- (23) Kiemle, M.
Aesthetische Probleme der Architektur, s.55.
- (24) Krampen, M.
"Meaning in the Urban Environment" notlarından, s.34.
- (25) Eco, U.
Einführung in die Semiotik, s.136-139.
- (26) Bense, M.
Einführung in die informationstheoretische Aesthetik,
s.67.
- (27) Eco, U.
Einführung in die Semiotik, s.246-249.
- (28) Eco, U.
a.g.y., s.31.
- (29) Eco, U.
a.g.y., s.170-171.
- (30) Joedicke, J.; Dirlewanger, H.; Geisler, E.; Magnago, V.

Der Einfluss der Umgebung beim Erleben von Architektur,
Bauen-Wohnen 1975/9, s.369, München (BRD).

- (31) Breh, K.
High Fidelity Jahrbuch 7, s.40, 136.
G. Braun Verlag, Karlsruhe (BRD) -1975.
- (32) Diffrient, N.; Tilley, A.R.; Bardagjy, J.C. Humanscale
1.-Body Measurements, The MIT-Press, Cambridge-Mass.
(USA) -1974.
- (33) Aksoy, E.
Mimarlıkta Tasarım, İletim ve Denetim, s.108, K.T.Ü. yay.,
Trabzon (TR) -1975.
- (34) Barthes, R.
Semiotik und Urbanismus, Werk 1971/4, s.255, Genève (CH).
- (35) Aksoy, E.
Mimarlıkta Tasarım, İletim ve Denetim, s.119.
- (36) Lynch, K.
Das Bild der Stadt, s.60-101, Verlag Ullstein, Berlin,
Frankfurt a.M. (BRD), Wien(A) -1965.
- (37) Krampen, M.
"Meaning in the Urban Environment" notlarından, s.49.
- (38) Choay, F.
Some Remarks on Urban Semeiology, L'architecture d'au
jour d'hui, 153, Dec. 1970-Jan.1971, s.Lx1-Lx11,
Boulogne-sur-Seine(F).
- (39) Norberg-Schulz, Ch.
Meaning in Western Architecture, s.252,
Studio Vista, London (UK) -1975,
- (40) Choay, F.
Some Remarks on Urban Semeiology, L'architecture d'au
jour d'hui, 153, s.LXII.

- (41) Haçerlioğlu, O.
Felsefe Ansiklopedisi -Kavramlar ve Akımlar, Cilt 2,
s.200, Remzi Kitabevi, İstanbul(TR) -1977.
- (42) Küçükerman, Ö.
Anadolu'daki Geleneksel Türk Evinde Mekân Organizasyonu
Açısından Odalar, s.26, T.Turing ve Otomobil Kurumu yay.,
İstanbul(TR) -1973.
- (43) Küçükerman, Ö.
a.g.y., s.26.
- (44) Krampen, M.
"Meaning in the Urban Environment" notlarından, s.48.
- (45) Krampen, M.
a.g.y., s.48.
- (46) Krampen, M.
a.g.y., s.64.

(1.4.) "Gösterge" ve "simge" kavramları arasında eşik aşamasının
saptanması:

- (1) Morris, Ch.
Signs, Language and Behavior, s.24-27.,
George Braziller, Inc., New York (USA) -1946.
- (2) Eco, U.
Einführung in die Semiotik, s.316-317, 320.
- (3) Eco, U.
a.g.y., s.317-318.
- (4) Eco, U.
a.g.y., s.319.
- (5) Eco, U.
a.g.y., s.322.

(1.5.) "Gösterge" ve "simge" kavramlarına çağdaş kuramsal yaklaşımların mimarlık olayı yönünden eleştirisi:

- (1) Özdeş, G.
Türk Çarşıları, s.8-10,
İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Yay., İstanbul (TR) -1953.
Özdeş, G.
Şehir Bölgeleri, s.103,
İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Yay., İstanbul (TR) -1974.
- (2) Zevi, B.
Architecture as Space, s.172,
Horizon Press, New York (USA) -1957.
- (3) Pond, I.K.
The Meaning of Architecture, Marshall Jones and Co.
Boston (USA) -1918.
- (4) Baltacıoğlu, İ.H.
Türk Plastik Sanatları, s.138,
Milli Eğitim Bakanlığı Yay., Ankara (TR) -1971.
- (5) Wright, F.L.
A Testament, s.174,
Architectural Press, London (UK) -1957.

(2.1.) Uygulama -Giriş :

- (1) Morgan, C.T.; King, R.A.
Introduction to Psychology, s.73-74,
McGraw-Hill Book Co, New York (USA) -1966.
- (2) Flechtner, H.J.
Grundbegriffe der Kybernetik, s.294,
Wissenschaftliche Verlagsgesellschaft, Stuttgart (BRD)-1969.
- (3) Flechtner, H.J.
a.g.y., s.295.

- (4) Morgan, C.T.; King, R.A.
Introduction to Psychology, s.75-77.
- (5) Morgan, C.T.; King, R.A.
a.g.y., s.74.

4.2. İlgili yayınlar:

4.2.1. Göstergebilim, anlambilim, dilbilim:

- Aksan, D. : Anlambilimi ve Türk Anlambilimi,
Ankara Üni. Dil ve Tarih, Coğr. Fak.
yay.:217,
Ankara(TR) -1971.
- Aksoy, E. : Mimarlıkta Tasarım, İletim ve Denetim,
Karadeniz Teknik Üni. yay.,
Trabzon(TR) -1975.
- Arıklı, N.; Tunçdoğan,
T.; Vardar, B. : Semantik Akımları,
Yeni İnsan yayınları:16, "Dil dizisi:3".
İstanbul(TR) -1969.
- Başkan, Ö. : Lengüistik Metodu,
Çağlayan Kitabevi,
İstanbul(TR) -1967.
- Bayrav, S. : Yapısal Dilbilim,
İstanbul Üni. Edebiyat Fak. yay.: 1436,
İstanbul(TR) -1969.
- Bense, M. : Zeichen und Design,
Agis Verlag,
Baden-Baden (BRD) -1971.
- Bense, M.;
Walther, E. : Wörterbuch der Semiotik,
Verlag Kiepenhauer-Witsch,
Köln(BRD) -1973.

- Brekke, H. : Semantik,
Wilhelm Fink Verlag, "UTB : 102",
München(BRD) -1972.
- Carlini, A; Schneider, b.: Architektur als Zeichensystem.
(Edit.) Verlag Ernst Wasmuth, "Konzept:1",
Tübingen(BRD) -1971.
- Cassirer, E. : The Philosophy of Symbolic Forms:1,2,3,
Yale Uni. Press, Inc.,
New Haven, Conn.(USA) -1977, 1975, 1976.
- Chao, Y. R. : Language and Symbolic Systems,
Cambridge Uni. Press,
London(UK); New York(USA) -1968.
- Choay, F. : Sémiologie et Urbanisme,
L'architecture d'au jour d'hui, no.132
(Juin-Juillet 1967), s.8-10,
Boulogne-sur-Seine (F).
- Chomsky, N. : Reflections on Language,
Fontana/Collins Sons and Co. Ltd.,
Glaskow (UK) -1976.
- Culler, J. : Saussure,
Fontana/Collins Sons and Co. Ltd.,
Glaskow (UK) -1976.
- Eco, U. : Einführung in die Semiotik,
Wilhelm Fink Verlag, "UTB :105",
München (BRD) -1972.
- Eco, U. : A Theory of Semiotics,
Indiana Uni. Press,
Bloomington, Indiana (USA) -1976.

- Fillmore; Langendoen : Studies in Linguistic Semantics,
Holt, Rinehart and Winston, Ltd.
Eastbourne, East Sussex (UK) -1971.
- Gencan, T. N. : Dilbilgisi,
Türk Dil Kurumu yay.:334,
Ankara (TR) -1971.
- Goodman, N. : Languages of Art: An Approach to a Theory
of Symbols,
Hackett Publishing Co., Inc.
Indianapolis, Indiana (USA) -1976.
- Greimas, A. J. : Sémantique Structurale,
Librairie Larousse,
Paris (F) -1966.
- Groupe 107 : Sémiotique des Plans en Architecture:1,2,
Publication du Groupe 107,
Paris (F) -1973, 1976.
- Groupe 107 : Sémiotique de l'espace,
Publication du Groupe 107,
Paris (F) -1973.
- Guiraud, P.;
- Çev. Vardar, B. : Anlambilim,
Gelişim Yayınları: 34,
İstanbul (TR) -1975.
- Hall, E. T. : The Silent Language,
Doubleday Co.,
New York (USA) -1959.

- Hançerlioğlu, O. : Felsefe Ansiklopedisi "Kavramlar ve Akımlar",
Remzi Kitabevi,
İstanbul (TR) -1976-1979.
- Katz, J.J.; Postal, P.M. : The Structure of Language,
Prentice-Hall,
Englewood Cliffs, N.J. (USA) -1964.
- Kepes, G. (Edit.) : Sign-Image-Symbol,
Studio Vista Ltd.,
London (UK) -1966.
- Kiefer, G.R. : Zur Semiotisierung der Umwelt,
Uni. Stuttgart, "Diss.",
Stuttgart (BRD) -1970.
- Klaus, G. : Semiotik und Erkenntnistheorie,
Wilhelm Fink Verlag,
München (BRD) -1973.
- Koenig, G.K. : Analisi del Linguaggio Architettonico,
Libreria Editrice Fiorentina,
Firenze (I) -1964.
- Krampen, M. : Meaning in the Urban Environment,
"notlar" -1977.
- Krampen, M. : Das Messen von Bedeutungen in
Architektur, Stadtplanung und Design,
Werk, 1971/1, s.57-60,
1971/2, s.137-140,
Genève (CH).
- Krampen, M. : Architektur, Geschichte und Zeichen-
theorie,
Werk, 1972/6, s.355-356.
Genève (CH).

- Krampen, M. : Die Rolle von Zeichen in Entwurfsprozessen:
Grundlegung generativer Semiotiken,
Werk, 1973/1, s.97-101,
Genève (CH).
- Lagrange, M.-S. : Analyse Sémiologique et Histoire de L'art,
Editions Klincksieck, "T.A. documents 3."
Paris (F) -1973.
- Leech, G. : Semantics,
Penguin Books Ltd,
Harmondsworth, Middlesex (UK) -1976.
- Lévi-Strauss, C. : Anthropologie structurale,
Librairie Plon,
Paris (F) -1958.
- Lyons, J. : Introduction to Theoretical
Linguistics,
Cambridge Uni. Press,
London (UK) -1974.
- Lyons, J. : Structural Semantics,
Blackwell Ltd.,
Oxford (UK) -1963.
- Morris, Ch. W. : Signs, Language and Behavior,
George Braziller, Inc.,
New York (USA) -1946.
- Morris, Ch. W. : Foundations of the Theory of Signs,
The Uni. of Chicago Press,
Chicago, Ill. (USA) -1938.

- Morris, Ch. W. : Aesthetik und Zeichentheorie,
Carl Hanser Verlag, "Reihe Hanser
Kommunikationsforschung: 106",
München (BRD) -1972.
- Oliver, P. (Edit.) : Shelter, Sign, Symbol,
Barrie-Jenkins Ltd.,
London (UK) -1975.
- Prieto, L. J. : Messages et Signaux,
Presses Uni. de France, "Le Linguiste: 2",
Paris (F) -1966.
- Prieto, L. J. : Pertinence et Pratique,
Les Editions de Minuit,
Paris (F) -1975.
- Reichlin, B.;
Reinhart, F. : Die Aussage der Architektur:
Werk-Umfrage über Architektur und Semiotik,
Werk, 1971/4, s.242-255, 269-272,
1971/6, s.384-399,
1971/10, s.682-692, 701-704,
1972/2, s.106-109,
Genève (CH).
- Resnikow, L. O. : Erkennungstheoretische Fragen der Semiotik,
VEB Deutscher Verlag der Wissenschaften,
Berlin (DDR) -1968.
- Robey, D. (Edit.) : Structuralism,
Clarendon Press,
Oxford (UK) -1976.

- Saussure, F.de;
 Çev.: Vardar, B. : Genel Dilbilim Dersleri, I-II,
 Türk Dil Kurumu yay.:427,
 Ankara (TR) -1976, 1978.
- Schaff, A. : Introduction to Semantics,
 Pergamon Press,
 London (UK) -1962.
- Stiehl, U. : Einführung in die allgemeine Semantik,
 Francke Verlag,
 Bern (CH); München (BRD) -1970.
- Sturtevant, E. H. : Linguistic Change,
 The Uni. of Chicago Press,
 "Phoenix Books: P 60,
 Chicago, Ill. (USA) -1961.
- Ullmann, S. : Grundzüge der Semantik,
 Walter de Gruyter Verlag,
 Berlin (BRD) -1972.
- Vardar, B.; Güz, N.;
 Güzelşen, M.R.; Öztokat,
 E.; Senemoğlu, O. : Başlıca Dilbilim Terimleri,
 İstanbul Üni., Yabancı Diller Yüksek
 Okulu yay.: 1.,
 İstanbul (TR) -1978.
- Wallis, M. : Arts and Signs,
 Indiana Uni. Publications, "Studies
 in Semiotics: 2",
 Bloomington, Indiana (USA) -1975.
- Walther, E. : Allgemeine Zeichenlehre:
 Einführung in die Grundlagen der
 Semiotik,

- Deutsche Verlagsanstalt,
Stuttgart (BRD) -1974.
- Wittgenstein, L. : Tractatus Logico-Philosophicus,
Routledge and Kegan Paul Ltd.
London; Henley (UK) -1976.

4.2.2. İletişim Kuramı, Bilgi Kuramı, Estetik:

- Adorno, Th.W. : Aesthetische Theorie,
Suhrkamp Verlag,
Frankfurt a.M. (BRD) -1970.
- Aicher, O.; Krampen, M. : Zeichensysteme der visuellen
Kommunikation,
Verlagsanstalt Alexander Koch,
Stuttgart (BRD) -1977.
- Anonim : Kommunikationswissenschaft heute,
Schweizer Monatshefte, 1975/5.
- Atneave, F. : Applications of Information Theory to
Psychology,
Holt, Rinehart and Winston, Inc.
New York (USA); London (UK) -1959.
- Bense, M. : Einführung in die Informations-
theoretische Aesthetik,
Rowohlt Taschenbuch Verlag,
Reinbek bei Hamburg (BRD) -1969.
- Carlini, A.,
Schneider, B. : Architektur als Zeichensystem
Verlag Ernst Wasmuth, "Konzept 1",
Tübingen (BRD) -1971.

- Cherry, C. : Kommunikationsforschung, eine neue
Wissenschaft,
S. Fischer Verlag,
Hamburg (BRD) -1967.
- Cornforth, M.;
Çev.: Selman H. : Bilgi Teorisi,
Ma-Ya Yayınları: 8,
İstanbul (TR) -1975.
- Doğan, M.H. : Estetik,
Gerçek Yayınevi, "100 Soruda Dizisi:44",
İstanbul (TR) -1975.
- Ehmer, H.K. : Visuelle Kommunikation,
Verlag M. DuMont Schauberg,
Köln (BRD) -1971,
- Fehl, G. : Informationsverarbeitung und
Stadtplanung,
"Stadtbauwelt 1971/29",
Berlin (BRD).
- Frank, H.G. : Informationsästhetik,
Verlag Schnelle,
Quickborn bei Hamburg (BRD) -1968.
- Frank, H. : Kybernetische Analysen subjektiver
Sachverhalte,
Verlag Schnelle,
Quickborn bei Hamburg (BRD) -1964.
- Frank, H.; Meder, B.S. : Kybernetische Grundlagen der Pädagogik,
Verlag W. Kohlhammer, "Urban-Taschen-
bücher: 137",
Stuttgart (BRD) -1971.

- Fusco, R.de : Architektur als Massenmedium,
Bertelsmann Fachverlag, "Bauwelt
Fundamente: 33",
Gütersloh (BRD) -1972.
- Gunzenhäuser, R. : Aesthetisches Mass und Aesthetische
Information,
Verlag Schnelle,
Quickborn bei Hamburg (BRD) -1962.
- Haug, W.F. : Kritik der Warenästhetik,
Edition Suhrkamp,
Frankfurt a.M. (BRD) -1972.
- Huisman, D. : Die Aesthetik,
Verlag Johannes Maria Hoeppner,
Hamburg (BRD) -1960.
- Kahnweiler, D.H. : Der Gegenstand der Aesthetik,
Heinz Moos Verlag,
München (BRD) -1971.
- Kiemle, M. : Aesthetische Probleme der Architektur
unter dem Aspekt der Informations-
ästhetik,
Verlag Schnelle,
Quickborn bei Hamburg (BRD) -1967.
- Krause, K.-J. : Milieu und Aesthetik,
"Baumeister 1974/11, s.1242, 1244, 1246",
Callwey Verlag,
München (BRD).
- Lörcher, W. : Aesthetik als Ausfaltung der Ontologie,
Verlag Anton Hain,
Meisenheim am Glan (BRD) -1972.

Lukaos, G.;

Çev.: Cemal, A.

: Estetik I,
Payel Yayınevi,
İstanbul (TR) -1978.

Marcuse, H.;

Çev.: Çağan, S.

: Estetik Boyut,
"Aşk ve Uygafılık (Marcuse H.; Çev.
Çağan, S.) içinde s.199-223",
May Yayınları, "Bilimsel dizi: 3",
İstanbul (TR) -1968.

Maser, S.

: Numerische Aesthetik,
Karl Krämer Verlag, "Arbeitsberichte
zur Planungsmethodik: 2",
Stuttgart (BRD) -1971.

Meier, R.L.

: A Communications Theory of Urban
Growth,
"The Joint Center for Urban Studies
of the M.I.T. and Harvard Uni."
M.I.T. Press,
Massachusetts (USA) -1970.

Moles, A.A.

: Kunst und Computer,
Verlag M. DuMont Schauberg,
Köln (BRD) -1971.

Moles, A.A.

: Informationstheorie und Esthetische
Wahrnehmung,
Verlag M. DuMont Schauberg,
Köln (BRD) -1971.

- Osborne, H. : Aesthetics in the Modern World,
Thames and Hudson,
London (UK) -1968.
- Paterson, J. : Information Methods for Design and
Construction,
John Wiley and Sons, Ltd.,
London (UK) -1977.
- Pawlik, J. : Theorie der Farbe: Eine Einführung in
begriffliche Gebiete der Ästhetischen
Farbenlehre,
Verlag M. DuMont Schauberg,
Köln (BRD) -1971.
- Pfeiffer, G. : Kunst und Kommunikation,
Verlag M. DuMont Schauberg,
Köln (BRD) -1972.
- Rader, M. (Edit.) : A Modern Book of Esthetics,
Holt, Rinehart and Winston, Inc.
New York (USA) -1960.
- Reza, F.M. : An Introduction to Information Theory,
McGraw-Hill Book Co.,
New York (USA) -1961.
- Ronge, H. : Kunst und Kybernetik -Ein Bericht
über drei Kunsterziehungstagungen
Recklinghausen 1965, 1966, 1967,
Verlag M. DuMont Schauberg,
Köln (BRD) -1968.

- Schütz, A.;
- Zaner, R.M. : Das Problem der Relevanz,
Suhrkamp Verlag,
Frankfurt a.M. (BRD) -1971.
- Shannon, C.E.;
- Weaver, W. : The Mathematical Theory of
Communication,
Uni. of Illinois Press,
Urbana, Ill. (USA) -1949.
- Smith, R.A.;
- Smith, C.M. : Aesthetics and Environmental Education,
"Ekistics 1971/193,
Athen (GR).
- Steinbuch, K. : Die informierte Gesellschaft -Geschichte
und Zukunft der Nachrichtentechnik,
Rowohlt Taschenbuch Verlag,
Reinbek bei Hamburg (BRD) -1970.
- Steinbuch, K. (Edit.) : Philosophie und Kybernetik,
Nymphenburger Verlagshandlung,
München (BRD) -1970.
- Stemmler, Th. : Kommunikation und Architektur,
"Vortrag anlässlich der Informations-
vorlesung",
Eidgenössische Technische Hochschule,
Abt. für Architektur,
Zürich (CH) -1971.

Valéry, P. : Aesthetics,
"Bollingen Foundation",
Pantheon Books,
New York (USA) -1964.

4.2.3. Uzun Algılama ve Yorum:

Arnheim, R. : Visual Thinking,
Faber and Faber Ltd.,
London (UK) -1970.

Arnheim, R. : Art and Visual Perception,
Uni. of California Press,
Los Angeles (USA) -1974.

Baird, J.C. : Psychophysical Analysis of Visual
Space,
Pergamon Press,
Oxford (UK) -1970.

Barber, P.J.;
Legge, D. : Perception and Information,
Methuen and Co. Ltd.,
London (UK) -1976.

Bartley, S.H. : Principles of Perception,
Harper and Co., Inc.
New York (USA) -1958.

Birand (Toğrol), B. : Görme İdrakinde Yaklaşma ve Uyma,
İstanbul Üni. Tecrübi Psikoloji Çalış-
maları, Cilt 2, s.11-61,
İstanbul (TR) -1958.

Broadbent, D.E. : Perception and Communication,

- Pergamon Press,
London (UK).
- Burchartz, M. : Schule des Schauens,
Prestel Verlag,
München (BRD) -1962.
- Clouthen, N.H. : On the Visual Perception and
Representation of Space,
"Architectural Science Review 13/3,
s.121-129".
- Cornsweet, T.N. : Visual Perception,
Academic Press, Inc. Ltd.,
London (UK) -1971.
- Dember, W.N. : The Psychology of Perception,
Holt, Rinehart and Winston, Inc.,
New York (USA) -1966.
- Erkman, U. : Mimaride Etki ve Görsel İdrak İlişki-
leri,
İstanbul Teknik Üni. Mimarlık Fak.,
"Doktora tezi",
İstanbul (TR) -1973.
- Fanger, B.;
- Hegnaur, P.H. : Optische Führung,
Eidgenössische Technische Hochschule
Zürich, Institut für Ortsplanung,
Raumplanung und Landesplanung, "Arbeits-
berichte zur ORL: 23",
Zürich (CH) -1971.

Francescato, D.;

Mebane, W.

: How Citizens View two Great Cities:
Milan and Rome,
"Image and Environment (Edit.: Downs,
R.M.; Stea, D.) içinde s.131-147",
Eduard Arnold Publishers Ltd.,
London (UK) -1973.

Fry, R.

: Vision and Design,
Penguin Books Ltd.,
Harmondsworth-Middlesex (UK) -1961.

Gibson, J.J.

: The Senses Considered as Perceptual
Systems,
George Allen and Unwin Ltd.,
London (UK) -1968.

Gibson, J.J.;

Carmichael, L.

: The Perception of Visual World,
Houghton Mifflin Co.,
Boston; New York (USA) -1950.

Gollwitzer, G.

: Schule des Sehens,
Otto Maier Verlag,
Ravensburg (BRD) -1974.

Grand, Y.Le

: Form and Space Vision,
Indiana Uni. Press,
London (UK) -1967.

Guggenheimer, R.

: Sight and Insight,
Kennikat Press, Inc.,
Port Washington, N.Y. (USA) -1968.

- Naber, R.N. (Edit.) : Information-Processing Approaches to Visual Perception,
Holt, Rinehart and Winston, Inc.,
New York (USA) -1969.
- HESSELSGREN, S. : Experimental Studies on Architectural Perception.
"National Building Research Document
D.2. içinde s.66-98",
Stockholm (S) -1971.
- Işıkpınar, E. : İstanbul Batı Yakası Mücavir Belediye-
leri Fiziksel Çevre Affektif Etkinli-
ğin Pilot Araştırması,
Orta Doğu Teknik Üni., "Mimarlıkta
İkinci Kademe Eğitimi Semineri'ne
sunulan bildiri",
Ankara (TR) -1977.
- Ittelson, W.H. : Visual Space Perception,
Springer and Co.,
New York (USA) -1960.
- Ittelson, W.H. : Environment and Cognition,
Seminar Press, Inc.,
New York (USA) -1973.
- Ittelson, W.H. : The Ames Demonstrations in Perception,
Princeton Uni. Press,
Princeton, West Virginia (USA) -1952.
- Johansen, M. : An Introductory Study of Voluminal
Form Perception,
Nordisk Psykologi's Monograph Series:5,
Copenhagen (DK).

Krampen, M.;

Öztürk, K. ;

Özek, V. ;

Saltık, H. ;

: Subjektiv Impressions and Objektive
Measurement of Old and New Façades,
Karadeniz Teknik Üni. Mimarlık Bölümü,
"Mimarlık Bülteni, Ocak 1978",
Trabzon (TR).

Luckiesh, M.

: Visual Illusions,
Dover Publications, Inc.,
New York (USA) -1965.

Metzger, W.

: Gesetze des Sehens,
Verlag Waldemar Kramer,
Frankfurt a.M.(BRD) -1975.

Morgan, C.T.;

King, R.A.

: Perception,
"Introduction to Psychology (Morgan,
C.T.; King, R.A.) içinde s.340-380",
McGraw-Hill Book Co.,
New York (USA) -1966.

Özbaydar, S.

: Eşik-altı Tenbihlere Reaksiyon ve
Şahsiyet Faktörleri,
İstanbul Üni. Edebiyat Fak. yay.:1079,
İstanbul (TR) -1964.

Rock, I.

: The Nature of Perceptual Adaptation,
Basic Books, Inc., Publishers,
New York (USA) -1966.

- Toğrol, B. : Duygusal Anlam Sistemleri,
İstanbul Üni. Edebiyat Fak. yay.:1220,
İstanbul (TR) -1967.
- Vernon, M.D. : The Psychology of Perception,
Penguin Books Ltd.,
Harmondsworth-Middlesex (UK) -1975.
- Vernon, M.D. (Edit.) : Experiments in Visual Perception,
Penguin Books Ltd.,
Harmondsworth-Middlesex (UK) -1970.
- Vernon, M.D. : Visual Perception,
Cambridge Uni. Press,
London (UK) -1937.
- Yürekli, K.F. : Çevre Görsel Değerlendirmesine İlişkin
Bir Yöntem Araştırması,
İstanbul Teknik Üni. Mimarlık Fak.,
"Doktora tezi",
İstanbul (TR) -1977.
- Zusne, L. : Visual Perception of Form,
New York Academic Press,
London (UK) -1970.

4.2.4. Mimari ve kentsel uzam düzenleri, kullanıcı ilişkileri:

- Akok, M. : Trabzon'un Eski Evleri,
"Arkitekt, 1951/5-8 içinde s.103-115",
İstanbul (TR).
- Aksoy, E. : Mittelraum: Grundgestaltungsprinzip
der türkischen Profanarchitektur,
Technische Hochschule Stuttgart,

- "Dissertation",
Stuttgart (BRD) -1963.
- Aksoy, Ö. : Uyum Sürecinin 'Mimarlık Sistemi'
İçinde Örneklenmesi,
Karadeniz Teknik Üni. İnşaat ve Mimar-
lık Fak. yay.,
Trabzon (TR) -1974.
- Aslanapa, O. : Turkish Art and Architecture,
Faber and Faber Ltd.,
London (UK) -1971.
- Aysu, M.E. : Eski Kent Mekânlarını Düzenleme İlke-
leri,
İstanbul Devlet Mühendislik ve Mimar-
lık Akademisi, Mimarlık Bölümü,
"Doktora tezi",
İstanbul (TR) -1977.
- Bianca, S. : Architektur und Lebensform im islamis-
chen Stadtwesen,
Verlag für Architektur Artemis,
Zürich (CH) -1975.
- Conrads, U. (Edit.) : Architekturpsychologie,
Bertelsmann Fachverlag, "Bauwelt
Fundamente: 35",
Gütersloh (BRD) -1973.
- Doxiades, C.A. : Raumordnung im griechischen Städtebau,
Kurt Vowinckel Verlag,
Heidelberg; Berlin (D) -1937.

- Downs, R.M.;
- Stea, D. (Edit.) : Image and Environment,
Edward Arnold (Publishers) Ltd.,
London (UK) -1974.
- Egli, E. : Sinan -Der Baumeister Osmanischer
Glanzzeit,
Verlag für Architektur,
Erlenbach, Zürich (CH) -1954.
- Fischer, F. : Der Wohnraum,
Verlag für Architektur im Artemis
Verlag,
Zürich (CH) -1965.
- Gebhard, D.;
- Çev.: Batur, S. : Osmanlı Camiinde Mekân Sorunu,
"Mimarlık, 1966/3 içinde s.9-13",
İstanbul (TR) -1966.
- Geisler, E. : Architekturpsychologie,
Karl Krämer Verlag,
Stuttgart (BRD) -1975.
- Giedon, S. : Space, Time and Architecture,
Harvard Uni. Press,
Cambridge, Mass. (USA) -1967.
- Hesselsgren, S. : The Language of Architecture,
Studentlitteratur,
Lund; Kristianstad (S) -1969.
- İnan, A.A. : Ankara'nın Eski Evleri-Türk Ev
Kültürü-Müze Evler,
"Belleten, Cilt 37, sayı 145 içinde
s.123-128",

Türk Tarih Kurumu,
Ankara (TR) -1973.

Kozlowski, J.;

Hughes, J. T.;

Brown, R.

: Threshold Analysis,
The Architectural Press,
London (UK) -1972.

Kömürçüoğlu, E.A.

: Das alttürkische Wohnhaus,
Kommissionsverlag Otto Harrasowitz,
Wiesbaden (BRD) -1966.

Krier, R.

: Stadtraum in Theorie und Praxis,
Karl Krämer Verlag,
Stuttgart (BRD) -1973.

Kuban, D.

: Osmanlı Dini Mimarisinde İç Mekân
Teşekkülü,
İstanbul Teknik Üni. Mimarlık Fak.,
İstanbul (TR) -1958.

Küçükerman, Ö.

: Anadolu'daki Geleneksel Türk Evinde
Mekân Organizasyonu Açısından Odalar,
Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu,
İstanbul (TR) -1973.

Lee, T.

: Psychology and Architectural
Determinism,
"The Architects' Journal Information
Library, 1971/4 Aug., 1 Sept., 22 Sept",

Lesnikowski, W.G.

: Stadtelemente,
"Baumeister 1973/2 içinde s.149-154",
München (BRD).

- Lynch, K. : Das Bild der Stadt,
Verlag Ullstein,
Berlin; Frankfurt a.M.(BRD) -1965.
- March, L.;
Steadman, Ph. : The Geometry of Environment -An
Introduction to Spatial Organization
in Design,
RIBA Publications Ltd.,
London (UK) -1971.
- Michelson, W. : Man and His Urban Environment,
Addison and Wesley Publishing Co.,
Reading, Mass.(USA) -1970.
- Mirşan, K. : Sokak Sanatı,
"Arkitekt, 1947/9-10 içinde s.215-220,
222",
İstanbul (TR).
- Mumford, L. : The City in History,
Secker and Warburg Ltd.,
London (UK) -1961.
- Norberg-Schulz, Ch. : Meaning in Western Architecture,
Studio Vista,
London (UK) -1975.
- Norberg-Schulz, Ch. : Intentions in Architecture,
Universitetsforlaget, Allen and
Unwin Ltd.,
Oslo; Bergen (N) -1966.
- Paschke, U.K. : Die Idee des Stadtdenkmals,
Verlag Hans Carl,
Nürnberg (BRD) -1972.

Proshansky, H.M.;

Ittelson, W.H.;

Rivlin, L.G. (Edit.) : Environmental Psychology: Man and His
Physical Setting,
Holt, Rinehart and Winston, Inc.,
New York (USA) -1970.

Rapoport, A. : House Form and Culture,
Prentice-Hall, Inc.,
New Jersey (USA) -1969.

Streng, Ph. von : Menschliches zur Architektur,
Benziger Verlag,
Einsiedeln; Zürich (CH) -1968.

Tümer, G. : Mimari Mekanın Sistem Kuramı,
İletişim Kuramı, İşaretbilim, Dilbilim
ve Anlambilim Açısından İrdelenmesi
Üzerine Bir Deneme,
Ege Üni. Güzel Sanatlar Fak., "Doktora
tezi",
İzmir (TR) -1978.

Vogt-Göknıl, U. : Osmanische Türkei,
Office de Livre,
Fribourg (CH) -1965.

Yetkin, S.K. : İslâm Mimarisi,
Ankara Üni. İlâhiyat Fak., Türk ve
İslâm Sanatları Tarihi Enstitüsü
yay.: 61,
Ankara (TR) -1965.

Zevi, B. : Architecture as Space,
Horizon Press,
New York (USA) -1957.

4.2.5. Sanat ve Mimarlık Felsefesi:

Albiker, K. : Das Problem des Raumes in den bilder-
den Künsten,
Societäts-Verlag,
Frankfurt a.M. (BRD) -1962.

Aldrich, V.C. : Philosophy of Art,
Prentice-Hall, Inc.,
Englewood Cliffs, N.J. (USA) -1963.

Baltacıoğlu, İ.H. : Türk Plastik Sanatları,
Milli Eğitim Yayınevi,
İstanbul (TR) -1971.

Cassirer, E. : The Philosophy of Symbolic Forms,
1,2,3,
Yale Uni. Press, Inc.,
New Haven, Conn. (USA) -1977, 1975,
1976.

Fischer, E. : Sanatın Gerekliliği,
Çev.: Çapan, C. Konuk Yayınları,
İstanbul (TR) -1974.

Goodman, N. : Languages of Art: An Approach to a
Theory of Symbols,
Hackett Publishing Co., Inc.,
Indianapolis, Indiana (USA) -1976.

- Grabar, O. : The Formation of Islamic Art,
Yale Uni. Press,
New Haven, Conn. (USA) -1973.
- Greenough, H. : Form and Function -Remarks on Art,
Design and Architecture,
Uni. of California Press,
Los Angeles, Calif. (USA) -1974.
- Jencks, Ch.; Baird, G. : Meaning in Architecture,
The Cresset Press,
London (UK) -1975.
- Massignou, L.;
Çev.: Toprak, B. : İslâm Sanatlarının Felsefesi,
"İstanbul D. Güzel Sanat Akademisi,
Türk Sanatı Tarihi Enstitüsü yay.: 1
içinde s.1-14",
İstanbul (TR) -1963.
- Norberg-Schulz, Ch. : Logik der Baukunst,
Verlag Ullstein, "Bauwelt Fundamente:
15",
Berlin; Frankfurt a.M. (BRD) -1965.
- Norberg-Schulz, Ch. : Meaning in Western Architecture,
Studio Vista,
London (UK) -1975.
- Norberg-Schulz, Ch. : Existence, Space and Architecture,
Praeger Publishers, Inc.,
New York (USA) -1971.
- Quarmby, A. : Plastios and Architecture,
Praeger Publishers, Inc.,
New York (USA) -1974.

- Read, H. : The Meaning of Art,
Penguin Books Ltd.,
Harmondsworth, Middlesex (UK) -1967.
- Schiller, J.Ch.F. von;
Çev.: Özgü, M. : İnsanın Estetik Eğitimi Üzerine Bir
Dizi Mektup,
Milli Eğitim Yayınevi,
İstanbul (TR) -1965.
- Sena, C. : Estetik -Sanat ve Güzelliğin Felsefesi,
Remzi Kitabevi,
İstanbul (TR) -1972.
- Sircello, G. : A New Theory of Beauty,
Princeton Uni. Press,
Princeton, N.J. (USA) -1975.
- Worringer, W.;
Çev.: Tunalı, İ. : Soyutlama ve Einfühlung,
İstanbul Üni. Edebiyat Fak. yay.:1027,
İstanbul (TR) -1963.
- Yetkin, S.K. : Estetik Doktrinler,
Bilgi Yayınevi,
Ankara (TR) -1972.

EKLER :

- . Soruşturma formu -1
- . Soruşturma formu -2
- . Uygulamada gösterilen dialar

Soruşturma formu -1.

(1. ve 2. günlerde uygulanmıştır.)

Lütfen, gördüğünüz resmin sizde uyandırdığı düşünceleri yazınız.

Bunun için aklınıza gelen en az 10 sözcük sıralayınız.

1. resim:

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.
- 6.
- 7.
- 8.
- 9.
- 10.
- .
- .

2. resim:

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.
- 6.
- 7.
- 8.
- 9.
- 10.
- .
- .

3. resim:

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.
- 6.
- 7.
- 8.
- 9.
- 10.
- .
- .

4. resim:

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.
- 6.
- 7.
- 8.
- 9.
- 10.
- .
- .

5. resim:

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.
- 6.
- 7.
- 8.
- 9.
- 10.
- .
- .

7. resim:

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.
- 6.
- 7.
- 8.
- 9.
- 10.
- .
- .

6. resim:

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.
- 6.
- 7.
- 8.
- 9.
- 10.
- .
- .

8. resim:

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.
- 6.
- 7.
- 8.
- 9.
- 10.
- .
- .

9. resim:

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.
- 6.
- 7.
- 8.
- 9.
- 10.

.

.

11. resim:

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.
- 6.
- 7.
- 8.
- 9.
- 10.

.

.

10. resim:

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.
- 6.
- 7.
- 8.
- 9.
- 10.

.

.

12. resim:

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.
- 6.
- 7.
- 8.
- 9.
- 10.

.

.

13. resin:

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.
- 6.
- 7.
- 8.
- 9.
- 10.

.

.

15. resin:

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.
- 6.
- 7.
- 8.
- 9.
- 10.

.

.

14. resin:

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.
- 6.
- 7.
- 8.
- 9.
- 10.

.

.

16. resin:

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.
- 6.
- 7.
- 8.
- 9.
- 10.

.

.

17. resim:

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.
- 6.
- 7.
- 8.
- 9.
- 10.

.

.

19. resim:

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.
- 6.
- 7.
- 8.
- 9.
- 10.

.

.

18. resim:

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.
- 6.
- 7.
- 8.
- 9.
- 10.

.

.

20. resim:

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.
- 6.
- 7.
- 8.
- 9.
- 10.

.

.

Adınız :

Soyadınız :

Doğum yılı :

Doğum yeri :

Kız ☐

Erkek ☐

Bu anketin ne amaçla yapıldığını tahmin ediyorsunuz?

Soruşturma formu -2.

(3. günde uygulanmıştır.)

Lütfen gördüğünüz resmin sizde çağrıştırdığı yer adını (kent ya da ülke adı olarak) yazınız.

1. resim:	21. resim:
2. resim:	22. resim:
3. resim:	23. resim:
4. resim:	24. resim:
5. resim:	25. resim:
6. resim:	26. resim:
7. resim:	27. resim:
8. resim:	28. resim:
9. resim:	29. resim:
10. resim:	30. resim:
11. resim:	31. resim:
12. resim:	32. resim:
13. resim:	33. resim:
14. resim:	34. resim:
15. resim:	35. resim:
16. resim:	36. resim:
17. resim:	37. resim:
18. resim:	38. resim:
19. resim:	39. resim:
20. resim:	40. resim:

Adınız :

Soyadınız :

Doğum yılı :

Doğum yeri :

Kız ☐

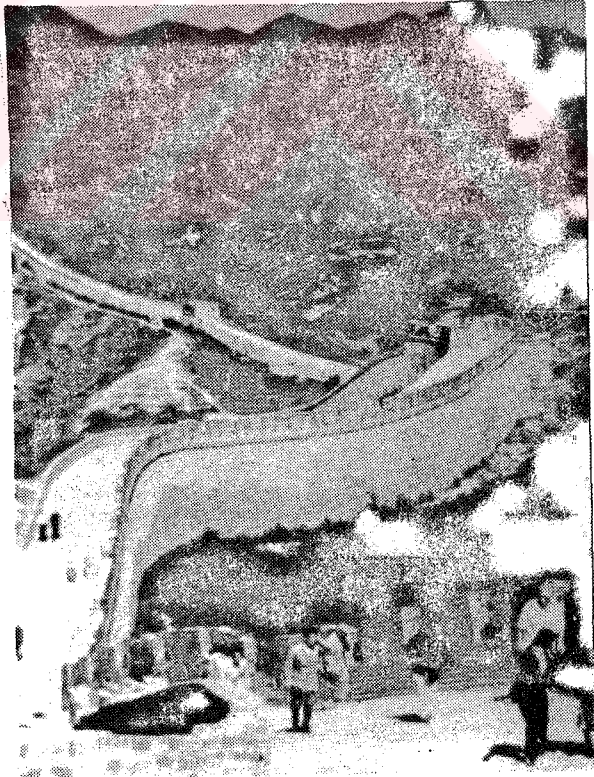
Erkek ☐

Bu anketin ne amaçla yapıldığını tahmin ediyorsunuz?

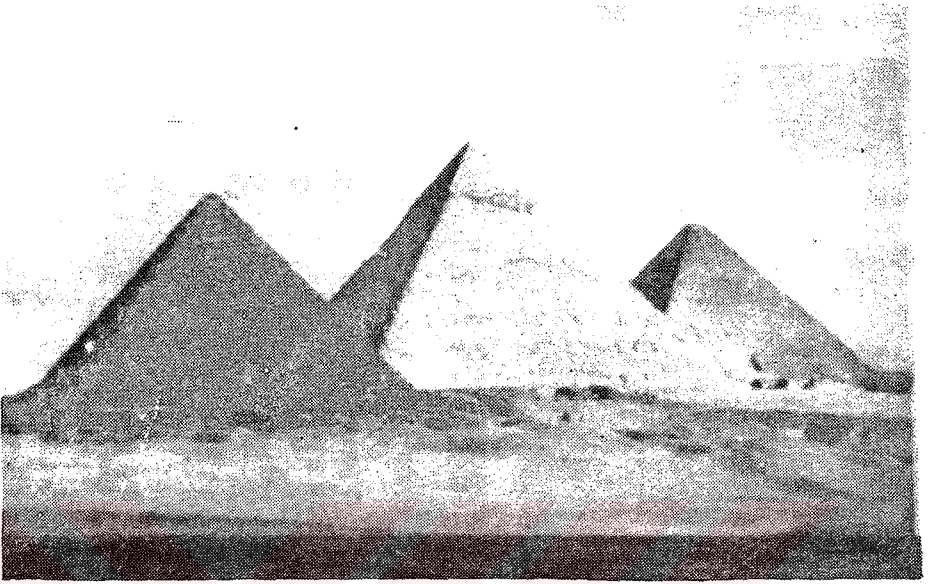

İSTANBUL: Siluet

ÇİN: Çin Seddi

MISIR: PIRAMİTLER

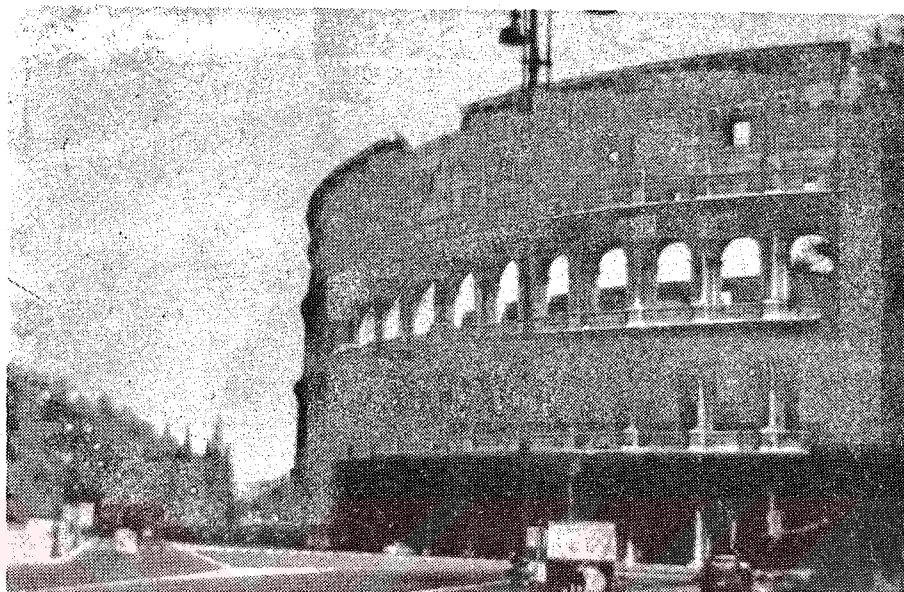
TRABZON: GAZİ KÖŞKÜ

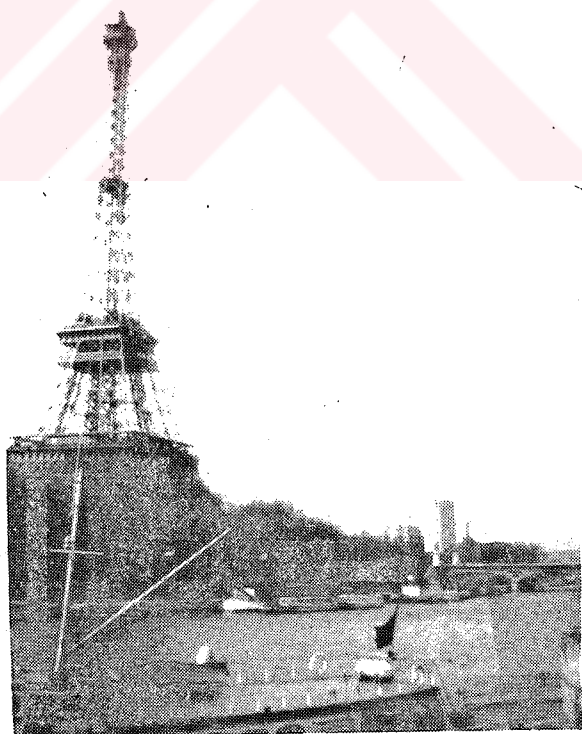
VENEDİK: Kanal

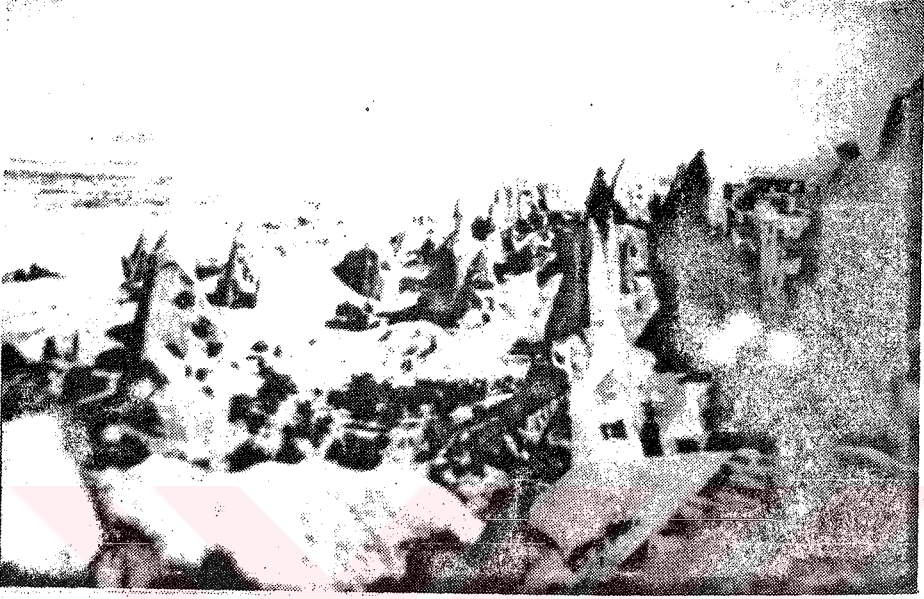
JAPONYA: japon evi

ROMA: Colosseum

PARIS: Eiffel Kulesi

GÖREME-NEVŞEHİR:

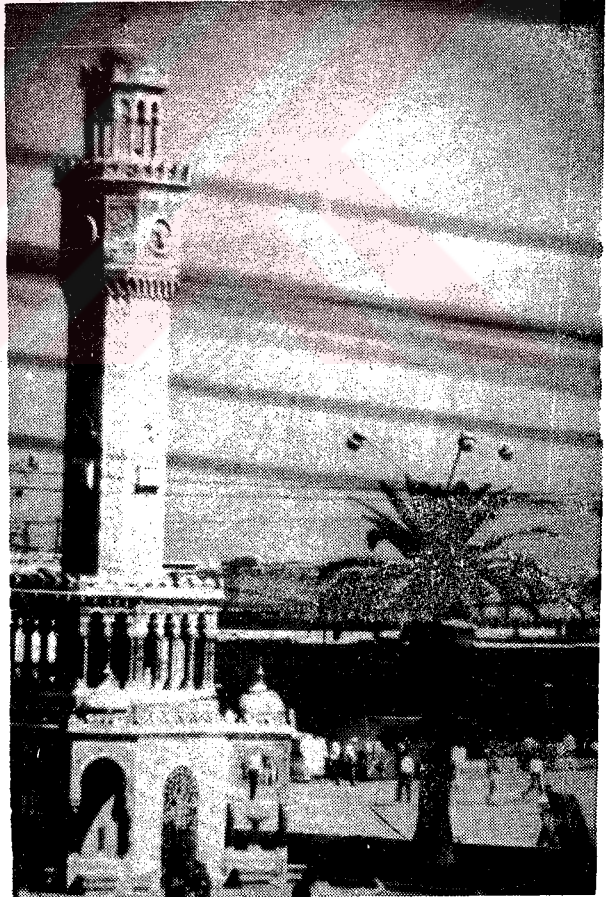
Peribacaları

BURSA: Yeşil Türbe

GİRESUN: Siluet

İZMİR: Saat Kulesi

SAFRANBOLU: Evler

KONYA: Mevlana Türbesi

ATINA: Akropol

DENİZLİ: Pamukkale

ANTALYA: Yivli Minare

BODRUM-MUĞLA: Bodrum Kalesi

LONDRA: Tower Bridge

SYDNEY-AVUSTRALIYA: Opera Evi

• KONUSYLA İLGİLİ SÖZLÜKÇE

TÜRKÇEALMANCAİNGİLİZCE

. aktarım, iletim	. Übertragung, Vermittlung	. transmission
. algı, idrâk	. Wahrnehmung	. perception
. anlam, mânâ	. Bedeutung, Sinn	. meaning, sense
. anlambilim	. Semantik	. semantics
. anlambirimcik	. Sem	. seme
. anlambirimcik takımı	. Semem	. sememe
. anlam dağılması	. Bedeutungszer- fall	. de-semantization
. anlamlama	. Bedeutung	. signification
. anlamsal	. semantisch	. semantic
. anlam taşıyıcı	. Bedeutungsträ- ger	. semaphore
. anlatı, üslup, tarz	. Stil	. style
. anlık, bilinç, bellek, zihin	. Bewusstsein	. intellect
. ardışıklık, te- vali	. Sequenz	. sequence
. artzamanlılık	. Diachronie	. diachrony
. ayırım, fark	. Unterschied	. difference
. bağlam	. Kontext	. context
. baskın, hakim	. dominierend	. dominant
. belirti, alâmet, araz	. Merkmal, An- zeichen	. mark, index
. belirtke	. Signal	. signal
. biçim, şekil	. Form	. form
. biçimbirim	. Morphem	. morpheme
. bildiri, haber	. Botschaft, Nach- richt	. message
. bileşen, öge, un- sur	. Element	. element

. bilgi (iletimi) malûmat	. Information	. information
. bilgibilim	. Erkenntnislehre, Epistemologie	. epistemology
. bilgi kuramı	. Informationstheorie, Erkenntnistheorie	. information theory
. bilme, vukuf, idrâk	. Erkenntnis	. cognition
. bireşim, terkip	. Synthese	. synthesis
. birikim, teraküm	. Repertorium	. repertory
. çağrışım, tedai	. Assoziation	. association
. katkı	. Konstruktion	. construction
. çizge	. Graphik	. graph
. çözümleme, tahlil	. Analyse	. analysis
. çözüşme, dağılma	. Zerfall	. dissociation
. davranış	. Verhalten	. behaviour
. deneyim, tecrübe	. Erfahrung	. experience
. dilbilim	. Sprachwissenschaft	. linguistics
. dizge, manzume	. System	. system
. dizi, tertip	. Serie	. series
. dizim	. Syntagma	. syntagm
. düşünüş, fikir	. Idee	. idea
. düzey, seviye	. Ebene	. level
. düzgü	. Kode	. code
. düzgü kurmak	. kodieren	. code
. düzgü çözmek	. dekodieren	. decode
. düzün	. Rhythmus	. rhythm
. ekin, hars	. Kultur	. culture
. erk, güç, kudret	. Vermögen, Potenz	. power

• eşzamanlılık	• Synochronie	• synchrony
• etmen, âmîl	• Faktor	• factor
• evre, safha	• Phase	• stage
• evren, kâinat	• Weltall, Univer- sum	• universe
• eylem, fiil	• Handlung	• action
• eytişim, münâ- zara	• Dialektik	• dialectic
• gelenek, anane	• Überlieferung, Tradition	• tradition
• gönderge	• Referent	• referent
• görüngü, olay, vaka	• Erscheinung, Phä- nomen	• phenomenon
• gösteren, imle- yen, belirten, işaretleyen	• Bezeichnende, Si- gnifikant	• signifier
• gösterge, im, be- lirti, işaret	• Zeichen	• sign
• göstergebilim	• Semiotik, Semio- logie	• semiotics
• göstergeleşim süreci	• Zeichenprozess, Semiose	• semiosis
• gösterilen, im- lenen, belirti- len, işaretlenen	• Bezeichnete, Si- gnifikat	• signified
• gösterim, işaret- leme	• Bezeichnung, De- signatum	• designation
• ıra, seciye	• Charakteristik	• characteristics
• içerik, muhteva	• Inhalt	• content
• iletişim, istih- barat	• Kommunikation	• communication
• ilişki, münasebet	• Beziehung	• connex
• imge, hayâl	• Abbild, Image	• image
• kavram, mefhum	• Begriff, Konzept	• concept, notion

• kuram, nazariye	• Theorie	• theory
• nedenli, sebep- li	• motiviert	• motivated
• nedenlilik	• Motivierung	• motivation
• nedensiz, rast- lantısal, nitei, sebepsiz, keyfi	• arbitrar	• arbitrary
• nedensizlik, rast- lantısallık, ni- tellik, sebepsiz- lik, keyflik	• Arbiträrheit	• arbitrariness
• nen, şey	• Ding	• thing
• örgen, uzuv	• Organ	• organ
• örgenlik	• Organismus	• organism
• özgün, aslı	• eigen, original	• original
• sesbirim	• Phonem	• phoneme
• sığa, istiaf	• Aufnahmefähig- keit, Kapazität	• capacity
• simge	• Symbol	• symbol
• somut, müşahhas	• gegenständlich	• concrete
• soyut, mücerret	• abstrakt	• abstract
• süreç, vetire	• Prozess	• process
• tikel, kısmi	• unvollständig, partiell	• partial
• tinsel uyum, ru- hi ahenk	• Einfühlung	• empathy
• yapı, bünye	• Struktur	• structure
• yapısalcılık	• Strukturalismus	• structuralism
• yararsalcılık, faydacılık	• Pragmatismus	• pragmatism
• yorum, tefsir	• Interpretant	• interpretant
• yorumcu	• Interpret	• interpreter

ÖZGEÇMİŞ :

12 Ekim 1944'de Kirşehir'de doğdum. İstanbul Maçka İlkokulu'nu, İstanbul Alman Lisesi'ni ve İstanbul Kabataş Erkek Lisesi'ni tamamladım. İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi'nden 1971'de mezun oldum. Aynı yıl K.T.Ü. İnşaat-Mimarlık Fakültesi'ne asistan olarak atandım. Halen aynı fakültenin Mimarlık Bölümü Tasarım Teorileri bilim dalı Öğretim kadrosunda görevliyim.

Mimarlık öğrenimim sırasında I.A.E.S.T.E. sınavını başararak 1968 yazında Madrid'de İspanya İskan Bakanlığı Planlama Dairesi'nde, 1969 yazında Federal Almanya Baden-Württemberg Eyaleti Devlet Yapı Dairesi şantiyelerinde staj yaptım.

K.T.Ü. Mimarlık Bölümü'ndeki görevim sırasında İsviçre Federal Devlet bursunu kazanarak Ekim 1973-Temmuz 1975 tarihleri arasında Eidgenössische Technische Hochschule-Zürich'de yaptığım araştırmanın yanısıra lisansüstü iki seminere katıldım. Seminerler programı içinde "Türk Kentinin Gelişimi" konusunda bildiri verdim.

K.T.Ü. Mimarlık Bölümü öğretim programı içinde Mimari Tasarım, Temel Tasarım, Anlamsal Tasarım, Anlatım-İletim, İnşaat Bölümü Öğretim programı içinde Mimarlık ve Yapı Bilgisi derslerini yürütmekteyim.

Yayınlarım:

- "Yeni Konut Biçimlerinden Örnekler" (çeviri)
Mimarlık dergisi, 1970/8, s.47-53.
- "Münich Olimpiyat Yapılarının Planlanması" (derleme)
Mimarlık dergisi, 1970/9, s. 35-46.
- "Eski ve Yeni Yapı Görünüşlerinin Öznel İzlenimleri ve Nesnel Ölçümü" (Türkçe-İngilizce), (araştırma: M.Krampen, K.Öztürk, H. Saltık'la birlikte)
K.T.Ü. Mimarlık Bülteni, sayı:3, Ocak 1978.
- "Bilgi Birikiminin Derlenmesi-Dokümantasyon" (seminer bildirisi)
Mimarlıkta Tasarım Eğitimi Semineri,
K.T.Ü. İnşaat-Mimarlık Fakültesi yayını -1979.
- "Tasarımda Değerlendirme'de Bir Model" (seminer bildirisi)
Mimarlıkta Tasarım Eğitimi Semineri,
K.T.Ü. İnşaat-Mimarlık Fakültesi yayını -1979.

V. C.

**Yükseköğretim Kurulu
Dokümantasyon Merkezi**